

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ANILARDA YUNANİSTAN'DA İÇ SAVAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Pınar SELÇUK ÖZGÜR

Ankara-2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ANILARDA YUNANİSTAN'DA İÇ SAVAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Pınar SELÇUK ÖZGÜR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Ankara-2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ANILARDA YUNANİSTAN'DA İÇ SAVAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....(Başkan)

.....

..... (Danışman)

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı sonunda yenen ve yenilen devletler arasında imzalanan antlaşmalarla oluşturulmaya çalışılan yeni düzen umut edilen barış ortamını getirmekte başarılı olamamıştır. Bu çerçevede 1920'lerden 1930'lara kadar geçen sürede Birinci Dünya Savaşı'nda beklediği kazançları elde edemeyen ve mevcut durumun korunmasından yana olan devletler, uyguladıkları farklı iç ve dış politikalarla dünya siyasi tarihine yön vermeyi hedeflemiştir. Şüphesiz 1939'da başlayan İkinci Dünya Savaşı da pek çok ülkenin kaderini etkilemiş ve uzun süreli kaosa neden olmuştur.

Yaklaşan savaş yıllarında pek çok ülkede, yönetim alanında kendini hissettiren ve sert politikalarla uygulama sahası bulan dikta rejim modellerinden Yunanistan da etkilenmiş, ülke 1936 yılından 1941 yılına kadar İoannis Metaksas önderliğinde dikta rejimiyle yönetilmiştir. Bu rejim, iç politika bağlamında Yunanistan'daki sol kesimin yavaş yavaş örgütlenmesini tetiklerken, dış politikada Yunanistan'ın kendine müttefik arayışlarında bir güvensizlik oluşturmuştur. 1940 yılı başlangıç olmak üzere Yunanistan farklı bir yapısal dönüşüm yaşamıştır. Sırasıyla İtalya, Almanya ve Bulgaristan tarafından işgal edilen bu Balkan ülkesi 1940-1945 yılları arasında yalnızca işgalcilerle mücadele etmekle kalmamış iç dinamiklerdeki değişimle bir sağ-sol mücadelesi olan iç savaşla da uğraşmak durumunda kalmıştır.

Komünistler ülkede siyasi, askeri, sağlık gibi her alanda organize olmuş ve geniş bir kitle desteği almıştır. Sayıca üstün olan EAM (Ulusal Kurtuluş Cephesi) askerleri, EDES (Ulusal Demokratik Yunan Birliği)'e karşı galibiyet elde etmiş ancak bunu siyasi başarıya dönüştürememiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında başlayan işgallerle ortaya çıkan kıtlık ülkenin temel sorunlarından biri olmaya devam etmiş ve sosyal çöküşün etkisiyle kanlı çatışmalar yaşanmıştır.

Komünistlerin aldığı destekten rahatsız olan ve iktidarı ele geçirmelerinden korkan İngiltere, iç savaşın birinci dönemi boyunca Yunanistan'a yönelik aktif bir politika izlemiş ve EDES'e verdiği desteğini sürdürmüştür. EAM/ELAS ise Sovyetlerden beklediği desteği görememiş ve mücadelelerini siyasi zafere

dönüştürememiştir. İngiltere'nin yoğun baskısı ve uluslararası gözlemcilerin denetimiyle 31 Mart 1946'da seçimler yapılmış ve komünistler tarafsız olmadığı gerekçesiyle seçimleri boykot etmiştir. Seçimler sağ görüşlü Halk Partisi'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Ardından 1946 Eylül ayında, İkinci Dünya Savaşı sırasında Londra'ya kaçan Kral II.Georgios'un dönüşüne ilişkin referandum yapılmış ve oylar Kral'ın dönmesinden yana çıkmıştır. İç savaşın birinci döneminin sonunda ülkenin komünist ve anti-komünist olarak ikiye bölündüğünü söylemek mümkündür.

Ekim 1946'da başladığı kabul edilen iç savaşın ikinci döneminde ise kendi içinde ekonomik çalkantılar yaşayan İngiltere Yunanistan'dan çekilmeye başlamıştır. Ancak Yunanistan'da komünistlerin iktidarı ele geçirmesinden korkan ABD; Truman ve Marshall yardımları ile Yunan ekonomisini desteklemiş, komünistlere karşı Yunan Ordusu'nu askeri ve ekonomik yönden kalkındırmaya çalışmıştır. Buna karşılık komünistler Sovyet destekli ülkelerden cephane, sıhhi malzeme desteği elde etmesine rağmen Sovyet Birliği'nden beklediği desteği görememiştir.

Yunan Ordusu, 1945 sonrasında dünya siyaset sahnesine Batı Bloku'nun lideri konumunda damgasını vuran ABD'den aldığı destekle güçlenmiş ve komünistler gerilla taktiklerini bırakıp düzenli ordu yönetimine geçerek zayıflamıştır. Savaş ardı ardına yaşanan yenilgiler, açlık, moral eksikliği nedeniyle sayıları azalan komünistlerin yenilgisiyle sonuçlanmıştır.

ABSTRACT

The new system, which had been tried to be constituted via the agreements signed between the winning and losing countries of the First World War, was not successful to bring the expected peace. In this context, the countries which could not make the expected profit and wanted to keep the status quo during the period from 1920s to 1930s, aimed to shape the world's political history with their different internal and foreign policies. It is beyond doubt that the Second World War affected the fate of numerous countries and caused long-standing chaos.

While the war was advancing, Greece was also influenced by the dictatorial regime pattern, which was assertive in management field and which found a scope of implementation with rigid policies in many countries of the world, and the country was governed by the dictatorial regime under the leadership of Ioannis Metaxas from the year 1936 to 1941. In foreign policy, this regime stood out as a cause of distrust in Greece's seeking ally, at the same time as part of the internal policy it triggered the organization of the left side. As of 1941, Greece experienced a different kind of transformation. This Balkan country, which was occupied respectively by Italia, Germany and Bulgaria, not only struggled against the occupants between 1940-45 but with the change in internal dynamics it also had to be involved in civil war which was the fight of right and left.

The Communists were organized in every field in the country, such as political, military and health, and got the support of a large community. Outnumbering EAM (National Liberation Front) army gained victory against EDES (National Democratic Greek League), but they could not turn this into a political achievement. Having come along with the Second World War, famine continued and bloody conflicts took place as a result of the social collapse.

United Kingdom, who was uncomfortable with the support that the Communists got and who was afraid of their taking charge, carried out an active policy towards Greece during the first period of Civil War and continued to support EDES. Meanwhile, EAM/ELAS (National Popular Liberation Army) could not get

the support they expected from Soviets and they could not turn their struggle into victory. As a result of United Kingdom's heavy pressure and the control of international observers, elections were held on 31 March 1946 and the Communists boycotted those elections on the grounds that they were not objective. The elections resulted in success of the rightist People's Party. Subsequently, in September 1946, a referendum was held with regard to the return of King II. Georgios who fled to London during the Second World War, and the votes were in favor of the King's return. It is possible to say that at the end of the first period of the Civil War the country was divided into two as communists and anti-communists.

As to the second period of the Civil War, having economic turmoil in its own United Kingdom began to withdraw from Greece. However, the USA, who was afraid of the Communists' taking charge in Greece, supported the economy of the country with Truman and Marshall Aids and tried to reconstruct Greece Army against Communists, in terms of military and economics. On the other hand, the Communists got ammunition and medical equipment support from Soviet-assisted countries but could not get the support they expected from Soviets.

Greece Army gained strength with the support it got from the USA, who left its mark on the world's political history with its leading position in the West Block after 1945, and the Communists weakened after leaving the guerilla tactics and adopting the management of the regular army. The war ended in defeat of the Communists who decreased in number due to the losses, famine and morale deficiency.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİDEN SÜREÇ VE YUNANİSTAN'IN DURUMU

1.1. Savaşa Giden Süreç	8
1.2. Yunanistan'daki Siyasal Gelişmeler	16

İKİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA YUNANİSTAN VE İÇ SAVAŞIN BİRİNCİ DÖNEMİ

2.1. İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın İşgali	23
2.1.1. Yunanistan'da İtalyan İşgali	23
2.1.2. Yunanistan'da Alman İşgali.....	31
2.2. İşgal Döneminde Kurulan Direniş Örgütleri	42
2.3. Anlaşmalar Dönemi ve Dış Güçlerin Etkisi	48
2.4. 3 Aralık Olayları.....	62
2.5. 1946 Seçimleri ve Referandum	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN HEMEN SONRASINDA YUNANİSTAN VE
İÇ SAVAŞIN İKİNCİ DÖNEMİ

3.1. Demokratik Ordu'nun Kurulması	80
3.2. ABD'nin ve Doğu Avrupa Ülkelerinin İç Savaş Üzerindeki Etkileri	84
3.2.1. Truman Doktrini.....	84
3.2.2. Geçici Demokratik Hükümetin Kurulması ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Demokratik Ordu'ya Yönelik Yardımları.....	88
3.2.3. EAM'ın Eğitim Politikası ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Eğitim Yardımı (Devşirme)	92
3.3. Demokratik Ordu'nun Zayıflaması	99
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA	107
EKLER LİSTESİ	116
EKLER.....	118

ÖNSÖZ

Türkiye’de Yunanistan'a dair yapılan çalışmalara bakıldığında genel olarak Türkçe kaynaklar ışığında eserler verildiği görülmektedir. Tezin konusu Yunan iç savaşı olduğundan Yunanistan’a dair tarihi bir olayı Yunanlıların bakış açısıyla değerlendirmek Yunan iç savaşına dair anıları araştırmayı zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede yapılan araştırmada Yunan iç politikasında yaşanan bir olayın siyasi tarihe nasıl yansdığı ve Yunan halkının bu gelişmelere nasıl baktığı ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırma esnasında Yunanistan’a gitme ve Yunanistan’da araştırma yapma fırsatı elde edilemediğinden dolayı dönemin Yunanca gazeteleri incelenememiş ve konu yalnızca Yunanca anılar ile sınırlandırılmıştır. Yunanca kaynakların çevirileri ise kendim tarafımdan yapılmıştır.

Dolayısıyla yapılan bu tez belirli bir dönemde Yunanistan'ın iç politikası ve siyasi tarihine ışık tuttuğu kadar bazı eksiklikleri de taşımaktadır.

Anılarla çalışılırken bazı bilgilere dönemin tarihi hakkında net bir çıkarım vermemesi nedeniyle yer verilememiştir. Objektif bir şekilde sağ ve sol görüşlü anılara eşit yer verilmek istenmiş ancak daha çok sol kaynaklı anılarla karşılaşmıştır.

Her türlü tecrübelerini ve kaynaklarını paylaşan Arş. Gör. Çağla Derya TAĞMAT ve Arş. Gör. Çiğdem CİHANGİR’e, bilgileriyle aydınlatan Prof. Dr. Sayın Bige SÜKAN’a, bu çalışmada bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Sayın Temuçin Faik ERTAN’a, üzerimde emeği bulunan diğer hocalarıma ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Anahtar Kelimeler: Yunan İç Savaşı, İç Savaş, Anılar, Yunanistan, ELAS, EDES, EAM.

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
AKE	Agrotiko Komma Ellados (Yunanistan Tarım Partisi)
ASO	Antifasistiki Stratiotiki Organosi (Antifaşist Askeri Örgüt)
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
DSE	Dimokratikos Stratos Elladas (Demokratik Ordu)
EA	Ethinki Allilengii (Milli Dayanışma)
EAM	Ethniko Apeleftherotiko Metopo (Ulusal Kurtuluş Cephesi)
EDES	Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Sindesmos (Ulusal Demokratik Yunan Birliği)
EEAM	Ergatiko Ethiko Apeleftherotiko Metopo (Ulusal Kurtuluş İşçi Cephesi)
EKKA	Etniki kai Koinoniki Apeleftherosi (Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi)
ELAS	Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos (Yunan Halk Kurtuluş Ordusu)

ELD	Enosis Laikes Demokratias (Birleşik Popüler Demokrasi Partisi)
EPON	İ Eniaia Panelladiki Organosi Neon (Yunan Birliği Gençlik Örgütü)
EON	İ Etniki Organosis Neolaios (Ulusal Gençlik Örgütü)
ESKE	Elliniko Sosialistiko Komma Ellados (Birleşik Yunanistan Partisi)
ETA	Epimeliteia Tou Antarti (Anarşist Levazımı)
KKE	Komunistiko Komma tis Ellados (Yunanistan Komünist Partisi)
KOMİNFÖRM	Communist Information Bureau (Komünist Enformasyon Bürosu)
OKNE	Opospondia Komounistikon Neolaion Elladas (Yunanistan Komünist Gençlik Birliği)
OPLA	Organosis Protasias Laikou Agonas (Halk Mücadelesini Koruma Örgütü)
ΠΑΟ	İ Panellina Apeleftherotikos Organosi (Yunan Kurtuluş Organizasyonu)
PEEA	Politiki Epitropi Ethinkis Apeleftherosis (Ulusal Kurtuluş Siyasi Komitesi)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
NAZİ	Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi
s.	Sayfa
SKE	Sosialistiko Komma Ellados (Yunanistan Sosyalist Partisi)
SOE	The British Special Operations (İngiliz Özel Harekât Dairesi)

SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği

Vol Volume (Cilt)

GİRİŞ

Devletler arasında yaşanan savaşlar; çoğu zaman sınırların yeniden çizilmesi, barış antlaşmaları, göçler ve kitlesel ölümlerle sonuçlanırken savaşı yaşayan ülkelerde de sosyal, ekonomik ve siyasi çalkantılara neden olabilir. Savaşları konu alan araştırmalarda hükümet değişiklikleri, göçler, kıtlıklar, hastalıklar, işgaller, teslimiyet ya da mücadele gibi kavramlar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Özellikle küresel savaşlar birçok ülkenin tarafını seçerek ve güçlerini birleştirerek saldırıya geçmesi ya da kendini savunması bağlamında daha büyük çöküntülere yol açabilir. İkinci Dünya Savaşı da bu tür küresel bir savaş olmakla birlikte, dünya siyasi tarihinde önemli değişimler yaratmış ve ideolojiler bağlamında bloklaşmaya neden olmuş bir savaştır. Buna ek olarak İkinci Dünya Savaşı'nı ideolojik nedenlere bağlı bir savaş olarak yorumlamak da mümkündür.

Bu çerçevede araştırmanın ana konusu olan Yunan iç savaşını İkinci Dünya Savaşı'ndan bağımsız şekilde ele almanın imkânı yoktur. Çünkü Yunan iç savaşı her ne kadar Yunanistan'da birçok sorunlara neden olmuş olsa da aslında İkinci Dünya Savaşı'nın dolaylı bir sonucudur. İç savaş bölgesel bir olay olmakla birlikte büyük güçleri oldukça meşgul etmiş ve tedirginlik yaratmış bir gelişmedir.

Araştırmanın ana konusu Yunan iç savaşı olduğundan dolayı, bu bölümde çeşitli kavram açıklamalarına yer verilmesi faydalı görülmüştür. Bu kavramları tezin ana konusu olan iç savaş kavramı ve iç savaşın yansımalarının araştırıldığı anılar şeklinde tasnif etmek mümkündür.

Öncelikle “iç savaş” kavramı Türkçe Sözlük'te bir ülkede çıkan savaş, iç harp olarak açıklanmaktadır.¹ Yunan iç savaşı Yunancada “Ellinikos Emfilios Polemos” (Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος) olarak adlandırılmış olup, anılarda bu şekilde yer bulmuştur. “Emfilios” kelimesi aynı ırktan, aynı soydan olanı ifade etmektedir.² Aynı

¹ Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.51a099fad585e5.92199200 , Erişim Tarihi, 25/05/2013.

² Georgios Babiniotis, **Leksiko tis Neas Ellinikis Glossas**, 3.B., Kentro Leksilogias E.P.E., Athina, 2008, s.599.

zamanda kardeşler arası, iç anlamına gelmektedir. Bu sebeple kardeş savaşı olarak da nitelendirilebilir. Babiniotis'in sözlüğünde iç savaş, 1946-49 yılları arasında Yunanistan'da hükümet güçleri ile komünist anarşist güçler arasında yaşanan dönem olarak ifade edilmektedir.³ Aynı kavram, İngilizce kaynaklarda ise "civil war" olarak geçmektedir.⁴

Araştırmada konuyu aktaracağımız öncelikli kaynak olarak kullanılan anıların genel bir tasnifine geçmeden önce etimolojik bir açıklama yapmakta fayda vardır. Anı, yaşanmış olayların anlatıldığı yazı türü anlamına gelmektedir.⁵ Dolayısıyla bu tür kaynaklar, tarihsel olayları, kişilerin kendi ağzından aktardığı için önem taşımakta, dönemi ve olayları en iyi şekilde yansıtmaktadır. Öyle ki okuyucuya bir tarihsel roman okuyor hissi yaratmakla kalmaz, edebi ve psikolojik yanlarıyla okuyucuyu adeta içine sürükler. Anılara yalnızca "anı" olarak bakmak oldukça sığ bir yaklaşım olacağından, bu eserlere birçok bilim dalıyla ve olaylar örgüsüyle ilişkili olarak bakmak, analiz ve değerlendirme dürtülerini ortaya çıkaracaktır. Bir anı kitabı pek çok niteliği içinde barındırabilir. Öncelikli olarak anlatıldığı dönemi ortaya koyması açısından tarihi özellikler taşıyabilirken, yazarının hissiyatını, düşüncelerini ve hareketlerini hatta iç hesaplaşmalarını aktarması açısından psikolojik dokulara da sahip olabilir. Eğer edebi yönü kuvvetli bir yazar tarafından kaleme alındıysa, okuyucuyu gerçek bir roman okuyor havasına da sokabilir.

Ancak tüm bunlarla beraber, anıların kişiye özgü ve subjektif olduğu da gözden kaçmamalıdır. Aynı zaman dilimini ve olayları yaşamış olan her insanın dünya görüşlerinden dolayı olayları farklı algılayabileceği ve yorumlayacağı gerçeğinden hareketle anılara mutlak doğruymuş gibi yaklaşmamakta da fayda vardır. Bu nedenle araştırmada tarafsız bir şekilde farklı ideolojilere sahip kişilerin anıları incelenmeye çalışılmıştır. Ancak yapılan araştırmada sol görüşlü kişilerin anılarına daha çok rastlanılmıştır. Bunun, sol kesimin iç savaş öncesinde, sırasında ve sonrasında ezilen kesim olması, diğer kesimin aksine dış desteği çok daha az

³ Aynı yer.

⁴ Peter Teed, **Dictionary of the 20th Century History 1914-1990**, Oxford University Press, Oxford, 1992, s.179.

⁵ Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, Erişim Tarihi, 12/05/2013.

alması ve mücadelesinin yenilgiyle sonuçlanmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada anı eserleri başta olmak üzere otobiyografiler, biyografiler, araştırma eserlerindeki tanıkların ifadelerine yer verilmiştir. Bizzat savaşa katılmış olanların anılarından yararlanıldığı gibi diğer ülkelerde olayları takip eden kişilerin anılarından da yararlanılmıştır. Araştırmanın temel anı kaynakları hakkında kısaca bilgi vermekte fayda vardır.

Başlıca anı kaynağı olarak Yunan siyasi hayatında önemli rol oynayan bir aileden olan Andreas Georgios Papandreou'nun "Namlunun Ucundaki Demokrasi" adlı eserinden yararlanılmıştır. 1919'da Yunanistan'da doğan Papandreou, bu eserinde genel olarak 1930-1968 yılları arasında anılarına yer vermiştir. Babası Georgios Papandreou'nun Metaksas diktatörlüğüne karşı duruşundan çok etkilenmiş ve sol görüşü benimsemiştir.

Araştırmada kullanılan önemli anı eserlerinden biri de Nikos K.Karkanis'in "İtan o Dekemvris Anapofengktos;" (Aralık Kaçınılmaz mıydı?) adlı kitabıdır. Karkanis 1918'de doğmuş ve gençlik yıllarından itibaren komünist örgüt ve partilere üye olmuştur. Kitabında olayları anlatırken tam tarihlerine de yer vermesi dikkat çekicidir. Komünist olan Karkanis'in komünist direniş örgütü olan EAM'ı desteklediği açıkça görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde yer alan devşirme konusunda Demokratik Ordu üyesi olan ve o döneme bizzat tanık olan Kostas Gkritzonas'ın, "Ta Paidia Tou Emfiliou Polemou" (İç Savaşın Çocukları) adlı kitabının tamamında bizzat savaşa tanık olmuş kişilerin yaşadığı olaylardan bahsedilmiştir. Yazar olayları aktarırken kendi görüşünü yansıtmamaya çalışmış olup, devşirmeyi destekleyen ve desteklemeyen her iki görüşe de yer vermiştir.

"Yunan İç Savaşı Sırasında Direnen Kadınlar" isimli kitabın yazarı Eleni Fourtouni, Yunanistan'da yaşanan mücadeleyi kadınların anılarından aktarmıştır. O dönemde seçme ve seçilme hakkı olmayan kadınların savaşın her safhasında aktif rol oynadıklarını gözler önüne sermektedir.

Yunan iç savaşına bizzat katılan tek Türk olan Türk Mihri Belli'nin "Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından (Rigas'ın Dediği)" isimli kitabından da yararlanılmıştır. Mihri Belli, farklı milliyetten savaşçıları barındıran Osmanlı Taburunda Kapetan Kemal⁶ olarak savaşmıştır.

Ayrıca bu anı kitaplarının yanı sıra anıların yer aldığı makaleler ya da anı derlemeleri şeklinde birçok insanın anılarına yer veren kitaplar da kullanılmıştır. Stelios Kouloglou'nun editörlüğünü yaptığı "Martiries yia ton Emfilio kai tin Aristera" (İç Savaş ve Sol Hakkında Tanıklıklar) isimli eser sol görüşlü birçok kişinin anılarına yer vermiştir. "Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou" (Yunan İç Savaşının Anıları ve Unutulanları) isimli eser ise farklı görüşlerden bahseden anılara yer vermiştir.

Araştırmada savaşa bizzat katılan kişilerin anılarını kapsadığı gibi Hitler, Churchill, Von Papen, Truman gibi dönemin önemli siyasi şahsiyetlerin anılarına da yer verilmiştir.

Tezin amacı Yunan iç savaşının ana hatlarını anılara dayanarak ortaya koymaktır. Ancak bazı anılarda olaylar anlatılırken yer, zaman gibi ayrıntılara yer verilmemesi, tarafsız olduğuna inanılmaması gibi bir kargaşa ortaya çıkmaktadır. Bilgilerin doğruluğunu teyit etmek için araştırma kaynaklarına başvurulmuştur. Böylelikle araştırmadaki eksikliklerin giderilmesine ve tarafsız bilgilere yer verilmesine çalışılmıştır.

Dominique Eudes, Yannis Sakkas ve Nikos Marantzidis'in eserleri ise başlıca araştırma kitapları olarak seçilmiştir. Ancak bu kitapların yazarlarının, Yunan etnik kökenli olması ve Yunan iç savaşının yaşandığı tarihin günümüze yakın olması nedeniyle anılardan etkilendikleri tahmin edilmektedir. Zaten eserlerinde de bazı anılara yer vermektedirler.

⁶ Mihri Belli, savaş süresince kendisine Kapetan Kemal denilmesinin sebebini; İç Savaş sırasında gerilla şeflerine kapetan olarak hitap edilmesi ve arkadaşlarının Mustafa Kemal'den esinlenmesi olarak açıklamaktadır. Bkz: Mihri Belli **Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından (Rigas'ın Dediği)**, Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s.54, 216; **Akşam**, 12 Nisan 2009.

Araştırmada ağırlıklı olarak Yunanca anı kitapları üzerine odaklandığından çeviri konusunda da bilgi sunmakta fayda vardır. Literatür incelemesi sırasında bazı sözcüklerin Türkçeye çevirisi konusunda kavramlaştırma sorunu ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu kapsamda araştırmamızda sık sık karşılaşılan bazı kavramların anlamları ve tezde nasıl kullanıldığı hakkında bilgi vermekte fayda vardır.

İncelenen eserlerde “Laikes Demokraties” (Λαϊκές Δημοκρατίες) “Halk Demokrasileri” ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Burada kastedilen ülkeler Bulgaristan, Arnavutluk ve Yugoslavya’dır.⁷ Yunanca sözlükte bu ifadeye Demokratik Halk Rejimi olarak yer verilmiş ve Komünist Parti önderliğinde yönetilen devlet olarak açıklanmıştır.⁸ 1945 yılı ile birlikte bu ifade kullanılmaya başlandığı için ikinci bölümün sonlarında ve üçüncü bölümde bu ifadeye sıkça rastlanmaktadır.

Bunun dışında incelenen eserlerde kullanılan “stis hores parapetasmatos” (στις χώρες παραπετάσματος) ifadesi dikkat çekmiştir.⁹ Çevirisi “uzak ülkelerde” anlamını taşımaktadır. Ancak araştırma dönemimizle ilgili yapılan Yunanca okumalarda bu kelime daha farklı bir şekilde karşımıza çıkmıştır. Yunanca eserlerde Sovyetler ve Sovyetlerin etkisi altında kalan ülkeler yani Demirperde ülkeleri için bu ifadenin sıkça kullanıldığı dikkati çekmiştir. Bu ifade genellikle Soğuk Savaş süresince NATO ülkeleri tarafından kullanılmıştır.¹⁰

Üçüncü bölümde karşılaşılan “Paidomazoma” (παιδομάζωμα) kelimesi Türkçede devşirme anlamına gelmektedir. Bütün Yunanca eserlerde Devşirme kelimesi kullanılmıştır. Yunan çocukların “savaştan etkilenmemeleri” için Doğu Avrupa Ülkelerine gönderilmeye başlandığında bu çocuklara devşirme denilmiştir. Paidomazoma kelimesinin Yunanca sözlükte tek bir anlamı vardır. Türk egemenliği süresince İslamlaştırma ve yeniçeri taburunda sınıflandırma amacıyla Hıristiyan

⁷ Kostas Gkritzonas, **Ta Paidia Tou Emfilioi Polemou - Prosopiki Martiria**, Filistor, Athina, 1998, s.71.

⁸ Babiniotis, **a.g.e.**, s.987.

⁹ Filippou İliou, **O Ellinikos Emfilios Polemos İ Emploki Tou KKE**, Themelio İstoriki Vivliothiki, Athina, 2010, s.37; Gkritzonas, **a.g.e.**, s.20.

¹⁰ Babiniotis, **a.g.e.**, s.1334.

ailelerden çocukların toplanması anlamına gelmektedir.¹¹ Richard Clogg bu ifadeyi çocuk toplama olarak nitelendirmektedir.¹² Bu kavramın, çocukların zorla toplatıldığı gerekçesiyle bu şekilde kullanıldığını iddia edenler vardır.¹³ Araştırmada kelimenin tam karşılığı olan devşirme sözcüğünün kullanılması tercih edilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen eserlerde savaşı ve direnişi kelimelerinin hem sağ hem de sol kesim için kullanıldığı, anarşist kelimesinin ise sadece sol kesim için kullanıldığı görülmüştür. Gerilla kelimesinin ise iç savaşın birinci döneminde iki kesim için de kullanılırken ikinci dönemde sadece sol kesim için kullanılmıştır. Bunun sebebi sağ kesimin artık Yunan Ordusu içinde yer almış olmasıdır.

Araştırmaya konu olan ideolojik gruplara ayrı bir pencere açtığımızda ise birbirlerini nasıl tanımladıkları büyük önem taşımaktadır. Sol kesim, karşı tarafı işbirlikçiler olarak adlandırmaktadır.¹⁴ Bu algılama ve adlandırma, sağ kesimin işgal güçleriyle işbirliği yaptığına inanmalarından kaynaklanmaktadır. İşgalden sonra da EDES'in özellikle İngiltere tarafından desteklenmesi, işbirlikçi ifadesinin kullanılmaya devam edilmesine neden olmuştur. Ancak işbirlikçi ifadesinin sol kesim için kullanılması daha az olmakla birlikte kullanıldığı kaynaklar da yok değildir.

Ayrıca araştırma kapsamında 1945-1949 tarihlerini ve öncesini kapsayan dönemin Yunanca gazetelerine ulaşamaması nedeniyle sadece Türkiye'deki gazeteler incelenebilmiştir. Bu gazeteler incelenirken farklı görüşleri yansıtan gazeteler seçilmiştir.

Araştırmada kullanılan Yunanca özel isimler ve kaynak isimleri kolay okunabilmesi için Latin harflerine çevrilmiştir.

¹¹ Babiniotis, **a.g.e.**, s.1302.

¹² Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, Çeviren: Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997., s.27.

¹³Konstantina Bada, "*O Emfilios Polemos os Viomeni Embeiria kai Mnimi ton Yinaikon*", **Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou**, (Editör: Riki Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftuhia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada), Ekdoseis Epikentro, Thessaloniki, 2008, s.259.

¹⁴ Bkz. Hagen Fleischer, **Stemma kai Sbastika 1: I Ellada tis Katohis kai tis Antistasis 1941-1944**, Papazisi Yayınları, Atina, 1995, s.77.

Tezin planı konusunda kısaca bilgi vermek gerekirse; birinci bölümde Birinci Dünya Savaşı'nın ardından revizyonist ve statükocu ülkelerin izlediği politika, İkinci Dünya Savaşı'na giden süreç, 1914 yılından itibaren Yunanistan'da yaşanan gelişmeler, Venizelos dönemi ve Metaksas diktatörlüğü anlatılmıştır. Bu bölümde Yunanca anılara çok yer verilmemiş ancak konular Türkçe ve yabancı dil araştırma eserlerinden faydalanılarak aktarılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde İtalyan, Alman ve Bulgar işgali, bu işgaller karşısında ülkenin kurtuluşunu amaçlayan örgütler, açlık, direniş örgütlerinin hükümet ve İngiliz güçleriyle imzaladığı antlaşmalar, ülkeyi karıştıran 3 Aralık Olayları, İngiltere, Sovyetler Birliği ve ABD'nin izlediği Yunanistan politikası, 1946 yılında yapılan seçimler ve kralın dönüşüne ilişkin referandum konuları incelenmiştir. Bu bölümde Yunanca kaynaklar ağırlık kazanmış ve anılara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Demokratik Ordu'nun kurulması, Doğu Avrupa Ülkelerin komünistlere desteği, ABD'nin değişen Yunanistan politikası, komünistlerin uygulamaya koyduğu eğitim politikası ve devşirme konularına değinilmiştir.

Araştırmada Yunan iç savaşının ideolojik bir savaş mı olduğu; iç savaşın uluslararası boyuta sahip olup olmadığı; iç savaşın Sovyetler Birliği ve Halk Demokrasileri'nden destek alıp almadığı; ABD'nin iç savaş karşısında nasıl bir tutum izlediği; Demokratik Ordu (DSE)'nin mücadelesinin sınıfsal mı ideolojik mi olduğu; Truman Yardımı'nın iç savaşın seyrini nasıl etkilediği; Yugoslavya'nın tutumunun savaşı nasıl etkilediği gibi sorulara cevap aranacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİDEN SÜREÇ VE YUNANİSTAN'IN DURUMU

Sömürgecilik yarışı nedeniyle Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında dünya ikiye bölünmüştür. Yunanistan ise Balkan Savaşları, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları nedeniyle arka arkaya savaş dönemleri yaşamıştır. Savaşların verdiği sıkıntıların yanında siyasal hayat hep çalkantılı geçmiş ve hatta diktatörlük dönemi yaşamıştır. Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşı'nda işgalini ve iç savaşa giden sürecini anlamak için Birinci Dünya Savaşı'nı yakından incelemekte yarar vardır.

1.1. Savaşa Giden Süreç

Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'ne yenilen İttifak Devletleri ağır barış antlaşmaları imzalamak zorunda kalmıştır. Avrupa'da yıkılan imparatorlukların yeni sınırlarıyla dünyaya temeli olmayan bir düzen gelmiş, galip devletler emperyalist dünya politikasını sürdürmeye devam etmiştir. Bazı ülkelerin emperyalist-kapitalist politikalarını sürdürmekteki kararlılığı ve Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanan ağır anlaşmalar¹⁵ İkinci Dünya Savaşı'na giden süreci başlatmıştır.¹⁶

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda bekledikleri kazançları elde edemeyen İtalya ve Japonya ile savaştan yenik çıkan Almanya dünyayı yeni baştan bölmek, pazar sınırlarını bir daha çizmek istemiştir.¹⁷ Ancak statükocu ülkeler (İngiltere-Fransa-Sovyetler Birliği-Amerika Birleşik Devletleri), dengeleri değiştirmek isteyen revizyonist ülkelere (İtalya-Almanya-Japonya) karşı tepkisiz kalmamıştır. Böylece

¹⁵ Birinci Dünya Savaşı sonunda galip devletlerle mağlup devletler arasında barış anlaşmaları imzalanmıştır. Bunlar; Almanya ile 28 Haziran 1919'da Versay Antlaşması, Avusturya ile 10 Eylül 1919 Saint Germain Antlaşması, Bulgaristan ile 27 Kasım 1919'da Neuilly Antlaşması ve Macaristan ile 4 Haziran 1920'de Trianon Antlaşması'dır. Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010, s.188-191.

¹⁶ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam 1938-1950**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 83,89.

¹⁷ Türkkaya Ataöv, **İkinci Dünya Savaşı**, Birey Toplum Yayınları, Ankara, 1985, s.3.

bir tarafta dünya paylaşımından payını almış olan, diğer tarafta az hak aldığı için dünyayı yeniden paylaşmak isteyen ülkelerin bloklaşması kendiliğinden oluşmuştur. Bu bloklaşma ile sadece Avrupa üzerindeki çıkarların değil, Asya ve Afrika üzerindeki çıkarların da çatıştığı söylenebilir.

ABD, İngiltere ve Fransa hammadde açısından sıkıntıya girdikleri zaman kendi kaynaklarına başvurabilecek durumda olmalarına rağmen bu durum Almanya ve Japonya için geçerli olmamıştır. Bu devletler sanayileşme süreçlerini tamamlamış olsalar bile kendi kendilerine yaşamsal hammadde ihtiyaçlarını karşılayamamıştır.¹⁸

Revizyonist İtalya ve Almanya'nın aksine, statükocu bir tutum izleyen Sovyetler'de ise 1924 yılında Lenin'in ölümünden sonra iktidarı ele geçiren Stalin ile totaliter rejimin başladığını söylemek mümkündür. Stalin, Sovyetler'i ileri sanayileşmiş sosyalist bir ülke haline getirmeye çalışırken, bir yandan da Kızılordu'yu silahlandırmıştır. Oysa Sovyetler silahsızlandırmaya karşı olduğunu gösteren adımlar atarak 1927 yılında Cenova'daki Silahsızlanma Konferansı'nda derhal tam ve genel silahsızlanmayı önermiş¹⁹ ve hemen ardından 1928'de Kellogg Paktı'na²⁰ katılmıştır.²¹

Birinci Dünya Savaşı'nın ekonomiye verdiği hasarın etkileri henüz azalmadan, 1929 yılında tüm dünyayı etkileyen ekonomik buhran ortaya çıkmıştır. Bu buhranın etkileriyle koruyucu gümrük duvarlarının sınırları yükseltilmiş, ekonomik rekabet ve gerginlikler artmıştır. Bu ekonomik koşullar özellikle Versay Antlaşması²² ile ağır savaş tazminatları altında ezilen Almanya'yı ve diğer mağlup

¹⁸ Oral Sander, **Siyasi Tarih (1918-1994)**, İmge Kitabevi, Ankara, 2010, s.114.

¹⁹ Sovyetler bu görüşü 1933'te gerçekleştirilen Silahsızlandırma Konferansı'nda da savunmaya devam etmiştir. Sabiha Sertel, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1999, s.158.

²⁰ Kellogg Paktı 27 Ağustos 1928'de ABD, İngiltere, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya, Çekoslovakya ve Belçika arasında imzalanmıştır. Arkasından bütün devletler paktı imzalamaya davet edilmiş, Sovyetler ve Türkiye de dâhil belli başlı ülkeler katılmıştır. Bu pakta göre, savunmaya dayanmayan savaş kanun dışı sayılmış ve devletlerarası ilişkilerde barışçı yollara başvurulması esas alınmıştır. Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih 1789-2010**, DER Yayınları, İstanbul, 2008, s.636.

²¹ Sertel, **a.g.e.**, s.157; Uçarol, **a.g.e.**, s.636.

²² 28 Haziran 1919 tarihinde imzaladığı 440 maddeden oluşan Versay Antlaşması ile Almanya; Avusturya, Polonya ve Çekoslovakya'nın bağımsızlığını tanımış, Almanya'nın Avusturya ile birleşmesi yasaklanmıştır. Almanya, bütün deniz aşırı topraklardan vazgeçerken, bu topraklarda Milletler Cemiyeti'nin denetimi altında bir manda sistemi kurulması öngörülmüştür. Zorunlu askerlik sisteminin olmadığı 100.000 kişilik sınırlı bir orduya sahip olması, bütün savaş gemilerini İtilaf

Avrupa devletlerini daha da zor duruma sürüklemiştir. İtalya'da var olan faşist yönetimin güçlenmesinin ve Almanya'da Nasyonal Sosyalist Parti'nin²³ iktidara gelmesinin yolunu açmıştır.²⁴

1933'ten itibaren Adolf Hitler Almanyası'nın gelişmeye ve çevresini tehdit etmeye başlaması Sovyetler'de endişe yaratmıştır. Sosyalizmi kabul eden Sovyetler²⁵ kurduğu düzeni sürdürmek isterken kapitalist devletler pazar ve sömürge için savaş hazırlıklarına devam etmiştir. Bu durumu engelleme umuduyla Sovyetler "görünüşte" silahsızlanma görüşünü savunmaya devam etmiştir. Çünkü kapitalist devletler pazar ve sömürge için yeniden savaş hazırlıklarına başlamış, sosyalist

Devletleri'ne vermesi, denizaltı ve uçak yapamaması kararlaştırılmıştır. Baskın Oran,(Editör) **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 1**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.401.

²³ Nazi Partisi'nin başlangıcını, 1918'de Münih'te kurulmuş olan Alman İşçi Partisi teşkil etmiş ve 1919 yılında Adolf Hitler'in üye olması ve liderliğini ele alması bu partiyi kısa zamanda geliştirmiştir. Parti, 1920'de Nasyonal-Sosyalist Alman İşçi Partisi adını almıştır. Halkın o tarihlerdeki duygularından yararlanan Hitler, aşırı sağcı ucu temsil ederek, örgütlenmeye ve taraftar kazanmaya başlamış, işsizliğe çare bulunacağını vaat ederek ve Yahudi düşmanlığını körükleyerek güçlenmekte devam etmiştir. Fransızların 1923 yılında, Almanların savaş tazminatı ödememelerini bahane ederek Ruhr Bölgesi'ni işgal etmesi Versay Antlaşması'na duyulan tepkiyi daha da çoğaltmıştır. Ülkedeki ekonomik ve siyasi hoşnutsuzluğa partinin uyguladığı Versay Antlaşması'nın kaldırılmasına yönelik uyguladığı propaganda ve korku politikası ile 1930 seçimlerinde altı buçuk milyon oy ile 107 milletvekili çıkartarak büyük bir başarı sağlamıştır. 1932 seçimlerinde ise Parlamento'nun 608 üyeliğinden 230'unu kazanarak, ülkenin en büyük partisi haline gelmiştir. Cumhurbaşkanı Hindenburg, 30 Ocak 1933'te Başbakanlığa Hitler'i atamıştır. Bundan sonra Hitler, Meclisi feshederek seçimlere gitmiş ancak 5 Mart 1933'te yapılan seçimlerde Nazi Partisi yine çoğunluğu sağlayamamıştır. Bununla beraber Hitler, baskı ile Parlamento'dan dört yıl süreyle olağanüstü yetkiler almıştır. Bununla, tam anlamıyla bir diktatörlük yönetimi kurmak için harekete geçmiştir. İlk iş olarak da diğer partileri kapatmış, Alman ulusunun ekonomik, kültürel ve sosyal hayatını kontrol altına almıştır. 2 Ağustos 1934'te Devlet Başkanı Hindenburg'un ölümü üzerine devlet başkanlığı ve başbakanlık makamı, Führer ve Başbakan Hitler'in şahsında birleşmiştir. Uçarol, **a.g.e.**, s.639-641.

²⁴ Oran, **a.g.e.**, s.402.

²⁵ Birinci Dünya Savaşı'nın yenilgisi ve savaşın getirdiği güçlükler, Rusya'da iç gerginliği daha da çoğaltmıştır. Bunun sonucu olarak 8 Mart 1917'de Petersburg'da halk gösterilere başlamış ve iki gün sonra olaylar gerçek bir ihtilal halini almıştır. Petersburg'da 12 Mart'ta İşçilerin ve Askerin Sovyeti Partisi kurulmuş ve hükümet görevini üstlendiği ilan edilmiştir.14 Mart 1917'de geçici bir hükümet kurulmasına ve Çar'ın istifa etmesine karar verilmiştir. Geçici hükümetin kurulmasından sonra da Çar II.Nikola tahttan çekilmek zorunda kalmış ve 14 Eylül 1917'de Cumhuriyet ilan edilmesi karışıklıkların sürmesine engel olamamıştır. Bolşevikler de Troçki'nin liderliğinde Askeri Bir İhtilal Komitesi kurarak 7 Kasım 1917'de yeniden ayaklanmış ve bu defa iktidarı ele geçirmiştir. 8 Kasım'da Lenin Petersburg'a gelmiş ve Rusya'da Bolşevik iktidarı dönemi (1917-1923) başlamıştır. Hükümet ilk önce Çarlık yönetiminin yapmış olduğu gizli anlaşmaları açıklamış ve Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmesine karar vermiştir. Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan ile 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması imzalanmıştır. Rusya dış güçlerle bir dizi çatışmaya girerken Bolşeviklerle Çarlık taraftarları arasında da iç savaş başlamıştır. Batılı güçler Çarlık taraftarlarına destek vermiş ancak savaşı 1921 yılında Bolşevikler kazanmıştır. Uçarol, **a.g.e.**, s.641-642.

dünya ise kurduğu düzeni sürdürmeye çalışmıştır.²⁶ Tüm bu gelişmelerle Sovyetler²⁷, kapitalist bir devlet sisteminden sosyalist bir devlete geçiş sürecine girmiş, bu da kapitalist devletlerle ilişkilerinde sorun yaratmıştır.²⁸

1933'e kadar Almanya'nın yeni istekleri karşısında hiçbir özveride bulunmama politikasını izleyen Fransa'da komünizmin güçlenmeye başlaması, dışarıda ise İtalya ve Almanya'nın saldırıya geçmesi, Fransız burjuvazisini²⁹ İngiliz muhafazakâr kesimi ile birleşerek komünizme karşı faşizme yardım politikasına yöneltmiştir.³⁰

Dünyada açıkça konjoktörün değişeceği sinyalleri kendini göstermeye başlamıştır. Japonya'nın 1931 yılında Mançurya'yı işgal etmesi, 1933'te Hitler'in iktidara gelmesi ile revizyonist girişimlerde bulunan Almanya'nın 1934 yılında Milletler Cemiyeti'nden çekilmesi ve İtalya'nın 1935'te Habeşistan'ı işgal etmesi İkinci Dünya Savaşı'na zemin hazırlayan süreçler olmuştur.

Ancak sahip olduğu sömürgeleri ve dominyonları korumak isteyen İngiltere statükonun değişmesini istememiştir. Bu amaçla önceleri Fransa ile yakınlaşarak Almanya'yı Sovyetler'e doğru çevirebileceğini düşünmüş, Almanya'ya Doğu'da, Orta Avrupa'da, Afrika'da; İtalya'ya Güney Avrupa'da; Japonya'ya Çin'de ve Sovyetler Birliği'nde topraklar elde etmesini sağlayarak kendisini tehlikeden kurtaracağını umut etmiştir. Fakat Almanya'nın silahlanmasıyla yeni bir savaşın

²⁶ Sertel, **a.g.e.**, s.155; Uçarol, **a.g.e.**, s.643; Oran, **a.g.e.**, s.156.

²⁷ Lenin dünyanın ilk totaliter tek parti diktatörlüğünü kurma çabasına girmiştir. Sander, **a.g.e.**, s.27.

²⁸ Sertel, **a.g.e.**, s.155.

²⁹ Fransız maliyesinin güçlü bir unsuru olan Commite des Lorges ve Fransa'da Nazizme destek veren sanayi grupları, Lorraine'deki demir ve altını Hitler'e satarak Almanya'nın silahlanmasına yardım etmiştir. Fransa'nın içine düşeceği durumun farkında olan Fransız Genelkurmayı Hitler'le yapılan saldırı anlaşmasının Fransa için bir intihar olduğunu, Avrupa'da Fransız nüfuzunun kırıldığını ve Fransa-Sovyet İttifakı'nın bozulması ile Fransa'nın yalnızlığa itildiğini görmüştür. Bu sırada Fransa içinde politik bir savaş başlamış ve halk Fransız-Sovyet ittifakının bozulmaması görüşünü savunmuştur. Sertel, **a.g.e.**, s.76-77.

³⁰ **A.g.e.**, s.137.

başlayacağını fark etmiş, Almanya ile anlaşarak kendi çıkarlarından bir şey kaybetmeden İkinci Dünya Savaşı'nı kazanmak istemiştir.³¹

Batılı demokratik ülkeler sosyalizmin Orta ve Doğu Avrupa'ya yayılmasından korktukları için Sovyetlere karşı Almanya'yı desteklemiştir. Böylece Versay Antlaşması'nın ihlalleri başlamış, batılı büyük devletler Almanya'ya para akıtmış, özellikle İngiltere ve ABD'nin ekonomi politikasıyla Almanya çabuk toparlanabilmiş, ağır savaş sanayi ile kara-deniz ve hava kuvvetlerinin silahlanması başlamıştır.³²

Doğu'da ise Asya Kıtası'na yayılmak isteyen Japonya³³, Sovyetleri kendine tehdit olarak gördüğü için Sovyet karşıtı tavırla Almanya'ya yanaşmıştır. 25 Kasım 1936'da Almanya ile Japonya arasında "Antikomintern" imzalanmış, 5 Kasım 1937'de³⁴ İtalya da bu ittifaka katılmıştır. Bu devletler ortak tehdit olarak gördükleri Sovyetler'e karşı birleşmiş, böylece Berlin-Roma-Tokyo Mihveri oluşmuştur.³⁵

11 Mart 1938'de Avusturya'ya Alman ordularının girmesiyle 13 Mart 1938'de Almanya ile Avusturya'nın birleştiği açıklanmıştır. Hitler'i sakinleştirme politikası izleyen İngiliz Başbakanı Chamberlain, 29 Eylül 1938'de Almanya ve İngiltere arasında imzalanan Münih Antlaşması ile Çekoslovakya içerisinde yer alan

³¹ İngiltere'de de iş çevreleri kendi çıkarları ve komünizme karşı sınıfsal çıkarlarını korumak için Almanya'ya destek sağlamıştır. İngiliz Bankası Almanları silahlandırmak için Alman maliyecilerine yardım etmiştir. Almanya devletlerin yönetici sınıflarını elde ederek birbirinden ayırmış ve savaşa hazırlanma fırsatı bulmuştur. Sertel, **a.g.e.**, s.76-77. İngilizlerin Almanya'ya 1932'de yaptığı nikel dışsatımı 182.000 sterlin iken, 1935'te 286.000 sterline çıkmış ve hatta Versay Antlaşması Almanya'ya uçak satılmasını yasakladığı halde İngiliz Wikers Limited Şirketi Almanya'ya uçak satmaya başlamıştır. **a.g.e.**, s. 89-91.

³² Nikos K.Karkanis, **İtan o Dekemvris Anapofengktos? İstoriki Analisi Tou Dekemvri tou 1944**, Ekdoseis Kastanioti, Athina, 1999, s.21.

³³ Sömürgeciliğin Doğu'da yayılmasıyla 1854'te sınırlarını genişletmek zorunda kalan Japonya, yanı başındaki Çin'i ele geçirmeye başlamış ve çok kısa bir sürede bir sömürge imparatorluğuna sahip olmuştur. 1868 yılında 227.000 km toprağa ve 38 milyon nüfusa sahip iken, Birinci Dünya Savaşı başladığında toprağını ve nüfusunu da iki katına çıkarmıştır. 19. yüzyılın sonunda temelde tarımsal bir ülke iken 1914'e gelindiğinde aynı zamanda bir endüstri ülkesi haline gelmiştir. 1900-1913 yıllarında yıllık endüstri üretim artışı İngiltere'de %2, Almanya'da %4, Amerika'da %7 iken Japonya'da %12 idi. Ataöv, **a.g.e.**, s.20.

³⁴ Uçarol İtalya'nın 5 Kasım 1937'de katıldığı yazarken, Jacobsen 6 Kasım 1937 olarak kabul etmiştir. Uçarol, **a.g.e.**, s.648; Hans-Adolf Jacobsen, **1935-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989, s.5.

³⁵ Jacobsen, **a.g.e.**, s.5.

Südet bölgesini Almanlara teslim etmiştir.³⁶ Bu antlaşma ile Çekoslovakya, topraklarının yaklaşık beşte birini, nüfusunun da çeyreğini kaybetmiştir. Ülkenin ağır endüstrisinin yarısı da elden çıkan topraklarda kalmıştır.³⁷ Herkes Südet bölgesinin Almanya'ya verilmesiyle Hitler'in tatmin edildiğine inanmıştır. Hitler, Avrupa kıtası üzerinde talep edeceği bir karış toprak olmadığını söylemiş ve bu nedenle İkinci Dünya Savaşı'nın önlendiği düşünülmüştür.³⁸ Ancak Almanya, 15 Mart 1939'da beklenmeyen bir şekilde Çekoslovakya'yı işgal etmiştir.

1939 yılında Türkiye'nin Çekoslovakya elçisi görevinde bulunan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Almanya'nın Çekoslovakya işgalinin diplomatlar arasında hiç beklenmediğini, Hitler'in böyle tehlikeli bir işe atılmasına gerek olmadığını düşündüklerini ifade etmiştir. Böyle düşünmelerinin sebebini zaten Çek Hükümeti'nin, Alman azınlığının kültürel imtiyazlarını bir parça daha genişletmeye karar verdiği şeklinde açıklayan Karaosmanoğlu, bir Almanın bütün Çekoslovakya'yı Almanca konuşarak dolaşma, hatta oturup yerleşme imkânlarına sahip olduğunu belirtmiştir. Oysa bu dönemde Südet bölgesinde bir Çek kamu görevlisi, kendi diliyle isteğini anlatamadığını söylemiştir. Beklenmeyen bu işgale Hitler'in nasıl karar verdiğini ise Karaosmanoğlu şöyle açıklamıştır: *"Hitler, o zamanların ölçülerine göre, dâhi, belki çılgının biriydi. Lakin her nasılsa Çekoslovakya'nın içyüzünü nice akıllılardan daha iyi görüyordu ve bütün kalelerinin bütün askeri teçhizatlarının ve bütün harp potansiyellerinin S saati çalınca bir şeye yaramayacağını, zira bunlar arkasındaki milletin birlikten ve savaş şevkinden ne kadar mahrum olduğunu anlamıştı."* Ayrıca Karaosmanoğlu, komünistliğinin en kolay Çekoslovakya'dan Avrupa'ya yayılma imkânı bulduğu için de Hitler'in ülkeyi işgal ettiğini vurgulamıştır.³⁹

Almanya'nın, Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan dengeyi bu şekilde değiştirmek için zorlamaya yönelmesi bu dengenin sürmesinde yararı olan diğer

³⁶ Jacobsen, **a.g.e.**, s.6.

³⁷ Ataöv, **a.g.e.**, s.72.

³⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Zoraki Diplomat**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 136.

³⁹ **A.g.e.**, s.99-109.

devletleri Almanya'ya karşı harekete geçirmiştir. Bu da devletlerarası yeni ve önemli anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Almanya'nın işgalleri 23 Mart 1939'da Litvanya'dan Memel şehrini almasıyla devam etmiş, ardından Polonya'dan Danzing bölgesini istemeye başlamıştır. Bu gelişmeler üzerine İngiltere ve Fransa, 31 Mart 1939'da Polonya'nın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü tehlikeye girerse yardım edeceklerine dair garanti vermiştir.⁴⁰

7 Nisan 1939 tarihinde İtalya'nın Arnavutluk topraklarına girişiyle, Benito Mussolini Büyük Roma İmparatorluğu yolunun açıldığını ilan etmiştir. Bunun üzerine 13 Nisan 1939'da İngiltere ile Fransa, Yunanistan ve Romanya'ya garanti vermiş; Türkiye ile de 12 Mayıs 1939'da Üçlü İttifak imzalamıştır. İngiltere ve Fransa'nın diğer ülkelerle imzaladığı anlaşmalardan rahatsız olan İtalya, Almanya ile yakınlaşmasını 22 Mayıs 1939'da karşılıklı yardımı öngören Çelik Paktı imzalayarak devam ettirmiştir.⁴¹

22 Ağustos 1939 tarihinde Sosyalist Sovyetler Birliği, tüm dünyada beklenenin tam aksine İngiltere ile Fransa'yı bırakıp faşist Almanya'nın yanına geçtiğini açıklamıştır. Bu gelişme üzerine birbirine iki zıt kutup olan Hitler Almanya'sı ile Stalin'in Sovyetler Birliği, 23 Ağustos 1939'da Alman-Rus Saldırmazlık Paktı'nı⁴² imzalamıştır.⁴³ Bu pakta göre taraflar birbirine saldırmamayı, taraflardan biri üçüncü bir devletle savaş durumuna gelirse diğer devlet üçüncü devlete yardım etmemeyi ve bu paktın on yıl yürürlükte kalmasını taahhüt etmiştir.⁴⁴ Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü bu pakta şöyle yorumlamıştır: "*Bu hareketiyle Sovyetler Birliği, Hitler Almanya'sının*

⁴⁰ Karaosmanoğlu, **a.g.e.**, s.651. Bu garantiye Almanya 28 Nisan 1939'da Polonya ile imzaladığı Saldırmazlık Paktı'nı feshederek karşılık vermiştir. Jacobsen, **a.g.e.**, s.8.

⁴¹ Oran, **a.g.e.**, s.290.

⁴² Bu pakta Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop ile Rusya Dışişleri Bakanı Molotov imzaladığı için Ribbentrop-Molotov Paktı olarak da bilinmektedir.

⁴³ Altan Öymen, **Bir Dönem Bir Çocuk**, Doğan Kitap, İstanbul, 2008, s.132-s.134.

⁴⁴ Oran, **a.g.e.**, s.653.

yayılmacılığına karşı çıkmaktan vazgeçiyor ve tam tersine Doğu Avrupa'yı Almanya ile paylaşmaya hazırlandığını gösteriyordu."⁴⁵

Almanya'nın Sovyetler'le saldırmazlık paktı imzalamasına İngiltere, 25 Ağustos 1939'da Polonya ile karşılıklı yardımlaşma paktı imzalayarak karşılık vermiştir.⁴⁶

Almanya'nın faşist ilerleyişi 1 Eylül 1939 tarihinde Alman ordularının Polonya'yı işgali ile başlamıştır. Almanya'nın Polonya'yı işgalinin ardından 3 Eylül 1939'da İngiltere ve Fransa Almanya'ya karşı savaş ilan etmiştir.⁴⁷ Almanya'nın revizyonist politikası karşısında İngiltere'nin ne yapacağı sorusuna Churchill şöyle cevap vermiştir: *"1914'teki dram yeniden oynanıyordu. O zaman nasıl zayıf bir devletin topraklarına hiçbir kışkırtma olmadan, saldırıldığı için silaha sarılmışsak, şimdi de aynı amaçla kılıcımızı çekmiştik. Atak, disiplinli ve her türlü araçları kullanmaktan çekinmez bir ırk olan Alman ulusunun gücüne ve taşkın saldırılarına karşı bir kez daha onurumuzu ve varlığımızı savunacaktık. Evet, bir kez daha... Ne yapalım, başımıza geldi çekeceğiz."*⁴⁸

Almanya'nın Polonya'ya işgalinin ardından Sovyetler Birliği de Polonya'daki Ukraynalılarla Beyaz Rusları koruma bahanesiyle 17 Eylül'de Doğu Polonya'yı işgale başlamıştır.⁴⁹ Bu olay Hitler'in Stalin'e Polonya'yı paylaşmayı teklif etmesine neden olmuş ve 29 Eylül'de Polonya'nın paylaşılmasına ilişkin Rus-Alman Anlaşması imzalanmıştır.⁵⁰

Savaş hızla Avrupa'ya yayılmıştır. Sovyetler Baltık topraklarını ele geçirmek için Eylül 1939'da Estonya'dan, Kasım 1939'da Finlandiya'dan üsler istemeye başlamış ve Sovyetler bu tavrından dolayı Aralık 1939'da Milletler Cemiyeti'nden çıkarılmıştır. Boş durmayan Almanya ise Nisan 1940'ta Danimarka ve Norveç'i işgal

⁴⁵ Erdal İnönü, **Anılar ve Düşünceler Cilt 1**, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2007, s.100; Jacobsen, **a.g.e.**, s.8.

⁴⁶ Jacobsen, **a.g.e.**, s.290.

⁴⁷ Sander, **a.g.e.**, s. 124.

⁴⁸ S. Winston Churchill, **2.Dünya Savaşı Hatıraları-Savaşın Alacakaranlık Dönemi 1939-1940**, Çeviren: Mehmet Ali Yalkın, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004, s.17.

⁴⁹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.443; Sander, **a.g.e.**, s. 124.

⁵⁰ Churchill, **a.g.e.**, s.75-76.

etmiş, Mayıs 1940'ta Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'a girmiştir. Ardından İtalya 10 Haziran 1940'da Fransa'ya savaş ilan ederek İkinci Dünya Savaşı'na katılmış fakat Fransa karşısında hiçbir başarı kazanamamıştır.⁵¹ Aynı gün Almanya hem Fransa'ya hem de İngiltere'ye savaş ilan ederek işgallerine devam etmiş, bu başarının ardından 22 Haziran'da Fransa ile mütareke imzalamış ve Fransız Silahlı Kuvvetleri teslim olmuştur.⁵²

1.2. Yunanistan'daki Siyasal Gelişmeler

1900'lü yıllarda Yunanistan çeşitli iç ve dış sorunlarla uğraşmaktaydı. 1914 yılında Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşı'na girmesi konusunda Kral Konstantinos savaşa girilmemesi gerektiğini savunurken Eleftherios Venizelos⁵³ ise Megali İdea politikası ekseninde daha büyük Yunanistan fikrini savunmuş ve savaşa katılmak istemiştir. Bu durum Yunan halkında fikir ayrılıklarına neden olmuş, gruplaşmalara yol açmış ve Ulusal Bölünme (Etnikos Dihasmos) olarak adlandırılmıştır.⁵⁴ Bu

⁵¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.450-451.

⁵² Ataöv, **a.g.e.**, s.85, Uçarol, **a.g.e.**, s.781-782.

⁵³ Eleftherios Venizelos (1864-1936): Girit'te doğmuş, avukatlık eğitimi almıştır. 1897 Yunan-Türk savaşının bir sonucu olarak Girit'e özerklik tanınınca anayasa taslağının hazırlanmasına yardım etmiş, adada toplanan kurulun üyesi olmuştur. Enosis davasını yüceltmede etkin olarak çalışması Prens Georgios'u kızdırmıştır. 1909 Gudi Darbesi'nin ardından Askeri Cunta kendisini Ekim 1910'da Başbakanlığa atamıştır. Yunanistan'ın Balkan komşularıyla (Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan) ittifaka katılmasını sağlamış ve Balkan savaşlarında Yunanlıların elde ettiği başarılar ile Yunanistan'ın topraklarını iki katına çıkarmıştır. Birinci Dünya Savaşı öncesinde İtilaf Devletleri'ni (Britanya, Fransa ve Rusya) desteklemesi, tarafsızlıktan yana olan Kral I. Konstantin ile görüş ayrılığına düşmesine neden olmuştur. Dış politika konularında tekrar ortaya çıkan anlaşmazlıklar 1915 yılında kendisini bir kez daha hükümetten çekilmek zorunda bırakmıştır. 1916 Eylül'ünde Selanik'te Venizelos'a rakip bir hükümet kurmuştur. 1917'de Britanya ve Fransa'dan gelen baskıların sonucunda Kral I. Konstantin ülkesinden ayrılmış ve Venizelos, birleştirilmiş ancak 'birleşmemiş' Yunanistan'ın başbakanlığına geçmiştir. Yunanistan'ı İtilaf devletlerinin yanında savaşa sokmuş ve Paris Barış Konferansı'nda ülkesini temsil etmiştir. Mayıs 1919'da İzmir ve onun iç kesimlerinin işgal edilmesinde müttefiklerin oybirliğiyle destek vermelerini sağlamış, 1920 yılında Ağustos ayında imzalanan Sevr Antlaşması'nı onaylamıştır. Kısa süreli olsa da, 'İki Anakaraya ve beş denize yayılan Yunanistan' projesinin mimarı Venizelos, Kasım 1920 seçimlerinde yenilgiye uğramış, arkasından kendi isteğiyle sürgüne gitmiştir. 1922 Küçük Asya yenilgisinden sonra ülkesinin temsilcisi olarak katıldığı Lozan Konferansı'nda Megali İdea'dan geriye kalan yıkık dökük ne varsa onu kurtarmaya çalışmıştır. 1928'de siyasete geri dönmüş, ne var ki uluslar arası ekonomik bunalım süreci içerisinde onun kurduğu hükümet de sarsılmış ve 1933 yılında iktidardan düşmüştür. Aynı yılın Mart ayında başarısız bir Venizelos yanlısı darbenin ardından kendisine karşı düzenlenen sayısız suikast girişiminden biri daha ortaya çıkmıştır. 1935 yılı Mart ayında kendisinin de katıldığı bir başka darbe girişiminden sonra Fransa'ya kaçmak zorunda kalmış ve 1936 yılında ölmüştür. Clogg, **a.g.e.**, s.285.

⁵⁴ Murat Hatipoğlu, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s.32; Damla Demiröz, **Savaşın Barışa Giden Yol Atatürk-Venizelos Dönemi-Yunanistan İlişkileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.23-25.

gelişmeler sonucunda Yunanistan Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ile doğrudan çatışmaya girmemiş; ancak Paris Barış Konferansı'na katılarak Osmanlı topraklarından pay istemiş, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal etmiştir.⁵⁵ İşgalin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından iki ülke barışını sağlamak için 30 Ocak 1923 tarihinde "Türk-Yunan Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" ve ardından 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması⁵⁶ imzalanmıştır. Böylelikle iki ülke arasında dostluk sürecini başlamış ancak etabli, mal varlıkları, patrikhane gibi yeni sorunlar da ortaya çıkmıştır.

1923 yılında mübadelenin ülkeye etkisine bakıldığında, Yunanistan bir anda büyük nüfus artışı sorunu ile karşı karşıya kalmış ve barınma, beslenme, eğitim gibi sorunlar gündeme gelmiştir.⁵⁷ Ancak farklı yaşam tarzına sahip göçmenler, Yunan kültürel ve ekonomik hayatına pozitif getiriler de sağlamıştır.⁵⁸

Siyasi açıdan baktığımızda ise göçmenlerin Yunan nüfusuna eklenmesi ülkede değişikliklere yol açarak Yunan solunu güçlendirmiş, 1918'de kurulan Yunanistan Sosyalist İşçi Partisi (Sosialistiko Ergatiko Komma tis Ellados) ve 1922'de kurulan Yunanistan Komünist Partisi (Komunistiko Komma tis Ellados) destekçilerini artırmaya başlamıştır. Ancak bu yıllarda nüfusu artan Yunanistan, geçmişte hiç olmadığı kadar dış borca girmiştir.⁵⁹ Ülke nüfusunda önemli bir yer tutan göçmenler, Büyük Yunanistan fikrini savunan ve kurtarıcıları olan Venizelos'u desteklemiştir.⁶⁰

⁵⁵ Clogg, **a.g.e.**, s.117-118; Salahi R.Sonyel, **İngiliz Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1923**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 149.

⁵⁶ Bkz.İsmail Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları**, I.Cilt (1920-1945), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s.75-209.

⁵⁷ Clogg'a göre Yunanistan'a 1.100.000, Türkiye'ye ise 380.000 kadar göç olmuştur. Clogg, **a.g.e.**, s.127.

⁵⁸ Göçmenler; tahıl, tütün, bağcılık gibi tarım alanlarının gelişmesini sağlamış ve halı-kumaş dokumacılığı gibi yeni iş kollarının Yunanistan'a girmesini sağlamıştır. Demiröz, **a.g.e.** s.32-33; Kemal Arı, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

⁵⁹ Demiröz, **a.g.e.**, s.32.

⁶⁰ Clogg, **a.g.e.**,s.135.

General Pangalos⁶¹ 25 Haziran 1925'te Mihalakopulos hükümetinin Türkiye ile imzaladığı Ankara Antlaşması'ndan dört gün sonra "Yunanistan'ın dış ilişkilerini gereğinden fazla ılımlı ve tavizkar" bulduğu için darbe yapmıştır. Yunanistan'ın sert bir dış politika izlemesini savunan darbe lideri Pangalos, Bulgaristan'la çıkan sınır çatışmasında, Yunanlı bir erle bir görevlinin öldürülmesini neden göstererek 1926 yılında Bulgaristan topraklarını işgal etmiştir. Fakat Bulgaristan'ın Milletler Cemiyeti'ne yaptığı başvuru sonrasında Yunanistan hem ordularını geri çekmek hem de Bulgaristan'a tazminat ödemek zorunda kalmıştır. Bu durum Yunanistan'ın zaten kötü olan ekonomisi için büyük yük olmuş ancak Pangalos yine de Türkiye'ye yayılma politikasını sürmeye devam etmiştir.

19 Ağustos 1928 yılında Venizelos başkanlığındaki Liberal (Fileftheria) Parti'nin seçimleri kazanmasıyla komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurmaya başlamıştır.⁶² Venizelos öncelikli tehdit olarak gördüğü İtalya⁶³ ile 23 Eylül 1928'de Tarafsızlık, Uzlaşma ve Yargısal Çözüm Antlaşması'nı imzalamıştır. Aralık 1928 tarihinde de Bulgaristan ile nüfus mübadelesi gerçekleştiren Yunanistan, ikinci kez mübadele ile karşı karşıya kalmıştır.⁶⁴

Venizelos dış politikada barışçıl tavrını sürdürerek İtalya ile ilişkileri iyi tutmuştur. Hatta İtalyanlar olası bir Slav saldırısına karşı Selanik'i koruma sözü vermiştir. Venizelos, İtalya ile ilişkilerini düzelttikten sonra öncelikle Yugoslavya ve Türkiye ile barışı sağlamak, ardından da Bulgaristan ve Arnavutluk ile iyi ilişkiler kurmak istediğini açıklamıştır.⁶⁵ Ancak Venizelos'un Liberal Partisi'nin uyguladığı

⁶¹ Pangalos iktidarı ele geçirdikten sonra darbeye itiraz edenleri öldürtmüş, orduyu silahlandırmış, Yunanistan Hava Kuvvetleri'ni düzenlemeye çalışmış ve Selanik Üniversitesi'ni kurmuştur. Nikolaou Karra, **Ioannis Metkacas İstoriki-Politiki Prosengisi**, Ekdosi Pelasgos, Atina, 2003, s.40.

⁶² Demiröz, **a.g.e.**, s.36, 37, 75.

⁶³ Venizelos'un ilk tehdit ülke olarak İtalya'yı görmesine; İtalya'nın Oniki Adaları Yunanistan'a bırakacağı sözünden dönmesinin ve 1923 yılında Korfu'yu kısa süreli kuşatmasının etkili olduğu söylenebilir. Clogg, **a.g.e.**, a.135.

⁶⁴ Demiröz, **a.g.e.**, s.38-39.

⁶⁵ Venizelos barışa yönelik bir politika izlediğini göstermek amacıyla dostluk anlaşmaları imzalamıştır. Bunlar sırasıyla; 27 Mart 1929'da Yunan-Yugoslav Dostluk Antlaşması, Türkiye ile 10 Haziran 1930 Ankara Sözleşmesi ve 30 Ekim 1930 Ankara Antlaşması'nı imzalamıştır. Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.105; Demiröz, **a.g.e.**, s.87, s.104. Venizelos, Arnavutluk ile iyi ilişkiler kurmayı amaçlamış ancak güney Arnavutluk sınırı konusunda anlaşmamıştır. Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.106. Venizelos'tan sonraki dönemde ise 1934 yılında Yunanistan, Yugoslavya, Romanya ve Türkiye ile karşılıklı

ekonomi politikaların başarısız olduğunu ve bu sebeple halkta tepkilere yol açtığını söyleyebiliriz.

Ocak 1936'da Yunanistan'da seçimler yapılmış ancak büyük partilerden hiçbiri parlamentoda salt çoğunluğu elde edememiştir. Komünistler kazandıkları 15 sandalye ile önemli konuma gelmiştir.⁶⁶ Meclis başkanı olmak için gerekli oyu sağlayabilen ancak kralın tepkisinden korkan Sofulis,⁶⁷ komünistlerin desteğiyle liberal bir hükümet kurmayı tercih etmemiştir. Bunun yerine kralın yakın bir dostu ve danışmanı olan General İoannis Metaksas'ın⁶⁸ Başbakan Yardımcısı ve Savaş Bakanı olarak yer aldığı parlamento dışı bir hükümeti desteklemeyi tercih etmiştir. Başbakan Konstantinos Demertzis⁶⁹ ölünce, 13 Nisan 1936'da Kral II.Georgios⁷⁰ partilerin hiçbirine danışmadan Metaksas'ı başbakanlığa atamıştır.

sınırların korunmasına yönelik Balkan Paktı ve 24 Ocak 1937'de Yunan-Bulgar Dostluk Antlaşması'nı imzalanmıştır. Clogg, **a.g.e.**, s.135, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.105.

⁶⁶ G. Andreas Papandreou, **Namlunun Ucundaki Demokrasi**, Çeviren:Semih Koray-Mehmet Emin Yıldırım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988, s.66.

⁶⁷ Liberal Parti üyesi olan Themistokles Sofulis, 24 Temmuz-7 Ekim 1924 tarihleri arasında başbakanlık yapmıştır.1945 ve 1947 yıllarında tekrar başbakanlık görevine getirilmiştir.

⁶⁸ İoannis Metaksas, (12 Nisan 1871- 29 Ocak 1941):1936-41 yıllarında Yunanistan'ı diktatörlükle yöneten general ve devlet adamıdır. Öğrenimini Berlin'de Prusya Askeri Akademisi'nde yapan Metaksas, yaşamı boyunca Alman disiplinine ve katı görüşlülüğüne hayran kalmıştır. Başbakan Venizelos'un Yunan ordularını Gelibolu'ya sürme kampanyasına karşı çıkarak 1915 yılında Genelkurmay Başkanlığı görevinden çekilmiştir. 1920'de ordudan ayrılmış ve Yunanistan'ın askeri gerekçelerle Anadolu'da yayılma politikasına (Megali İdea) karşı çıkmıştır. Kral II. Georgios, 1936 Mart'ında kendisini geçici Konstantinos Demertzis Hükümeti'nin Savaş Bakanı olarak göreve getirilmiş ve Demertzis'in ölümü üzerine de başbakan olarak atamıştır. Farklı görüşleri bir araya getirmek ve 4 Ağustos 1936 tarihinde Kral Georgios'un desteklediği bir diktatörlük hükümeti kurmak üzere Mecliste Venizelos yandaşları ve Venizelos karşıtları diye ayrılan başlıca iki cephenin açılmasından yararlanmış, ülkenin komünist bir darbe tehdidi altında olduğunu ileri sürerek anayasanın kilit maddelerini yürürlükten kaldırmıştır. Farklı görüşleri bir araya getirmek ve 4 Ağustos 1936 tarihinde Kral Georgios'un desteklediği bir diktatörlük hükümeti kurmak üzere Mecliste Venizelos yandaşları ve Venizelos karşıtları diye ayrılan başlıca iki cephenin açılmasından yararlanmış, ülkenin komünist bir darbe tehdidi altında olduğunu ileri sürerek anayasanın kilit maddelerini yürürlükten kaldırmıştır. "Üçüncü Helen Uygarlığı" kavramını ortaya atmıştır. Ölümünden sonra onun düşüncelerinin savunulacağını varsaydığı "Ulusal Gençlik Örgütü"ne (EON) büyük önem vermiştir. Karra, **a.g.e.**, s. 12, 21, 34; Clogg, **a.g.e.**, s.277.

⁶⁹ Konstantinos Demertzis Hükümeti, 30 Kasım 1935-12 Nisan 1936 tarihleri arasında görev yapmıştır.

⁷⁰ Yunanistan Kralı II.Georgios (1890-1947), tahta ilk olarak 1922 yılında çıkmıştır, 1924'te monarşinin kaldırılmasıyla İngiltere'ye sürgüne gitmiş ve 1935 yılında monarşinin tekrar kabul edilmesiyle ülkesine dönmüştür. İngiltere'de bulunduğu yıllarda aynı mason locasına mensup Churchill ile güçlü dostluk ilişkileri kurmuştur. 1940'ta İtalya'nın Arnavutluk'a geri sürülmesiyle popülaritesi daha da artmıştır. Daima İngiliz hayranı olan Kral II.Georgios, Yunanistan Almanların eline geçince Girit üzerinden Londra'ya kaçmış ve burada sürgündeki hükümete başbakanlık yapmıştır. Halkını radyo yayınları üzerinden birleşmeye çağırması, Kahire'de kabinesini toplamıştır. 1946'da yapılan halk oylamasıyla tekrar Kral seçilerek ülkesine dönmüştür. Thanasis D.Sifikas, "The

Kral, yalnızca Metaksas Hükümeti'ne güvenoyu vermekle kalmamış, aynı zamanda parlamentonun beş ay süreyle dağıtılmasını ve bu süre içinde Metaksas'a ülkeyi kararnamelerle yönetme yetkisinin verilmesini de onaylamıştır.⁷¹

Metaksas, iç politikada birçok işçi sendikasını kapatmış ve paralarına el koymuştur. Zorunlu Tahkim Yasası'nı çıkararak grevleri yasadışı hale getirmiş; birçok işçi önderini tutuklatmış ve sürmüştür; orduyu 4 Ağustos 1936 darbesine hazırlamıştır. Ayrıca komünistlerin denetimindeki İşçi Konfederasyonu'nun 5 Ağustos için yaptığı genel grev çağrısı da darbe için gerekli bahaneyi sağlamıştır.⁷²

Metaksas rejiminin, o sıralar Avrupa'da egemen olan faşist rejimler gibi bütünüyle totaliter bir rejim olduğu söylenebilir. Anayasanın temel maddeleri yürürlükten kaldırılmış, siyasal partiler kapatılmış, basına çok sıkı bir sansür konmuş, parti liderleri tutuklanmış ve sürülmüştür. Polis, üniversitelerde dersleri izlemiş, hocaları gözetlemiş ve okul kitapları rejimin düşüncelerine göre yeniden düzenlemiştir.⁷³ Her türlü muhalefet, polis ve asker tarafından ezilmiştir. Bu dönemde 50 ila 100 bin Yunanlı tutuklanmış, işkenceye uğratılmış, sindirilmiş ya da komünist geçmişlerini reddedip 4 Ağustos rejimine sadakatlerini ifade eden beyanlar imzalamaya zorlanmış. Ulusal Gençlik Örgütü (EON)⁷⁴ ve İşçi Alayları ile örgütlenerek totaliter bir atmosfer yaratılmaya çalışılmıştır. Metaksas, kendisine bir kitle temeli yaratmayı hiçbir zaman başaramamıştır. Asgari ücret ve sosyal güvenlik yasaları çıkararak işçi sınıfını kazanma girişimi sonuçsuz kalmış; çünkü bunlar hatalı ve ayrımcı bir biçimde uygulanmıştır. Öte yandan Metaksas'ın geliştirdiği kamusal çalışma programı da, işsizliği azaltmakla birlikte, temelde enflasyonist bir baskı yarattığından halkın desteğini kazanamamıştır. Metaksas'ın Silahlı Kuvvetleri Kral

People at the Top Can Do These Things, Which Others Can't Do: Winston Churchill and the Greeks 1940-45", **Journal of Contemporary History**, Vol.26, No:2, Apr. 1991, s.312; Teed, **a.g.e.**, s. 180.

⁷¹ Papandreou, **a.g.e.**, s.66-67.

⁷² **A.g.e.**, s.67.

⁷³ David. H. Close, **The Origins of the Greek Civil War**, Longman Group Limited, London, 1995, s.46, 55.

⁷⁴ Nüfusun 7.324.000 olduğu dönemde EON'un 1.250.000 üyesi vardı. O dönemde Avrupa'da moda olan diktatörlük rejimi ve Yunanistan'ın Almanya ile yaptığı ticaret gereği kurduğu dostluk ilişkileri, Nazi yanlısı Metaksas'a itaat edilmesinin en önemli sebeplerindendir. **a.g.e.**, s.46.

II.Georgios'a sadık kalmış ve dolayısıyla Metaksas'ın diktatörlüğü aslında Kral II.Georgios'un diktatörlüğü olarak da kabul edilmiştir.⁷⁵

Bu dönemi gazeteci Nur Batur şöyle ifade etmiştir: *“1936 yılı. Yunanistan’da General Metaksas iktidarda. Ünlü diktatör komünistlere karşı öyle bir savaş açıyor ki, hem Yunan Komünist Partisini kapatıyor, hem de komünistlerin kuzeyden ülkeye sızmasını önlemek için sınır boyunca geniş bir yasak bölge ilan ediyor. Arnavutluk sınırından başlayıp İskeçe’ye 8 kilometre kadar yaklaşan ve Türk sınırına kadar uzanan bu bölgenin giriş ve çıkışları sıkı kontrol altına alınıyor. Askeri karakollar kuruluyor. Bölgede yaşayan ve çoğunluğu da Türk kökenli olan köylülere, fotoğraflı izin belgeleri dağıtılıyor. Böylece köylüler, şehre incekleri zaman karakolların bulunduğu bariyerlerde durup izin belgelerini gösteriyorlar...”*⁷⁶

Araştırmacı Despoina Papadimitriou ise Metaksas yönetiminden şöyle bahsetmiştir: *“4 Ağustos rejimi tamamen aşırı sağ karakterlere sahipti. Kişisel özgürlüğü reddediyor, manevi, toplumsal, ekonomik ve politik sınıfın çökmesini sağlıyor, meclis devleti kavramını kınıyordu. Yeni devlet komutana-başkana tapma, milli devrim üçüncü Yunan uygarlığını kabul eden faşist rejimi uygulayan bir devletti.”*⁷⁷

İç politikada baskıcı uygulamalarda bulunan Metaksas, Mussolini'nin yeni bir Roma İmparatorluğu kurma düşüncesinden rahatsız olmuş ve İngiltere'ye yanaşmıştır. Karkanis'e göre Metaksas, daha başbakan olmadan İngiltere'nin çıkarlarını destekleyeceğine, Akdeniz'de ve Balkanlardaki siyasi ve askeri çıkarlarına da saygı göstereceğine söz vermiş, karşılığında da İngiltere'den Yunanistan'da uygulayacağı iç politikasını desteklenmesini istemiştir.⁷⁸ İngiliz yanlısı bir politika izleyen Metaksas, 1938 yılında İngiltere'ye resmi bir işbirliği

⁷⁵ Papandreou, **a.g.e.**, s.67.

⁷⁶ Nur Batur, **Yürekten Gülerekten Yürüdüm**, Doğan Kitap, İstanbul, 2004, s.568.

⁷⁷ Despoina Papadimitriou, *“To Akrodeksio Kinima stin Ellada, 1936-1939-Katavoles, Sineheis kai Asineheis”*, (Editör:Hagen Fleischer), **İ Ellada 36-49 Apo Tin Diktoria ston Emfilio Tomes kai Sineheis, Ekdoseis Kastanioti**, Atina, 2003, s.142.

⁷⁸ Karkanis, **a.g.e.**, s.28.

antlaşması imzalamayı önermiş ancak İngiltere bunu kabul etmemiştir.⁷⁹ 3-16 Ekim tarihlerinde ikinci kez İngiltere ile müttefik olma girişiminde bulunmuş ancak başarılı olamamıştır.⁸⁰

Ülkesini savaştan uzak tutmaya çalışan Metaksas temkinli davranmaya çalışmış, bir yandan İngiltere ve Fransa'ya yakınlaşmış bir yandan da Almanya ile ilişkileri iyi tutmaya çalışmıştır. Almanya ile güçlü ticari ilişkilerini korumak istemiştir.⁸¹

Ülkenin bütünlüğünü korumasında öncelikli tehdit olarak İtalya'yı ve Bulgaristan'ı gören Metaksas, 1937 yılında Ankara'da yaptığı Yunanistan'ın dostluk politikasına ilişkin açıklamada Balkan Paketi'nin devam etmesinden yana olduğunu ve Bulgaristan'ın da Balkan Paketi'na katılması gerektiğini vurgulamıştır.⁸²

Kısaca İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte dış politikada Metaksas, barış yanlısı bir politika izlemiş ve yaklaşan savaştan ülkesini uzak tutmayı hedeflemiştir. İç politikada ise Metaksas yönetiminin baskıcı uygulamaları ülkede siyasi istikarsızlıkların devam etmesine yol açmış ve baskılardan rahatsız olan halk yönetime karşı öfke duymaya başlamıştır.

⁷⁹ Clogg, **a.g.e.**, s.148.

⁸⁰ Mogens Pelt, "The Establishment and the Development of the Metaksas Regime in the Context of Nazi Fascism 1936-1941", **Totalitarian Movements and Political Religions**, 2002, s.162-163. 13 Nisan 1939'da İngiltere ile Fransa'nın, Yunanistan ve Romanya'ya toprak bütünlüğü garantisini verdiği bir antlaşma imzalanmıştır. Bkz. s.20.

⁸¹ *A.g.m.* s.165.

⁸² Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.109-200.

İKİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA YUNANİSTAN VE

İÇ SAVAŞIN BİRİNCİ DÖNEMİ

İkinci Dünya Savaşı sırasında diktatörlük rejimi yaşayan Yunanistan önce İtalya'nın ve ardından Almanya'nın işgaline maruz kalmış, ancak işgallere karşı Yunan halkı direnişe geçmiştir. Ancak savaş ekonomisi ve Almanya tarafından bilinçli olarak yürütülen halkı aç bırakma politikası sonucu kıtlık başlamıştır. Ülkenin jeopolitik önemini farkında olan ve çıkarlarını korumak isteyen İngiltere'den direniş örgütlerine cephane ve para yardımı başlamıştır. Bu yardımların eşit yapılmaması nedeniyle direniş örgütleri arasında çatışmalar çıkmış, kısaca ülkede yabancı işgali devam ederken iç savaş başlamıştır.

2.1. İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın İşgali

İtalya, Almanya ve Bulgaristan Yunanistan'ı paylaşmış, ülke savaş ve açlıkla karşı karşıya kalmıştır. Ancak yaşanan bu sorunların yanı sıra İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan işgaller, ülkenin iç savaşa sürüklenmesine, İngiltere ve daha sonra ABD'nin yardım etmeyi öne sürerek Yunanistan'a asker yerleştirmesine ve ülkenin iç politikasına müdahale etmesine yol açacaktır.

2.1.1. Yunanistan'da İtalyan İşgali

Revizyonist bir görüşe sahip olan İtalya, sınırlarını genişletme ve stratejik yerlere sahip olmak istemiştir. Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek için Doğu Akdeniz'i Yunanistan ve Girit'i almayı hedeflemiştir.⁸³ Zaten Arnavutluk'u işgal etmesiyle⁸⁴

⁸³ Birinci Kral III. Vittorio Emanuel tarafından 30 Ekim 1922'de Başbakanlık görevine getirilen Mussolini, özellikle 1925'ten itibaren yönetimi diktatörlüğe dönüştürmeye başlamıştır. Ülkenin içinde bulunduğu iktisadi bunalım ve sosyal baskılardan kurtulmak için faşist yönetim, ülkedeki diğer ırklardan olanları zorla İtalyanlaştırmaya çalışmış, buna karşılık dış politikada Akdeniz çevresinde sömürge kurmaya yani emperyalizme yönelmiştir. Mussolini, Akdeniz'i "Bizim Deniz" (Mare Nostrum) olarak nitelendirmiş ve Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı hayal etmiştir. Bu amaçla İtalya ilk olarak 5 Ekim 1935'te Habeşistan'a saldırmıştır. İtalya'nın bu yeni yayılma ve genişleme

Yunanistan'ın komşusu olan Mussolini, 12 Ağustos 1940 tarihinde ani bir şekilde Yunanistan'a girmeye karar vermiş ve 15 Ağustos 1940 tarihinde hafif hücum botu Elli'yı torpillemiştir.⁸⁵ Yunan halkının tahriklere kapılmaması için geminin İtalyanlar tarafından torpillendiği duyurulmamıştır.⁸⁶

Akdeniz'de ise sıcak gelişmeler yaşanmaya başlamış, 13 Eylül 1940'da İtalyanların Mısır'ı işgal etmesi ile İngiltere karşı harekete geçmiş ve Avrupa'da hedefine ulaşan Almanya'nın da savaşa katılımıyla savaş Akdeniz'e yayılmıştır.⁸⁷ Bir dünya savaşının başlayacağı netleşmesi üzerine 27 Eylül 1940 tarihinde İtalya, Japonya, Almanya arasında Üçlü Pakt imzalanmıştır. Bu pakt ile yeni düzen kurulması görevi Avrupa'da Almanya ve İtalya'ya, Doğu Asya'da ise Japonya'ya verilmiştir. Ayrıca taraflardan birinin Avrupa savaşıyla ya da Çin-Japon savaşıyla ilgili olmayan bir devletin saldırısına uğraması durumunda diğerlerinin ona yardım etmeyi kabul etmiş olması paktın önemini artırmıştır.⁸⁸

Almanya'nın Balkanlar'daki ilerleyişi Romanya ile devam etmiş ve 7 Ekim 1940 tarihinde Romanya savaşmadan Alman askerlerine bırakılmıştır. Böylece Hitler hayati önemi bulunan Ploesti Bölgesi'ndeki petrol yataklarına sahip olmuştur. İtalya için petrol yataklarının Almanya'nın eline geçmesi ve Alman nüfuzunun Güneydoğu Avrupa'ya yayılmaya başlaması bir tehdit oluşturmuştur.⁸⁹ Ayrıca Mussolini, hem itibarını yükseltmek hem de Almanya'nın kazandığı zaferlerin bir örneğini vermek için Yunanistan'a saldırmıştır.⁹⁰

politikası Doğu Akdeniz Ülkeleri'nde huzursuzluk yaratmıştır. Bir taraftan İtalya, Fransa ile Kuzey Afrika ve Akdeniz'de egemenlik konusunda çekişmeye başlarken, diğer taraftan Fransa da İtalya'nın Akdeniz'de güçlenmesine, istila emellerine ve Balkanlar'da yayılmasına karşı çıkmıştır. İtalya'nın Büyük Roma İmparatorluğu düşüncesi İngiltere ve Fransa'nın kabul edemeyeceği bir durum haline gelmiştir. Ahmet Kuyaş (Genel Yayın Yönetmeni), **Tarih (1839-1939)**, Tüsiad Yayınları, İstanbul, 2006, s.369-370; Uçarol, **a.g.e.**, s.637-638; Oran, **a.g.e.**, s.406, Sertel, **a.g.e.**, s.64.

⁸⁴ 7 Nisan 1939'da İtalya Arnavutluk'u işgal etmiştir.

⁸⁵ Clogg, **a.g.e.**, s.149.

⁸⁶ Çağla Derya Tağmat, **Yunanistan'da Büyük Açlık ve Türk Yardımları (1941-1943)**, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010, s.26.

⁸⁷ Uçarol, s.784; Ataöv, **a.g.e.**, s.85.

⁸⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.455-459.

⁸⁹ Mark Mazower, **Stin Ellada Tou Hitler**, Aleksandreia Yayınları, Atina, 1994, s.41.

⁹⁰ Clogg, **a.g.e.**, s.149.

Bu gelişmeler üzerine İtalya, Almanya'ya haber bile vermeden 28 Ekim 1940'ta Yunan hükümetine verdiği bir ulti­matomla üç saat içinde Korfu ve Girit Adaları ile Epir ve Pire Limanları'nın kendisine teslim edilmesini istemiştir. Mussolini, bu ulti­matomun sebebi olarak Yunanistan'ın İngiltere'ye üs vermesini göstermiştir. Metaksas'ın 28 Ekim 1940'ta "Hayır" ("Ohi"⁹¹) cevabı üzerine Arnavutluk'ta toplanan İtalyanlar Yunanistan'a girmiştir.⁹² Fakat Metaksas, halkın milliyetçilik duygularını coşturarak halkı İtalyanlara karşı direnişe geçirmiştir. Üstelik Yunanlılar sadece anavatanları için mücadele etmemiş aynı zamanda Arnavutluk'taki Kuzey Epir bölgesini de topraklarına katmak istemiştir.⁹³ Zaten İtalyanlar sayıca üstünlüğe ve hava gücüne rağmen, Epir'in dağlık bölgelerinde çok az ilerleme yapabilmiştir. Yunanlılar Kasım ayında karşı atak yaparak bir kısım İtalyan kuvvetlerini kuşatmış, geriye kalan İtalyan kuvvetleri ise geri çekilmek zorunda kalmış ve böylece Yunanlılar Epir bölgesini ele geçirmeyi başarmıştır.⁹⁴

Yunan halkının bu başarısında toplumunun her kesiminin direnişe katılmasının payı büyük olmuştur. Erdal İnönü, Yunanistan'ın İtalyan işgaline karşı direnişini şöyle anlatmıştır: *"Öyle anlaşılıyordu ki, Mussolini, Yunanistan'ın iç politikasında bir süredir anlaşmazlıkları, huzursuzlukları yanlış değerlendirmiş ve bir saldırıya dayanamayıp hemen teslim olacaklarını sanmıştı. Hiç de öyle olmadı. Yunan ulusu, sağcısıyla, solcusuyla Başbakan Metaksas etrafında birleşti ve İtalyan ordusuna karşı çok başarılı bir savunma yaptı. O kadar ki General Papagos⁹⁵ komutasındaki Yunan ordusu karşı taarruza geçerek İtalyan ordusunu*

⁹¹ "Ohi" Yunancada hayır anlamına gelmektedir. 1940 yılından itibaren her yıl 28 Ekim günü Yunanistan'da Ohi bayramı olarak kutlanmaktadır. Bu bayram teslim olmamanın ve mücadelenin simgesi olarak kutlanmaktadır. Tağmat, *a.g.m.*, s.27.

⁹² Zaten İtalya 7 Nisan 1939'da Arnavutluk'u işgal etmesiyle Yunanistan'ın komşusu olmuştur. Bkz. s.15.

⁹³ Clogg, *a.g.e.*,s.149.

⁹⁴ Elizabeth-Anne Wheal, Stephen Pope, & James Taylor, **Encyclopedia of The Second World War**, United States of America, 1939, s.196.

⁹⁵ Yunan asker ve politikacısı Aleksandros Papagos (1883-1955); 1883 yılında Atina'da doğmuş, 1912-1913 Balkan Savaşları'na katılmış, Venizelos karşıtı olması yüzünden 1917'de ordudan atılmıştır. Kral Konstantin'in geri gelişinden sonra tekrar görevine başlamış, 1919-1922 yılları arasında Türkiye'ye karşı savaşmış, General Metaksas yönetimi zamanında Genelkurmay Başkanlığı görevine atanmış, 1940-1941 İtalyan işgali sırasında başkomutanlık görevini üstlenmiştir. 1943-1945 yılları arasında Alman toplama kamplarında kalmış, 1949 yılında ülkesine dönerek tekrar ordunun başkomutanlık görevini üstlenmiştir. 1951 yılında kendi kurduğu Yunan Diriliş Partisi'nin başarısıyla 1952-1955 yılları arasında başbakanlık görevini icra etmiştir. Clogg, *a.g.e.*,s.279; Teed, *a.g.e.*, s.360-361.

Yunanistan'dan tamamen çıkardığı gibi Aralık ayı ortalarında Arnavutluk'un da üçte birini işgal etti."⁹⁶

Her yaştan ve her cinsiyetten Yunanlı cephe ve menzilde İtalya'nın faşist girişimlerine karşı direnmiştir. Churchill ise "*Şimdi söyleyebiliriz ki Yunanlılar kahraman gibi savaştılar ve artık söyleyebiliriz ki kahramanlar Yunanlılar gibi savaşıyor.*" demiştir.⁹⁷

İtalyan işgalinin etkisiyle Metaksas rejimi döneminde yıllardır sürgünde veya hapiste olan komünistler Mayıs-Haziran 1941 tarihlerinde özgürlüklerine kavuşmuş ve vakit kaybetmeden direniş mücadelesine katılmıştır.⁹⁸ Ülkeyi kurtarmanın yanında komünistler uluslararası faşizmin yenilmesi ve Yunanistan'daki bu mücadelenin halkların savaşına dönüşmesi için de savaşımıştır. Bu amaçla sürgündeki tüm gruplar direnişe katılmış ve hükümeti reddetmiştir. Kızgınlıkları sadece işgale değil hükümet yetkililerinin onları hapse mahkûm etmiş olmalarından da kaynaklanmıştır. Yunanlıların mücadelesindeki başarı işgalcilerin olduğu kadar Metaksas'ı da şaşırtmıştır. Metaksas günlüğüne "*Yunan halkının bu hevesliliği beni korkutuyor*" diye yazmıştır.⁹⁹

İtalya'nın Yunanistan'a savaş ilanı, Yunanistan'a komşu olan Türkiye'de hareketliliğe yol açmıştır. 1939-1944 tarihleri arasında Almanya'nın Türkiye büyükelçisi görevinde bulunan Franz Von Papen anılarında, işgalin Türkiye'de ilk duyulduğunda büyük şok etkisi yarattığını, hemen Balkan Paketi'nin ve diğer anlaşmaların hükümlerinin gerekliliklerinin incelenmeye başladığını ifade etmiştir.¹⁰⁰

Bu işgal komşu Türkiye'nin yardımını gündeme getirmiştir. Bu durumda iki ülke arasında imzalanan üç dostluk anlaşmasını incelemek gerekmektedir. Bu bağlamda, 14 Eylül 1933'te imzalanan Türk-Yunan Antlaşması'nda yer alan, iki devletin "ortak sınır" bölgelerine yapılacak saldırılar karşısında karşılıklı yardım

⁹⁶ İnönü, **a.g.e.**, s.124.

⁹⁷ Karkanis, **a.g.e.**, s.34.

⁹⁸ Petros Antaios, "*İ İdrisi tis EPON*", (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010, s.68.

⁹⁹ Karkanis, **a.g.e.**, s.33-34.

¹⁰⁰ Franz Von Papen, **Memoirs**, E.P.Dutton&Company INC, Newyork, 1953, s.464.

taahhüdünde bulunmasını kapsayan hüküm, Türkiye’yi olası bir savaş durumundan korumuştur.¹⁰¹ İkinci olarak Balkan devletlerinin sınırlarını güvence altına almak için 9 Şubat 1934 tarihinde imzalanan Balkan Paktı dikkate alınmış,¹⁰² İtalya bir Balkan devleti olmadığından bu pakt yürürlüğe girmemiştir.¹⁰³

Savaş başlayınca Türkiye’yi ilgilendiren bir diğer anlaşma ise Türkiye’nin tarafsız olmadığını gösteren 19 Ekim 1939’da İngiltere ve Fransa ile imzaladığı Karşılıklı Yardım Antlaşması olmuş ve bu antlaşmanın üçüncü maddesinin işletilmesinin gerektiği iddia edilmiştir. Bu maddeye göre, bu iki devlet Yunanistan veya Romanya’nın yardımına giderse Türkiye de savaşa katılmayı, İngiltere ve Fransa da Türkiye’ye her türlü yardımı yapmayı taahhüt etmiştir.¹⁰⁴ İngiltere Türkiye’nin mümkün olan en kısa zamanda savaşa katılmasını istemiştir. Türkiye, söz konusu antlaşmanın 2 numaralı protokolünü¹⁰⁵ hatırlatarak Sovyet tehditleri karşısında kalacağını vurgulamıştır.¹⁰⁶ Ancak öte yandan İngiltere açısından Türkiye’yi ekonomik ve askeri yönden desteklemek kendi gücünü zayıflatmaya neden olacaktı.¹⁰⁷ Yunanistan’ın beklentisine rağmen Türkiye bu sebeplerden dolayı Yunanistan’ın mücadelesine doğrudan yardımda bulunmamıştır.

Ancak yine de Türkiye 28 Ekim 1940’ta Bulgaristan’a bir nota vererek Yunanistan’a saldırdığı takdirde hareketsiz kalmayacağını bildirmiştir. Bu durum

¹⁰¹ Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye’nin Siyasal Antlaşmaları**, s.443; 10 yıl geçerliliği olan bu antlaşma 27 Nisan 1938’de tekrar imzalanarak 10 yıl daha uzatılmıştır. Ancak 30 Ekim 1930’da ve 27 Nisan 1938’de Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Dostluk Antlaşmaları’nda açıkça “ortak sınır” ifadesi kullanılmamaktadır. **a.g.e.**, s.400-404, 596-598.

¹⁰² Söz konusu Pakt Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında imzalanmıştır. **a.g.e.**, s.461-462.

¹⁰³ Sander, **a.g.e.**, s. 144; Ahmet Şükrü Esmer, *“İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası”*, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996, s.148.

¹⁰⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**,s.498; Antlaşmanın detayları için bakınız: Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye’nin Siyasal Antlaşmaları**, s.608-610.

¹⁰⁵ Türkiye tarafından üstlenilmiş olan yükümlülükler, bu ülkenin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ile silahlı bir uyuşmazlığa sürüklenmesine neden olacak ya da böyle bir sonucu verecek bir eyleme onu zorlamayacaktır. İşbu protokolün, Fransa, Birleşik Krallık ve Türkiye arasında 19 Ekim 1939 tarihinde yapılan antlaşmanın ayrılmaz bir parçası sayılması kabul edilmiştir. **a.g.e.**, s.611.

¹⁰⁶ Selim Deringil, **Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Dış Politikası**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2011; s.116; Armaoğlu, **a.g.e.**, s.498.

¹⁰⁷ Oran, **a.g.e.**, s.430.

Bulgaristan'ın Yunanistan sınırındaki askerlerini çekmesine neden olmuş ve Yunanistan'a İtalya ile teke tek mücadele etme olanağı sağlamıştır.¹⁰⁸

Yunanistan'daki İtalyan işgaline Türk basını açısından baktığımızda İtalyanlara karşı Yunanlılardan yana tavır aldıklarını söyleyebiliriz. Zaten Türk Hükümeti de gazetelere Yunanlılara karşı çok sempati gösterilmesini, İtalya'nın Yunanlılardan taleplerinin çok ağır olduğunun belirtilmesini, İtalyanlara hakaret etmeden ağırbaşlı aleyhtarlık gösterilmesini bildirmiştir.¹⁰⁹ Bunu açıkça dönemin gazetelerindeki başlıklardan görebilmekteyiz. Birkaç örnek olarak “*Bir İtalyan Taburu Daha Esir Edildi*”¹¹⁰, “*Yunanlıların İleri Harekâtı Devam Ediyor*”¹¹¹, “*İtalyanların Vaziyeti Güçleşiyor*”¹¹², “*Elenler İtalyan Kıtalarına Hiç Nefes Aldırmıyor*”¹¹³, “*Arnavutluk'ta Yunan İlerleyişi Devam Ediyor*”¹¹⁴ başlıklarına yer verilebilir. Ayrıca yine dönemin gazetelerine baktığımızda İtalya'nın Yunanistan işgali hakkında ayrı bir sütun oluşturulduğu ve hemen hemen her gün konuyla ilgili gündemi yakalayan gelişmelere yer verildiği söylenebilir.¹¹⁵

Bu sırada Balkanlarda çıkarları bulunan İngiltere'yi, İtalya tarafından Yunanistan'ın işgal edilmesi rahatsız etmiştir. Churchill, 29 Ekim 1940 tarihinde Savaş Kabinesi'ne “*Eğer Yunanistan ezilirse, verdiğimiz garantiye rağmen, küçük bir müttefikimizin daha yutulmasına seyirci kaldığımız söylenir*” açıklamasını yaparak İngiltere'nin duruma doğrudan müdahalesini savunmuştur. Kabinedeki yetkililer de Yunanistan'a yardım etmek için Mısır'ı bir süre daha zayıf bırakmayı kabul etmiş ve bunu savaş siyasetinin zorunlu kıldığı bir operasyon olarak dikkate

¹⁰⁸ Sander, **a.g.e.**, s. 144; Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.225.

¹⁰⁹ Öymen, **Bir Dönem Bir Çocuk**, s.239.

¹¹⁰ **Tan**, 1 Ocak 1941.

¹¹¹ **Cumhuriyet**, 7 Ocak 1941.

¹¹² **Tan**, 16 Ocak 1941.

¹¹³ **Ulus**, 16 Ocak 1941.

¹¹⁴ **Ulus**, 20 Ocak 1941.

¹¹⁵ 27 Ocak 1941'de İtalyan uçaklarının düşürülmesine ilişkin gazetelere baktığımızda **Tan Gazetesi** “Selanik Üzerinde 3 İtalyan Tayyaresi Düşürüldü”, **Cumhuriyet Gazetesi** “6 İtalyan Tayyaresi Düşürüldü- Yunanlılar Yeniden 100'den Fazla Esir Aldılar”, **Ulus Gazetesi** “6 İtalyan Tayyaresi Düşürüldü-İtalyanlardan Gene 100den Fazla Esir Alındı” şeklinde benzer başlıklı haberlere yer verdiklerini söyleyebiliriz.

almıştır.¹¹⁶ İngilizler, Yunanistan'ı elinde tutarak komünistlerin Ortadoğu'ya yayılmasını engellemek ve Sovyetleri Doğu Avrupa ile sınırlamak istemiştir.¹¹⁷

Bu sebeple çıkarlarını korumak isteyen İngiltere, askerlerini 29 Ekim 1940 tarihinde kendi için jeopolitik öneme sahip olan Girit Adası'na göndermiştir.¹¹⁸ Ada'nın İngiltere için jeopolitik öneminin Malta ve Kıbrıs sömürgelerinin arasında bulunması, Mısır ve Filistin'le yakın olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Bu dönemde Yunanistan'da İtalyan işgaline karşı halk arasında direnişe yönelik örgütlenmeler başlamıştır. İlk örgütlenme Yunan Komünist Partisi (KKE) Genel Sekreteri Nikos Zahariadis¹¹⁹ öncülüğünde 31 Ekim 1940'da oluşturulmuştur. KKE, 2 Kasım'da mücadeledeki kararlılıklarını şöyle ifade etmiştir: “*Her kaya, her ırmak, her köy, kulübe kulübe, her şehir, ev ev ulusal kurtuluş savaşının mücadelesidir.*” Mücadelenin ödülü de çalışan bir halk, çalışan halkın yeni Yunanistan'ı kurması olarak kabul edilmiştir.¹²⁰

General Metaksas'ın iktidarda olduğu yıllar boyunca KKE, kanun dışı ilan edilmiş ve baskıya uğratılmıştır. Bu da muhaliflerine avantaj sağlamıştır.¹²¹ 4 Ağustos rejimi KKE ve karşıtları arasında bir halk hareketi oluşmasından

¹¹⁶ Martin, **a.g.e.**, s.802-809.

¹¹⁷ Eleni Fourtouni, **Yunan İç Savaşında Direnen Kadınlar**, Çeviren: Alev Ertürk, Koral Yayınları, İstanbul, 1990, s.41.

¹¹⁸ Jacobsen, **a.g.e.**, s.32.

¹¹⁹ 27 Nisan 1903'de Adrianoupoli (Edirne)'de doğan Nikos Zahariadis, gençlik yıllarını İstanbul ve Karadeniz gemilerinde çalışarak geçirmiştir. 1922-1923 yılları arasında bir denizci olarak Sovyetler Birliği'nde çalışmıştır. Burada Komünist Gençlik Birliği üyesi olmuş, 1923 yılında Türkiye'ye geri dönerek Türkiye Komünist Birliği'ne üye olmuştur. 1924'te Yunanistan'a giderek Doğu İşçi Komünist Fakültesi'ni bitirmiş, OKNE (Yunanistan Komünist Gençlik Birliği) Atina, OKNE Selanik ve Komünist Birliği'ne üye olmuştur. 1926'da hapse atılmış ve hapisten kaçarak Selanik Komünist Federasyonu'nda sekreterlik görevini yapmış, 1929'da tutuklanmasının ardından Sovyetlere kaçmış ve 1931'de tekrar Yunanistan'a dönmüştür. Bu tarihten sonra KKE'de üst düzey görevler üstlenmiş, çalışan sınıfın sadık lideri olmuş, ulusal kurtuluş için mücadele etmiştir. www.kke.gr, “*Yia Tin Apokatastasi Tou Nikou Zahariadi*”. Erişim Tarihi: 01/05/2012. Zahariadis, 1931'den günümüze KKE'nin en büyük lideri ve sekreteri olarak kabul edilmiştir. Griyordis Farakos, “*To Zitima tis Eksousias kai o Emfilios*”, (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010, s.109.

¹²⁰ www.kke.gr, “*Sta Hronia Apo Tin idrisi EAM*”. Erişim Tarihi: 01/05/2012.

¹²¹ John O.Iatrides, Nicholas X.Rizopoulos, **The International Dimension of the Greek Civil War**, World, Policy Journal, Spring 2000, s.89.

korkmuştur. Bu sebeple toplamda 80.000 kişi tutuklanmış, işkence görmüş, hapse atılmış, sürgüne gönderilmiş ve 2000 ağır cezalı mahkûm zindanda tutulmuştur.¹²²

Ülkenin içinde bu sorunlar yaşanırken bölgedeki İngiliz birliklerinden son derece rahatsız olan Hitler, 4 Kasım 1940'ta İtalyanların yükünün hafifletilmesi için bir harekât hazırlığına başlamıştır.¹²³ Bu sırada Almanya Üçlü Pakt'ın Antikomintern Paketi'ni ortadan kaldırarak Sovyetlerin Üçlü Pakt'a katılması için her yolu denemiştir. Bu amaçla 12-13 Kasım 1940'da Berlin'de Rus Dışişleri Bakanı Molotov'un katılımıyla görüşmeler gerçekleştirilmiş, Hitler İran-Hindistan'ı alarak Hint Okyanusu'na Sovyetler Birliği'nin yayılmasını, Avrupa'nın İtalya-Almanya arasında paylaşılmasını, İtalya'nın ise Kuzey ve Kuzeydoğu Asya bölgesini almasını teklif etmiştir. Sovyetler bunu kabul etmiş fakat Almanya'dan Finlandiya'daki askerlerini çekmesini, kendilerinin Bulgaristan'a garanti vermesine mücade edilmesini ve kendilerine Boğazlarda kara, deniz, hava üslerinin verilmesini istemiştir. Görüşmeler devam etse de taraflar anlaşmamıştır. Anlaşmazlık bu iki devleti savaşa daha da yakınlaştırmıştır. Almanya'nın Fransa'yı yenmesi, Üçlü Pakt'ı imzalaması, eğitim adı altında Finlandiya ve Romanya'ya asker göndermesi Sovyetler'i rahatsız etmiştir.¹²⁴

Avrupa'da ve Balkanlar'daki devletleri yanına çekmek isteyen Hitler, Sovyetler'in yanı sıra Üçlü Pakt'a İspanya, Vichy Fransası¹²⁵, Yugoslavya, Romanya ve Bulgaristan'ın da katılmasını istemiş, böylece diğer Avrupa devletlerini de kontrol altına almayı ümit etmiştir. Bu amaçla önce 20 Kasım'da Macaristan'ı, 23 Kasım'da Romanya'yı, 24 Kasım 1940'ta Slovakya'yı zorla Üçlü Pakt'a sokmuş, Bulgaristan ise 1 Mart 1941 tarihinde katılmayı kabul etmiştir.¹²⁶ Böylece Almanya bu Doğu Avrupa ülkelerini savaşmadan ele geçirmiştir.

¹²² Karkanis, **a.g.e.**, s.30.

¹²³ Jacobsen, **a.g.e.**, s.32.

¹²⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.455-459.

¹²⁵ Almanya, Fransa ile mütareke anlaşmasının imzalanmasının ardından Fransa'da bağımsız bir hükümetin kurulmasını kabul etmiş ve Vichy şehrinde toplandıkları için Vichy Hükümeti olarak adlandırılmıştır. **a.g.e.**, s.451.

¹²⁶ Uçarol, **a.g.e.**, s.785.

İkinci Dünya Savaşı başladığından beri İngiltere'ye karşı tarafsız kalma ve Yunanistan'ı savaştan uzak tutabilme politikasını hedefleyen Metaksas'ın bu isteği gerçekleşmemiştir.¹²⁷ Metaksas, Romanya'daki Alman birliklerini tahrik ederek kızdırmaktan korktuğu için Churchill'in doğrudan asker gönderme önerisini reddetmiş, sadece hava-deniz desteği istemiştir.¹²⁸ Ancak 29 Ocak 1941'de Metaksas'ın ölümü üzerine yerine geçen Aleksandros Korizis'in böyle çekinceleri olmamış ve İngiliz askeri birliklerinin Mart 1941 tarihinde Yunanistan'a gönderimini kabul etmiştir.¹²⁹ Ocak ile Mart ayları arasında İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri (Royal Air Force) Yunanistan'a yaklaşık 80 uçak konuşlandırmıştır.¹³⁰

İngiltere'nin Yunanistan'a karşı yükümlülüklerini yerine getirmesi için 7 Mart 1941'de İngiliz Savaş Kabinesi kararıyla 60.000'den fazla İngiliz, Avustralya ve Yeni Zelanda askerinin Mısır'dan gemiyle Yunanistan'a ulaşması talimatı verilmiştir.¹³¹ Yunanistan'da askeri başarı elde edemeyen İtalya 13 Kasım 1941'de askerlerini geri çekmek zorunda kalmıştır.¹³²

Yunanistan'a asker gönderen Churchill hedefinin yeni topraklar, yeni sömürgeler ele geçirmek olmadığını söylemiştir. Glasgow'da dinleyici kitlesine yaptığı bir konuşmasında amacını "*Benim tek hedefim Hitlerizmi Avrupa'dan söküp atmaktır.*" sözleriyle ifade etmiştir.¹³³

2.1.2. Yunanistan'da Alman İşgali

Almanya'nın Yunanistan'ı işgaline kadar izlediği politikaya kısaca göz atacak olursak, Hitler başa geçince dış politikada Versay ve St. Germain Antlaşmaları'nın kaldırılmasını, Almanya'nın sınırları dışında kalmış bütün Almanların birleştirilerek

¹²⁷ Konstantinos Evst. Konstantinidis, **Statis Theodorou Konstantinidis Hasilas 'Evas Allitikos Kapetanios**, Ekdotikos Adelfon Kiriakidi, Athina, 2010, s.42.

¹²⁸ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.225.

¹²⁹ Rosetos Fakialas, "*Oikonomikes Ekselikseis Stis Dekаетis '30 kai '40*", (Editör:Hagen Fleischer), **İ Ellada 36-49 Apo Tin Diktoria ston Emfilio Tomes kai Sineheis, Ekdoseis Kastanioti**, Atina, 2003, s.324.

¹³⁰ Dimitris Kitsikis, **İstoria Tou Ellinotourkikou Xopou (1928-1973)**, Vivliopoleion Estias, Atina, 1995, s.111.

¹³¹ Gilbert Martin, **Churchill**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011, s.814.

¹³² Tağmat, *a.g.m.*, s.31.

¹³³ Martin, **a.g.e.**, s.810.

tek bir devlet altında toplanmasını, ayrıca doğuda üstün Alman halkının refahı için "Hayat Alanı"¹³⁴ elde etmeyi hedeflemiştir. Hayat Alanı olarak Doğu Avrupa topraklarına sahip olmayı düşlemiştir.¹³⁵

Bu amaçla Hitler, Almanya içte yeniden güçlenmeye başlayınca, dışta da aktif bir politika izlemeye başlamıştır. Versay Antlaşması'nın koyduğu sınırlayıcı durumu ortadan kaldırmış, 4 Ekim 1933'te Milletler Cemiyeti ve Silahsızlanma Konferansı'ndan çekilmiştir. Alman ordusunun toplam kuvveti 100.000'den 240.000'e yükselmiştir.¹³⁶ Ardından, 7 Mart 1936'da Locarno Antlaşması'ndan¹³⁷ ayrılmış ve askersiz alan olan Ren Bölgesi'ni işgal etmiştir. Hitler, bu davranışın Batı'ya yönelik olmadığını yani Fransa ve İngiltere'nin Almanya'nın hedefi olmadığını belirtmiştir. Ancak Avusturya, Çekoslovakya ve Litvanya'ya karşı saldırmazlık garantisi vermemeyi seçerek güneyi ve doğusuna garanti vermeyi reddetmiştir.¹³⁸

Kendi nüfuz alanını genişletmek için işgal planlarını hızlandıran Hitler Balkanlara yönelmiştir. Yunanistan'ın coğrafi konumu gereği ve İngiltere ile müttefik olmasından dolayı Yunanistan'a odaklanmıştır. Konuya İngiltere ve Almanya açısından baktığımızda Almanların Yunanistan üzerinde İngiltere ile çıkarlarının çatıştığını söylemek mümkün olabilir. Çünkü Almanlar İngilizlerin

¹³⁴ "Hayat Alanı (Almancası Lebensraum) daha Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın üzerinde bulunduğu toprakların Alman ırkına yeterli gelmeyeceğine ilişkin mevcut fikrin, Hitler tarafından Almanya'nın Avrupa'da yayılma politikasının bir gereğesi olarak kabul edilmesi sonucunda ortaya çıkan kavram." Liddell Hart, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, Cilt-1, Çeviren: Kerim Bağrıaçık, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005 s.787.

¹³⁵ **A.g.e.**, s.18; Uçarol, **a.g.e.**, s.641.

¹³⁶ Uçarol, **a.g.e.**, s.641.

¹³⁷ Locarno Antlaşması; Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında 1 Aralık 1925 tarihinde Londra'da imzalanmıştır. Konferansa katılan devletler savaştan kaçınmayı ve bu devletler arasında çıkacak her türlü anlaşmazlığı barış yoluyla çözmeyi kabul etmiştir. Ayrıca bu Antlaşma ile Almanya batı sınırlarının kesin ve sürekli olduğunu kabul etmiştir. Antlaşmanın ardından Almanya 1926 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olmuştur. **a.g.e.** s.634-635 Almanya, Locarno Antlaşması'ndan ayrılma sebebi olarak Rus ile Fransız yakınlaşmasını göstermiştir. Raoul de Roussy de Sales, **Adolf Hitler - My New Order**, Octagon Books, Newyork, 1953, s.324.

¹³⁸ Bu plan İngiltere'de savaşın kendisine bir tehdit oluşturmadığı kanısını uyandırmıştır. Barışçı bir politika içinde olduğunu düşünmeye iterek İngiltere'nin savaşa hazırlanmasına fırsat vermeden Fransa'yı da ortak güvenlik ilkesine dayandırarak ulusların saldırılara karşı birleşmelerine engel olmak için tasarlanmıştır. Sertel, **a.g.e.**, s.74.

Selanik'e yerleşmesinden korkmuştur.¹³⁹ Böyle bir durum Romanya petroleri için de bir tehdit oluşturmuştur. Ayrıca Yunanistan'ın İtalya'ya karşı üstün duruma gelmesi, müttefiki Almanya'nın da Balkanlardaki nüfuzunu azaltmasına neden olmuştur.

Bu yüzden Mussolini'ye yardım etmeye karar veren Hitler müttefikinin yenilmesini engellemek ve Balkanlarda kontrolü tekrar eline almak için harekete geçmiştir.¹⁴⁰ Aslında Hitler için Yunanistan'ı işgal etmek Sovyetler Birliği ile savaş öncesinde ikinci bir cephe açılmasına neden olmuştur.¹⁴¹

Diğer yandan Almanya, Yunanistan ile Yugoslavya'yı kontrolü altına alırsa Barbarossa Harekâtı'ndan¹⁴² önce güney kanadının sağlama alınacağı ve Romanya'dan gelen petrolünün korunacağını düşünmüştür.¹⁴³ Aslında Hitler Yunanistan'a giriş harekâtı olan Marita Harekâtı'na 13 Aralık 1940'da imza atmıştır. Başlangıçta harekâtın ilk hedefinin Ege kıyıları ile ana kıta Yunanistan'ı ele geçirmek olması dışında, harekâta Bulgar birliklerin katılmasıyla ilgili net bir karar verilmemiş, Yugoslavya'nın durumu da belirsizliğini korumaya devam etmiştir.¹⁴⁴ Alman birlikleri Macaristan'dan geçerek Romanya'nın güneyinde, Yunanistan'a saldırı için toplanmaya başlamıştır.

Eş zamanlı olarak Balkanlara baktığımızda Yunanistan'ın kuzey komşusu Yugoslavya, 25 Mart 1941'de Hitler'in baskısına dayanamayıp Mihver'e girme kararı almış ancak bu karara karşı çıkan muhalifler tarafından hemen iki gün sonra bir hükümet darbesi yapılmıştır. Yeni hükümet ilk karar olarak bu pakta katılma kararını iptal etmiştir. Bu ani karar değişikliği Hitler'i çok sinirlendirmiştir.¹⁴⁵

¹³⁹ Fleischer, **Stemma kai Sbastika 1: I Ellada tis Katohis kai tis Antistasis 1941-1944**, s.68.

¹⁴⁰ İnönü, **a.g.e.**, s.124.

¹⁴¹ Mazower, **Stin Ellada Tou Hitler**, s.41.

¹⁴² Barbarossa Harekâtı: Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne taarruz harekâtının adıdır. Jacobsen, **a.g.e.** s.27.

¹⁴³ Oran, **a.g.e.**,434-435; Misha Glenny, **Balkanlar 1804-1999 Milliyetler ve Sınırlar**, Çeviren: Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul, 2001, s.388.

¹⁴⁴ Jacobsen, **a.g.e.**, s.277-278. 10 Aralık 1940'ta Marita Harekâtı'nı planlayan Hitler'in Marita Harekâtı'nın imzalandığı tarih bazı kaynaklarda 17 Aralık 1940 olarak geçmektedir. Bkz. İbrahim Artuç, **Hitler ve İkinci Dünya Harbinin Kaderi**, Cilt-1, Kastaş Yayınları, İstanbul, s. 106.

¹⁴⁵ Öymen, **Bir Dönem Bir Çocuk**, s.254, Oran, **a.g.e.**, s.438.

Savaşı hızlandıran gelişmeler Yugoslavya'nın 5 Nisan 1941 tarihinde Sovyetler ile Saldırmazlık Paktı imzalaması üzerine bir gün sonra Almanya'nın Yugoslavya'ya bir nota vermesiyle devam etmiştir.¹⁴⁶ Aynı gün Alman askerleri, hem Yunanistan'a hem de Yugoslavya'ya girmiştir.¹⁴⁷ Yine aynı gün imkânları kısıtlı olan Yunan ordusuna, İngiltere'den askeri malzeme taşıyan gemilerin altısı batırılmış, yedinci gemi ise iki yüz ton patlayıcı maddeyle patlayarak tüm Pire Limanı'nı harap etmiştir.¹⁴⁸

Yannis Kakoulidis, son derece hızlı ilerleyen Alman işgali karşısında düştükleri durumu şöyle anlatmıştır: *"İşte o zaman hayal edemeyeceğim kadar kötü şeyler oldu. Almanlar savaş ilan ettiğinde kimse onlara engel olabileceğimize inanmıyordu. Dünyanın en büyük askeri ve hava gücüydü... Bombalar yağmur gibi yağıyordu."*¹⁴⁹

Hitler, 6 Nisan 1941 tarihinde yaptığı bir açıklamada Yunanistan toprağında olan savaşın Yunan halkına karşı olmadığını, Güneydoğu Balkanlara yayılmaya çalışan İngiltere'ye karşı olduğunu söylemiştir. Yunanlıların İngiltere'yi desteklemesi durumunda iki ülkenin beraber düşeceklerini ifade etmiştir.¹⁵⁰

Onbir günlük mücadelenin ardından Yugoslavya, 17 Nisan 1941'de Almanlara teslim olmuştur. Yugoslavya'da bu gelişmeler olurken Yunanistan'da ise Yunan ve İngiliz ordularının yenilmesi üzerine 18 Nisan'da vatansever Yunanistan Başbakanı Korizis intihar etmiştir.¹⁵¹ Korizis'in yerine İngiltere ile daima çok iyi ilişkilerde bulunmuş ekonomist ve Yunan Bankası'nın yöneticisi Emanouel Tsouderos geçmiştir. Tamamen Almanların istekleri doğrultusunda bir politika izleyen bu hükümet, halk tarafından işbirlikçi hükümet olarak adlandırılmıştır.¹⁵²

¹⁴⁶ Ulvi Keser, **Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.61; Jacobsen, **a.g.e.**, s. 30.

¹⁴⁷ Almanlar Yugoslavya'ya Macarlarla, Yunanistan'a ise Bulgarlarla beraber saldırmışlardır. Oran, **a.g.e.**, s.438-439.

¹⁴⁸ Gilbert, **a.g.e.**, s.819.

¹⁴⁹ Yannis Kakoulidis, **Ta Paidia Tis Brohis**, Ekdosi Nefeli, Athina, 2006, s. 87-88.

¹⁵⁰ Sales, **a.g.e.**, s.946.

¹⁵¹ Martin, **a.g.e.**, s.820; Clogg, **a.g.e.**, s.150.

¹⁵² Dominique Eudes, **Kapetanios Yunan İç Savaşı**, Çeviren: Yavuz Alogan, Belge Yayınları, İstanbul, 1985, s.98.

Yeni hükümet, Akronafliya'daki 2.000 tutuklu ve Ege Adaları'nda sürgünde bulunan komünistleri işgal güçlerine teslim etmiştir.¹⁵³

General Giorgios Tsolakoglou¹⁵⁴, 23 Nisan 1941'de hükümetten herhangi bir yetki almadan Almanlarla pazarlığa oturmuştur.¹⁵⁵ Yunanistan 23 Nisan'da Almanya'ya teslim olmaya başlamış,¹⁵⁶ 24 Nisan'da Atina Akropolü'ne Gamalı Haç bayrağı dikilmiş¹⁵⁷ ve aynı gün İngiliz kuvvetlerinin Yunanistan'dan tahliyesi başlamış¹⁵⁸, 27 Nisan'da ise Atina teslim olmuştur.¹⁵⁹ Atina'nın işgalinin ardından Kral II.Georgios ve aralarında Başbakan Tsouderos'un da bulunduğu hükümet üyeleri İngiliz askerlerine katılmak için Girit'e geçmiştir.¹⁶⁰ Nisan ayının sonlarında Selanik, Atina, Mora Yarımadası ve Midilli Adası'nın işgali tamamlanmıştır. 2 Mayıs günü ise Sakız Adası¹⁶¹ Almanlara teslim olmuştur.¹⁶²

Almanya'nın, Yunanistan'ın Arnavutluk'ta bulunan tümenleriyle irtibatını kesmesi üzerine Yunanistan'da bulunan İngiliz ve Müttefik Birlikleri Girit Adası'na tahliye edilmiştir. Adaya iki Yunan tümeninin yanı sıra 28.600 İngiliz, Avusturyalı ve Yeni Zelandalı askerler konuşlandırılmıştır.¹⁶³

İngiltere karşısında Girit'te başarı sağlarsa Balkanlarda ve Ege Denizi'nde üstünlük sağlayacağını düşünen Almanya, hava ikmal gücünü¹⁶⁴ kullanabileceği

¹⁵³ Karkanis, **a.g.e.**, s.38.

¹⁵⁴ Yunanistan'da kalan Başbakan Giorgios Tsolakoglou, 30 Nisan 1941-2 Aralık 1942 tarihleri arasında başbakanlık görevi yapmıştır. Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.251.

¹⁵⁵ Clogg, **a.g.e.**, s.150.

¹⁵⁶ Oran, **a.g.e.**, s.439; Ulvi Keser 24 Nisan 1941'de Yunanlıların teslim olduğunu yazmaktadır. Keser, **a.g.e.**, s.68.

¹⁵⁷ Artuç, **a.g.e.**, s. 111.

¹⁵⁸ Martin, **a.g.e.**, s.820.

¹⁵⁹ Jacobsen, **a.g.e.**, s. 30.

¹⁶⁰ Clogg, **a.g.e.**, s.150.

¹⁶¹ Yunanistan'da ilerleyemeyeceğini hisseden İngiltere, Türkiye'nin Sakız, Midilli ve Sisam adalarını işgal etmesini istemiş ancak kendisini Almanya'ya karşı savaşa sokabilecek bu teklifi Türkiye reddetmiştir. Deringil, **a.g.e.**, s.144.

¹⁶² Mazower, **Stin Ellada Tou Hitler**, s.30.

¹⁶³ Hart, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, Cilt 1, s.139-147.

¹⁶⁴ İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman ordusunda mareşal olan Hermann Wilhem Goering, Alman ordusu için güçlü bir hava ikmal yaratmış ve geliştirmiştir. **İkinci Dünya Savaşı**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1998, s.42; Goering ile beraber çalışan Alman generali Kurt Student ise düşmanın havadan kuşatılması taktiğini bulmuştur. Hart, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, Cilt 2, s.810-811.

Merkür Harekâtı'nı¹⁶⁵ hazırlamıştır.¹⁶⁶ Girit'te askerleri bulunan İngiltere ise bu adadan Almanların Romanya'daki petrol bölgelerine hava saldırısı planları yapmaya başlamıştır.¹⁶⁷

Kıbrıs ve Malta'nın İngiliz sömürgesi altında olmasının Girit'in İngiltere için önemini daha da artırdığı ve Mısır'dan Yunanistan'a asker nakli için transit bir yer konumunda bulunduğu söylenebilir. Bu sebeple Girit konusunda hassas olan İngiliz istihbarat birimleri, Almanya'nın Girit Adası'na gerçekleştireceği saldırıyı daha önceden öğrenmiştir. Başbakan Churchill, General Wavell'a yazdığı bir mektupta Girit'in durumu ve savunulmasındaki kararlılığı şöyle ifade etmiştir: “*Yakında Alman birlikleri ve bombardıman uçaklarının Girit'e saldırı yapacağına dair net istihbarat aldık. Bana adadaki gücünüzü ve planlarınızın neler olduğunu bildirin. Paraşüt taburlarını yok etmek için iyi bir fırsat olabilir. Ada kararlılıkla savunulmalıdır.*”¹⁶⁸

Ancak Hitler, tarihte askeri bir ilk yaparak 3000 kadar paraşütçüyü 20 Mayıs 1941'de Girit'e indirmiştir. İndirmenin ilk akşamı Girit'teki Alman nüfusu iki katına çıkmış ve ertesi günlerde paraşüt, planör ve uçakların da desteğiyle bu sayı 22.000'e ulaşmıştır.¹⁶⁹ Girit'te bulunan hava savunma toplarının büyük bir kısmı bir anda saf dışı kalmıştır.¹⁷⁰ İngiltere'nin bu işgale fazla dayanamaması neticesinde Girit Almanların eline geçmiştir.¹⁷¹ Bu gelişmeler üzerine İngilizler tarafından mali olarak desteklenen Yunan Kralı II. Georgios, Başbakan Tsouderos, bir grup politikacı ve hükümet silahlı kuvvetleriyle beraber Orta Doğu'ya çekilmiştir.¹⁷² Mısır'a giden

¹⁶⁵ Merkür (Merküri) Harekâtı, 25 Nisan 1941 tarihinde 28. Emir olarak hazırlanmıştır. Doğu Akdeniz'de İngiltere'ye karşı hava üssü olarak kullanılması planlanan Girit'in işgalini içermektedir. Bu işgal için Hava İndirme Kolordusu ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın ön planda olacağını, gerekirse İtalyan Deniz Kuvvetleri'yle gerekli anlaşmanın yapılacağını belirtmektedir. Ayrıca bu işgalden sonra Hava İndirme Kolordusu'nun bir başka görev için hazır bulundurulacağını bildirilmektedir. Jacobsen, **a.g.e.**, s.319, 329.

¹⁶⁶ **İkinci Dünya Savaşı**, s.42.

¹⁶⁷ Clogg, **a.g.e.**, s.150-151.

¹⁶⁸ Churchill, **The Second World War- 5 Germany Drives East**, Cassell&Company Ltd, London, 1968, s.244.

¹⁶⁹ Hart, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, Cilt-1, s.139-147.

¹⁷⁰ Churchill, **The Second World War- 5 Germany Drives East**, s. 255-256.

¹⁷¹ Girit'te Almanların kaybı 4000 kişi iken İngilizlerin kaybı bunun üç katı kadar olmuştur. Hart, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, Cilt-1, s.147.

¹⁷² Clogg, **a.g.e.**, s.15; Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.89.; Churchill, Kıbrıs'a sığınmalarına izin vermediği için Kral ve Başbakan Tsouderos Mısır'a taşınmıştır. Ardından da birkaç yüz memur, subay, asker, kralın sarayında çalışan personel ve Metaksas döneminde edindikleri serveti korumak

silahlı güçler arasında bir savaş donanması, 10 savaş uçağı, bir kara tugayı ve ticari donanma yer almıştır. Ardından Filistin'e ve Suriye'ye piyade tugayları yerleştirmiş, İskenderiye Limanı'na ise savaş donanması gönderilmiştir.¹⁷³

İngiliz donanması 22 Mayıs 1941'de Girit'i boşaltmaya başlamış, İngiltere çok az sayıda askerini sağ salim Mısır'a getirebilmiştir. Çoğu ölmüş, yaralanmış, deniz kazasına uğramış, hapse atılmış ya da kaçmıştır.¹⁷⁴ 31 Mayıs'ta ise Girit tamamen Alman denetimine geçmiştir.¹⁷⁵

Yunanlıların İtalyan askerleri karşısındaki başarısı devam edememiştir. İngiltere'nin sevk ettiği askerlere rağmen Alman işgali karşısında Yunanistan yenik düşmüştür.

Alman işgalinin hızlı ilerleyişi karşısında 1 Haziran 1941'de KKE'nin Merkez Komisyon'u toplanmış ve Altıncı Genel Kurul oluşturulmuştur. Alman kararlarda; *"Her çalışan insan ülkesinin faşist sistemden kurtulmasını ister, bu amaçla KKE Yunan halkının, partilerinin, kurumlarının özgürlük cephesinde Alman ve İtalyan işgaline son vermeye, hükümetin devrilmesine, Sovyetlerin desteklenmesine ve savunulmasına davet eder, anti-faşist güçleri destekleme kararını alır"* görüşlerini benimsemiştir.¹⁷⁶

1941 Haziran ayının ilk günlerinde Yunanistan'a baktığımızda tamamen Mihver güçlerince paylaşıldığını görmekteyiz. Almanlar Atina, Selanik, Girit, bazı Ege adalarını; Bulgarlar Batı Trakya ile Makedonya'nın bazı kesimlerini; İtalyanlar ise bölgenin geri kalanını işgal etmiştir.¹⁷⁷

isteyenler Mısır'a götürülmüştür. Stratis Tsirkas, **Kudüs Başiboş Kentler-I**, Çeviren: Aykut Derman, Can Yayınları, İstanbul, 2012, s.12.

¹⁷³ Konstantinidis, **a.g.e.**, s.48.

¹⁷⁴ Churchill, **The Second World War- 5 Germany Drives East**, s.271.

¹⁷⁵ Almanya'nın Girit Adası'na havadan asker indirmesi Merkür Harekâtı olarak bilinmektedir. Jacobsen, **a.g.e.**, s. 34; Armaoğlu, **a.g.e.**, s.459.

¹⁷⁶ http://www.kke.gr/istoria/sta_70_xronia_apo_thn_idrysh_toy_eam?morf=1, "*Sta Hronia Apo Tin idrisi EAM*". Erişim Tarihi: 01/05/2012.

¹⁷⁷ O.Yannis, Iatridis, "*Eisagogi*", **İ Ellada Stin Dekateta 1940-1950: Ena Ethnos Se Krixi**, Themelio, Athina, 2006, s.43.

Bu durumda Hitler'in İngilizleri Balkanlardan kovma ve müttefiki İtalya'yı rahatlatma hedeflerini gerçekleştirdiği söylenebilir. Barborassa Harekâtı'nı güvence altına aldığı ve savunmasını rahatlattığını düşünen Almanya, 22 Haziran 1941'de Sovyetler'e savaş ilan etmeden saldırmıştır.¹⁷⁸ İtalya ve bazı Avrupa peykleri de bu savaşa katılmıştır. Almanya, Sovyetlere yayılmak için komünizmin yayılma tehdidini öne sürmüş olsa da Alman silah endüstrisi için Sovyetler'in önemli yer altı kaynaklarına sahip olması, bu devleti Hitler'in öncelikli hedefi haline getirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcındaki koşullar Almanya için iyi sayılmaktaydı. Polonya, Fransa, Yugoslavya, Yunanistan ve başka ülkelerde savaş deneyimi elde eden Alman kara ordusu, Polonya, Norveç ve Balkanlar'ı işgal altına almış olduklarından Sovyetler'e üç noktadan saldırabilirlerdi. Özellikle hammadde açısından kendi kendine yetemeyen Almanya, egemenlik kurduğu tüm Avrupa topraklarında hammaddeyi ve hatta insan gücünü kendi savaş amaçları için kullanıyordu. Özellikle Çekoslovakya, Fransa, Belçika ve Avusturya'daki fabrikalar devamlı Almanya'ya çalışıyordu.¹⁷⁹

Almanya, Sovyet sınırlarını aşarak Kiev ve Minsk gibi kentlere bombardıman başlatmıştır. Almanya, Sovyet toprağında 25 Haziran 1941 gecesi 250 km ve 10 Temmuz'da 600 km içeri girmeyi başarmıştır.¹⁸⁰ Bu hızlı ilerleyiş dünya kamuoyunda Sovyet kuvvetlerinin ortadan kalkacağına dair bir kanı oluşturmuştur.¹⁸¹

Bu sırada Yunanistan'da Alman, Bulgar ve İtalyanlar elde ettikleri bölgelerde halka baskı uygulamaya başlamıştır. Ege Adaları'nı ve Yediadaları¹⁸² ilhak eden İtalyanlar, Yunanca gazetelerin dolaşmasını, Yunanistan kıtası ile iletişimi

¹⁷⁸ Fleischer, **a.g.e.**, s.83; Uçarol, **a.g.e.**, s.786.

¹⁷⁹ Ataöv, **a.g.e.**, s.92; Liddell Hart'a göre 20 adet savaş için gerekli malzeme vardı. Örneğin genel üretim için kömür, dinamit için gliserin, uçak için alüminyum vs. İngiltere ve Fransa kendi topraklarından ve sömürgelerinden ihtiyaçlarını elde edebiliyordu. Ama durum Almanya, İtalya, Japonya için aynı değildi. Almanya'nın bazı kaynakları olsa da bunlar yetersiz kalıyordu. Bu ülkeler ihtiyaçlarının birçoğunu ithal etmek zorundaydı. Liddell Hart, **History of the Second World War**, G.P. Putnam's Sons, New York, 1970, s.23.

¹⁸⁰ Ataöv, **a.g.e.**, s.93.

¹⁸¹ Niyazi Berkes, **Unutulan Yıllar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s.182. İnönü, **a.g.e.**, s.134. Ataöv, **a.g.e.**, s.94.

¹⁸² İtalya, 1 Ağustos 1941 tarihinde Yediadaları ilhak etmiştir.

yasaklayarak ve Yunan mahkemelerini kaldırarak halkı “Yunanlı” kimliğinden uzaklaştırmaya çalışmıştır.¹⁸³

Bulgar denetimindeki bölgelerde kanunlar yürürlükten kalkmış, resmi dil değiştirilmiş, Yunan okul ve kiliseleri kapatılmış, halk “Bulgarlaştırılmaya” zorlanmıştır.¹⁸⁴ Yunan makamlarına son verilerek öğretmenler, hâkimler ve jandarmalar zorla uzaklaştırılmıştır. Aslında Bulgarlar, Yunanistan’ın Batı Makedonya’sını Slav görmüş ve Agiou Stefanu Antlaşması (1878)’na göre Büyük Bulgaristan’ın geçerli olduğunu savunmuştur. Bu sebeple Almanlar bütün Makedonya’yı Bulgaristan’a bırakmıştır.¹⁸⁵ Diğer bir yandan o döneme bizzat tanıklık etmiş ve sol kesime yakın olan Leonidas Tzefronis, Almanların Bulgaristan’a Makedonya bölgesi’ni vermek istemesini şu sözlerle ifade etmiştir: *“...Bu süreçte Almanlar Makedonya Bölgesi’ni Bulgarlara vermeye karar verdiler. Askerlerini cepheye göndermek için buradaki askelerini çekmek istediler. Buradaki Yunanlıları kovdular ve Bulgar nüfusunu yerleştirdiler...”*¹⁸⁶

Başlangıçta Almanlar, antik ve modern Yunanistan’a duydukları saygıyı yansıtan propagandalar yaparak halktan sempatisini kazanmaya çalışmıştır.¹⁸⁷ Ancak daha sonra Bulgarlar gibi davranmaya başlamıştır. Dimitris Tzouvaras, Almanların değişen tavrını *“Öğlenleri Alman askeri ile beraber yemek yedik. Biz de ekmek, tereyağ, yumurta, zeytin ve soğan vardı. Eğer bayram ya da Pazar’sa, o zaman daha iyi yemeklerimiz olurdu. Onların da et ve balık konserveleri vardı. Bir de nehirin içinde varillerce biraları vardı. Bizim de bağlarımızdan yapılmış şaraplarımız vardı. Onlar şarap içiyor, bizse bira içiyorduk... Hatta bir gün para vermek istediler. Ama*

¹⁸³ Yannis, D. Sakkas, **H Eamiki Antistasi 1941-1944 (Mia Kritiki Prosengisi)**, Ekdosis Papazisi, Athina, 1998, s.40.

¹⁸⁴ Fleischer, **a.g.e.**, s.95.

¹⁸⁵ Sakkas, **ag.e.**, s.39-40.

¹⁸⁶ Leonidas Tzefronis, *“H Diaspasi tou KKE”*, (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010, s. 545.

¹⁸⁷ Fourtouni, **a.g.e.**, s. 20.

biz kabul etmedik... Fakat sonra o askerler değişti ve yeni gelenler asla öncekiler gibi olmadı.” sözleriyle anlatmıştır.¹⁸⁸

Yunanlılar Almanlardan ve Bulgarlardan nefret etmiş ve korkmuş, İtalyanları ise mağlup düşman olarak görmüştür.¹⁸⁹

İtalyan işgali karşısında son derece güçlü durumda olan Yunanistan'ın, Alman işgali ile bir hafta gibi kısa bir sürede direnci kırılmıştır.¹⁹⁰ Sürekli bombardımanlar, açlık ve ikmal zorlukları sonucu yenik düşmüştür.¹⁹¹ Glinos, Alman işgalini şöyle anlatmıştır: *“1941 kara kölelik dalgası Yunanistan'ı dağıttı. Kara kölelik ve gasp, yağma, barbarlık. Bütün yiyecek ve malzeme depoları yağmalandı. Bütün hayvanlar ve yiyecekler yenildi, nakliye araçları yağmalandı. Toprağın bütün ürünlerini dışarı sattılar. Zeytinin ve zeytinyağının çocukları açlıktan ölüyor”*.¹⁹² Almanların bu hızlı ilerleyişini Andreas George Papandreou¹⁹³ ise *“Nazilerin Yunan anakarasında yıldırım hızıyla hareket ettikleri bu zaferde üst kademelerdeki bazı Yunanlıların ihanetinin de katkısı vardı.”* sözleriyle vurgulamıştır.¹⁹⁴

İngiltere Girit'i kaybetmiş, Almanya'nın Yunanistan işgalini durduramamış ve Yunanistan da beklediği İngiliz yardımlarını alamamıştır. Bu nedenle İngiltere'nin Yunanistan üzerindeki politikasının başarılı olmadığı açıkça görölmektedir. Gazeteci Altan Öymen, İngiltere'nin Yunanistan politikasını *“Yunanistan'ın durumu, Churchill'i mahcup etmesi gereken bir örnekti. İngiltere, savaşın başından beri*

¹⁸⁸ Dimitris Tzouvaras, **Psifides Mias Zois İ Agratotiki Zoi Propolemika İ Katohi, O Emfilios**, Ekdoseis Oionos, Lamia, 2009, s.62-63.

¹⁸⁹ Öymen, **Bir Dönem Bir Çocuk**, s.409.

¹⁹⁰ Sander, **a.g.e.**, s.145.

¹⁹¹ Fleischer, **a.g.e.**, s.70.

¹⁹² Sakkas, **a.g.e.**, s.37.

¹⁹³ Eleftherios Venizelos Hükümeti'nin Eğitim Bakanı görevinde bulunan Papandreou, İtalyan saldırısı başladığı sırada Metaksas tarafından Andros'a sürgüne gönderilmiş ve 1940 Kasımı'nda Atina'ya dönerek perde arkasından işgal kuvvetlerine karşı çalışmıştır. 1942 şubatı'nda tutuklanarak Averof Hapishanesi'ne konmuş, bundan dört ay sonra Başpiskopos Damaskinos'un müdahalesi sonucu diğer birçok siyasal şahsiyetle birlikte serbest bırakılmıştır. Bundan sonraki zamanının çoğunu yeniden tutuklanmamak için saklanarak geçirmiştir. Papandreou, **a.g.e.**, s.73.

¹⁹⁴ Kral II. Georgios ve Metaksas'ın Hitler'le her zaman yakın ilişkiler sürdürmesini ve hatta Metaksas'ın kralın ısrarı üzerine Savaş Bakanlığı görevine Nazi yanlısı Papademas'ı atamasını Papandreou ihanet olarak nitelendirmektedir. **a.g.e.**, s.71.

Yunanistan'ı saldırıdan koruma garantisi vermiş, İtalyan saldırılarına karşı bir miktar malzeme ve asker göndermiş, ama Alman saldırıları başlayınca, tüm askerlerini malzemeleri ile birlikte gemilere bindirip ülkeden kaçırmıştı. Yunanistan, Alman işgali altındaki kaderine terk edilmişti."¹⁹⁵ sözleriyle değerlendirmiştir.

Lamia¹⁹⁶ çevresindeki bir köyde EPON'un (Birleşik Yunanistan Gençlik Örgütü) sorumlusu Dimitris Tzouvaras İngilizlere karşı halkın tutumunu şöyle anlatmıştır: *"Bir gün Lamia'da bir İngiliz ceketi giyen bir asker öldürüldü. Bu öldürülmek için yeterli bir sebepti. Fakat İngilizler Kallidroma'ya giderken tüm silah, yiyecek ve giysilerini bırakmıştı ve köy çevresi bunları toplamıştı. Fakirlik bizi bulduğumuz giysiyi giymeye zorlamıştı."*¹⁹⁷

Bu süreçte zor günler geçiren dönemin Yunan ekonomisine bir göz atmak gerekirse ülkenin tarım ülkesi olduğunu söylemek mümkündür. Ülkenin temel tarım ürünleri olarak tütün, kuruyemiş ve zeytinyağı yetiştirilmekteydi. Fakat ülkenin işgal edilmesiyle üretim dibe vurmuştur. Sadece Kavala bölgesinde 10.000 tütün işçisinden üçte ikisi işsiz kalmıştır. İşgal sırasında işsiz kalan insanlar Mihver ülkelerine çalışma kölesi olarak gönderilmiştir.¹⁹⁸

İşgal dönemi boyunca açlık sürmüştür. Çünkü Yunanistan'ın ticaret yaptığı ülkeler Mihver ülkeleri olduğundan üreticiler bu kritik hammaddeleri yerli endüstri ve ticaret ile sağlayamamıştır.¹⁹⁹

Özellikle Yunanistan için ticari önemi olan Pire Limanı'nı ve Girit'i Almanya'nın bombalamasıyla üretimde ve toplumsal altyapıda büyük maddi zarar oluşmuştur.²⁰⁰

¹⁹⁵ Öymen, **Bir Dönem Bir Çocuk**, s.409.

¹⁹⁶ Lamia, Atina Bölgesi içinde yer alan bir şehirdir.

¹⁹⁷ Tzouvaras, **a.g.e.**, s.75.

¹⁹⁸ Amikam Nachmani, "Civil War and Foreign Intervention in Greece:1946-49", **Journal of Contemporary History**, Vol.25, No.4, Oct., 1990, s.492.

¹⁹⁹ Gail E. Makinen, "The Greek Hyperinflation and Stabilization of 1943-1946", **The Journal of Economic History**, Vol.46, No.3, Sep 1986, s.800.

²⁰⁰ Fakialas, *a.g.m.*, s.335.

2.2. İşgal Döneminde Kurulan Direniş Örgütleri

İşgal sırasında etkinlik gösteren milliyetçi ya da anti-komünist olarak nitelendirilen direniş örgütleri arasında iki tanesi öne çıkmaktadır. General Napoleon Zervas²⁰¹, in önderliğini yaptığı 9 Eylül 1941’de Yunan Ulusal Demokratik Birliğı (EDES) ve aynı ay kurulan General Psaros’un önderliğindeki Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi (EKKA), sağ görüşlü direniş örgütleri arasında öne çıkmıştır.²⁰²

Ülkenin, işgal güçleri ve işgalin yarattığı açlıkla mücadele ettiği dönemde komünist cephede KKE önderliğinde Ulusal Kurtuluş Cephesi (EAM) resmi olarak 27 Eylül 1941’de kurulmuştur. Kurucuları komünist solun mensupları olmakla birlikte halk egemenliğı kurulması için geniş tabanlı bir direniş hareketi yaratmaya çalışmışlardır.²⁰³ Bu sebeple çok farklı siyasi düşüncelere sahip insanları bir araya getirmiştir. Ancak özellikle Metaksas diktatörlüğüne ve krala karşı olanlar ile cumhuriyetçi görüşe sahip olan kişiler EAM’ın genelini oluşturmuştur.²⁰⁴

Ancak EDES ve EKKA, EAM gibi ulus çapında örgütsel bir ağ yaratamamıştır. EAM bu örgütlerin aksine, KKE’yi temel alarak ülkenin her tarafında derin örgütsel kökler salmıştır. Toplam üye sayısının en az yarım milyon olduğu, hatta bazı dönemlerde iki milyona ulaştığı tahmin edilmektedir.²⁰⁵ Sağ örgütlerin aksine, işgalin neden olduğu darlık, açlık ve tehlikeli bir şekilde artan enflasyon ile karşı karşıya kalan halkın beklentilerini EAM’ın karşılamasından dolayı EAM’ın bu başarıyı elde ettiği söylenebilir. Milliyetçi partiler ile İngiltere halkın sorunlarından çok EAM’a gösterilen ilgi ve komünistlerin sayısının artmasından endişe duymuşlardır.

²⁰¹ Napoleon Zervas (1891-1957); 1916 yılında Venizelos yanlısı ulusal savunma birliklerine katılmış ve Makedonya cephesinde çarpışmıştır. Pangalos diktatörlüğü döneminde Atina garnizon komutanlığı görevine getirilmiştir. Ancak Pangalos’un devrilmesi için darbeye katılmış, Cumhuriyetçi Muhafızların komutanlığına atandığı dönemde kanlı olaylara yol açmış ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. 1928 yılında Venizelos’un kendisini bağışlamıştır. Clogg, **a.g.e.**, s.286.

²⁰² L.S. Stavrianos, “*The Greek National Liberation Front EAM: A Study in Resistance Organization and Administration*”, **The Journal of Modern History**, Vol.24, No:1, Mar. 1952, s.42. Fleischer’a göre EKKA 1942 Kasım ayında kurulmuştur. Fleischer, **a.g.e.**, s.382.

²⁰³ Papandreou, **a.g.e.**, s.72-73.

²⁰⁴ Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi 20.Yüzyıl**, Küre Yayınları, İstanbul, 2006, s.294.

²⁰⁵ Papandreou, **a.g.e.**, s.72-73.

KKE, EAM üstünde sıkı bir denetim kurmayı başarmış; ancak EAM, gerek üyelerinin bileşimi, gerekse kamuoyuna açıklanan amaçları açısından geniş tabanlı bir direniş örgütü olma niteliğini korumuştur. KKE dışında EAM'ı bazı partiler ve örgütler desteklemiş ve takip etmiştir. Bu partiler arasında Birleşik Popüler Demokrasi (ELD), Yunanistan Sosyalist Partisi (SKE), Yunanistan Birleşik Yunanistan Partisi (ESKE) ve Tarım Partisi (AKE) yer almıştır.²⁰⁶ Örgütler arasında ise 16 Temmuz 1941'de işçilerin EAM'ı (EEAM) kent işçilerini harekete geçirirken, Birleşik Yunanistan Gençlik Örgütü (EPON) de Yunan gençliğini örgütün bütününün dinamik bir kolu olarak örgütlemiş ve halkın ihtiyaçlarını karşılamak için Milli Dayanışma (EA) kurulmuştur.²⁰⁷

Yunanistan dışında örgütlenmeler Kahire'de olan Yunanlıların bir ordu oluşturma çabası ile başlamıştır. 1941 Ekim'de Yannis Sallas tarafından kurulan Anti-faşist Askeri Örgüt (ASO), işgal altındaki Yunanistan'ın anakıttadaki direniş örgütleriyle işbirliği içinde kurtarılmasını ve ordunun eğitilmesini amaç edinmiştir. Metaksas yönetimi gibi faşist bir yönetim kurulmaması için faaliyet göstermiştir.²⁰⁸

Yunanistan'da ise 1941 yazında silahlı ve siyasi gruplar oluşturmaya başlayan komünistler, 16 Şubat 1942'de EAM'ın silahlı gücü olarak Yunan Halk Kurtuluş Ordusu (ELAS)'nu kurmuştur. ELAS'ın savaşçılarının çoğu 16 ile 30 yaş arasında, %80'i çiftçi, çoban ve okuma yazma bilmeyen kişilerden oluşmuştur.²⁰⁹ Komünistlerin, sosyalistlerin, demokratların, vatanseverlerin katıldığı ELAS'ın ise 40 ile 70 bin kişi arasında değişen bir gücü olduğu tahmin edilmekteydi.²¹⁰

Komünistler her alanda örgütleniyorlardı. Ülkeyi saran kıtlığa karşı EAM tarafından Milli Dayanışma (EA), 3 milyon insanla organize ediliyordu. Milli Dayanışma'ya katılanlar araştırma yapıyor, yiyecek ve giysi topluyor, sürgündeki ve hapistekiler, yetimler, aynı zamanda yaralı anarşistler, yoksul aileler, hastalar için

²⁰⁶ Stavrianos, *a.g.m.*, s.46.

²⁰⁷ Karkanis, *a.g.e.*, s.48; Papandreou, *a.g.e.*, s.73.

²⁰⁸ Eudes, *a.g.e.*, s.101.

²⁰⁹ Sakkas, *a.g.e.*, s.45.

²¹⁰ Karkanis, *a.g.e.*, s.47, Papandreou, *a.g.e.*, s.73.

ilaç ve yiyecek topluyorlardı.²¹¹ EAM'ın vergi toplamakla yükümlü gerilla komiserliğini ise ETA (Anarşist Levazımı) yapıyordu ve toplanan vergilerle ELAS güçleri destekleniyordu.²¹²

EPON'un en önemli siyasi görevi halkı bilgilendirmektir. Komünistlerin kurtarılmış bölge olarak nitelendirdiği bölgelerde kutlamalar, tiyatro gösterileri, spor müsabakaları, panayırılar düzenliyordu. Yolları ve telefon hatlarını onarıyor, köprüler ve çeşmeler yapıyor, çevreyi ağaçlandırıyorlardı. Neredeyse her köyde kurulan EPON dernekleri tarafından vatandaşlara ve özellikle gençlere psikolojik destek sağlanıyordu. Aynı zamanda dernek çalışanları anarşistlerin giysilerini yıkıyor, ekmek yapıyor, yaralıları taşıyarak düşmanın eline geçmesini önüyorlardı. Okullar yapıyor, öğretmeni olmayan okullarda eğitim veriyorlardı.

Ayrıca EAM, kendi yönetiminde olan bölgelerde Yerel Yönetim ve Halk Adaleti'ni kurmuş ve bu yönetim ile demokrasi sağlamaya çalışmıştır. Her köyde yerel mahkemeler kurulmuştur. Yunanistan'da kadınların seçme ve seçilme hakkı olmamasına rağmen EAM'ın kurduğu her yönetimde kadınlar erkeklerle aynı haklara sahip olmuştur.²¹³ 18 yaşından büyük herkese seçme, seçilme ve oy kullanma hakkı verilmiştir.²¹⁴ O döneme kadar Yunanistan'da kadınlar oy kullanamamış, çalışma hayatında eşit koşullara sahip olamamıştır. Genelde evlere kapanmış, çok az sayıda kadın çalışmış ya da okumuştur.²¹⁵

İşgal dönemine kadar toplumsal hayata pek katılma fırsatı bulamamış ve sosyolojik yapıları farklı olan kadınlar (fakir-zengin, eğitilmiş, okuma-yazma bilmeyen) EAM'da olduğu gibi diğer örgütlerde de kendi ideolojilerine göre dayanışma içindeydiler. Toplumsal hayata katılıyorlardı. Örneğin, milliyetçi görüşe

²¹¹ Karkanis, *a.g.e.*, s.50.

²¹² Stavrianos, *a.g.m.*, s.45.

²¹³ Resmi olarak Yunanistan'da kadınlar, 1952 yılında seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir.

²¹⁴ Karkanis, *a.g.e.*, s.51

²¹⁵ Foni Lazarou, "*İ Xeirafetisi ton Yinaikon stin Andistasi*", (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries via ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010, s.85.

sahip Maria Dimadi, Alman işgali döneminde Alman garnizon komutanlığında çevirmen olarak çalışıyordu.²¹⁶

EAM, hizmetlerini gerçekleştirmek için teşkilatlanmaya köylerden başlamıştır. Köylerden sonra Teselya, Makedonya, Mora bölgeleri gibi bölgesel temsilciler seçmiş ve bu temsilciler EAM'ın genel komitesinde bölgelerindeki halkı temsil etmiştir. Atina, Selanik ve Patra gibi büyük şehirler ise komitede delegeler tarafından temsil edilmiştir. EAM'ın Ulusal Merkez Komitesi 25 delegeden oluşmuştur. Ayrıca bu delegeler arasında EAM'ı destekleyen partiler ve örgütler de yer almıştır.²¹⁷

EAM'ın üstlendiği sadece silahlanma rolünü dikkate alan Papandreou, kendi polis gücünü (Ulusal Milis) ve güvenlik örgütünü (OPLA) oluşturmuştur. Var olduğu her yerde toplumsal yaşamı yeni bir temel üzerinde örgütleyen EAM'ın gücü, komünistlerin açısından kurtarılmış bölgelerde toplumsal yaşamın tüm alanlarında kendini hissettirmiştir. Bu yüzden EAM halktan yoğun destek almıştır. EAM'ın bu yönünün farkında olmayan iktidar, Komünist Parti'nin denetimini silah gücüyle sağlamaya çalışmıştır.²¹⁸

Örgütlenmeye başlayan halk için en önemli sorun açlıktır. İtalyanların etki alanına sahip olduğu bölgede yaşayan Katina Tenta-Latifi, gece 7'den sonra sokağa çıkmanın yasak olduğu işgal günlerinde, İtalyanların halkın yağ ve buğdayları aldığını, buna karşın EAM, ELAS, EPON'un "*Faşistlere ölüm, beyazlar halka*"²¹⁹ sloganlarını kullandıklarını ifade ediyordu.²²⁰

Yaşanan açlık ve Almanların politikasını Toula Mara Mihalakea şöyle değerlendiriyordu: "*Almanlar Yunanistan'ı işgal eder etmez sistematik bir şekilde halkı aç bırakmaya başladılar. Ya bütün yiyeceklere el konuluyor ya da tamamen yağmalanarak Almanya'ya gönderiliyordu. Almanlar tarafından alınanlar, onları*

²¹⁶ Bada, *a.g.m.*, s.125.

²¹⁷ Stavrianos, *a.g.m.*, s.46.

²¹⁸ Papandreou, *a.g.e.*, s.72-73.

²¹⁹ "*Θάνατος στο φασισμό, λευτεριά στο λαό*".

²²⁰ Katina Tenta-Latifi, "*Pos Mas Esproksan ston Emfilio Polemo*", (Editör: Stelios Kouloglou), *Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera*, Athina, 2010, s.153.

karaborsada satan vurguncuların eline geçiyordu. Buna ek olarak, kötü mali yönetim enflasyonun çok yükselmesine ve paranın değer kaybetmesine yol açtı."²²¹

1941 yılında elde edilen mahsülün savaş öncesi dönemle kıyaslandığında yarı yarıya düştüğü söylenebilir. Zaten Bulgaristan verimli tarım alanlarını işgal etmiş, Almanya kendi ordularını beslemek için yağma hareketine başlamıştır. Ülkedeki Alman askerleri "Reich markları", İtalyan askerleri "Cassa Mediterrance Di Creditto" ve Bulgar askerlerin "Leva" para birimleri kullanması Yunan parasının değerini kaybetmesine yol açmıştır.²²² Kırsal bölgelerde gıda dağıtımını merkezileştirilmiş ve şehirlerde karne uygulamasına geçilmiştir.²²³ Ülkede açlık sorunuyla beraber karaborsacılık ve stokçuluk sorunları da ortaya çıkmıştır.²²⁴

Yunan ekonomisinin ölüm anlaşması Roma'da imzalanmış ve iki işgal ülkesi (Almanya-İtalya), 14 Mart 1942'de Yunan drahmisinin değerini yarıya düşürmüştür. To Vima gazetesindeki 25 Eylül 1976'da yayınlanan Dimitris G.Mathiopoulos'un makalesine göre yumurta 7 milyon drahmi olmuş, işgalden önce sepetleri dolu dönen insanlar şimdi cepleri para doluyken bile ancak bir yumurta²²⁵ alabilmiştir.²²⁶

Türkiye ise komşusunda yaşanan olumsuz gelişmelere duyarsız kalmamış ve yiyecek, giysi, sıhhi malzeme yardımlarına başlamıştır. Ekim-Aralık 1941 tarihleri arasında Kurtuluş Gemisi ve Şubat-Temmuz 1942 tarihleri arasında ise Dumlupınar Vapuru ile Yunanistan'a yardım göndermiştir.²²⁷

Yaşanan sert kış ve artan açlık yaşamı daha da kötüleştirmiştir. 1941-1942 kışında yaklaşık 100.000 kişi can vermiştir.²²⁸ Dominique Eudes yaşananları; "1941-1942 kışı, kenti, şiş karınlı çocukların, bir deri bir kemik kalmış yaşlı kadın ve

²²¹ Fourtouni, **a.g.e.**, s.23.

²²² Fleischer, **a.g.e.**, s.198.

²²³ Tağmat, *a.g.m.*, s.56.

²²⁴ Aynı yer.

²²⁵ 1941 yılında bir adet yumurtanın fiyatı 40 drahmi olurken 1944 yılında 23.000.000 drahmiye kadar yükselmiştir. Tağmat, *a.g.m.*,s.67.

²²⁶ Karkanis, **a.g.e.**, s.44-45.

²²⁷ *A.g.m.*, s.118-119, 121-124.

²²⁸ Clogg, **a.g.e.**, s.151. Karkanis'e göre, 1941-42 kışında sadece Atina'da ve Pire'de 310.000 kişi açlıktan ölmüştür. Karkanis, **a.g.e.**, s.45.

adamların sokaklarda sinekler gibi düşüp öldükleri bir kampa çevirmişti. Biri düşüp öldüğü zaman teşhise bile gelen olmuyor ve ölenin yiyecek karnesi geride kalanlar için yaşam anlamına geliyordu. İki ay içinde 300.000 insan açlık tehlikesiyle yüzyüze geldi.”sözleriyle ifade etmiştir.²²⁹

Çeşitli dönemlerde bakanlık görevlerini üstlenen Kostas Mitsotakis ise 1941-1942 kışında yaşanan açlıkla ilgili şunları anlatmıştır: “...41–42 kışını hatırlıyorum, çok soğuk bir kıştı. Ayrıca yiyecek hiçbir şey yoktu. Bir yıl boyunca et, balık, peynir, süt, makarna ve yumurta yiyemedim. Tüm gıdam karavanaydı. Şansıma üç karavanaya yazılmıştım (avukat, yedek asker ve Girit Ordusu karavanaları). Cebimde kaşığımla, tatsız haşlanmış kuru fasulye yemek için bu üç karavanada sıraya girerdim. Yiyebildiğim tek meyve keçiboynuzu veya kuru üzümdü. Geceleri açlığımızı unutmak için devamlı konuşurduk, bazen açlıktan çılgın atarak ölenlerin sesini duyardık. Sabah yürüyerek avukatlık bürosuna giderdik. Plaka’da bir gece öncesinden açlıktan ölenlerin cesetlerini toplayan belediye görevlilerini görürdük. Yiyecek isteyerek gezen çocukların görüntüsü çok trajikti...”²³⁰

1941-1942 kışında politik ve askeri gelişmeleri açlık etkilese de KKE, kurtuluş ve işgale yönelik organizasyonları başarıyla yürütmüştür.²³¹ Demetra Lamraki ise 1942 Şubat ayında halkın Hitler’in yeni düzenine duydukları öfkeyi Atina’nın bütün ev ve duvarlarında görmenin mümkün olduğunu belirtmiş ve yazılanlar arasında “Kahrolsun Alman Çalışma Kampları, Üçüncü Reich için Çalışmaya Hayır, Bütün Yunanlılar Ulusal Grevi Destekleyin” sözlerinin bulunduğunu aktarmıştır.²³²

Alman yetkililer, öldürülen her bir Alman eri için elli Yunanlının vurulması gerektiği hükmünü vermiştir.²³³ Alman işgali karşıtlarına karşı açtığı acımasız savaşın yanı sıra Almanlar, Yunanistan’da Yahudi soykırımına da başlamıştır. Önce Yunanistan’da dükkânlara ve lokantalara “Yahudiler Giremez” ilanları asmaya

²²⁹ Eudes, a.g.e., s.47.

²³⁰ D.Dimitriakos, **Kostas Mitsotakis: Politiki Biografia**, I.Cilt, Papazisi Yayınları, Atina, s.107.

²³¹ Fakialas, a.g.m., s.324-325.

²³² Fourtouni, a.g.e., s.28.

²³³ Clogg, a.g.e., s.155.

başlamıştır. Yahudi cemaatinin ileri gelenleri tutuklanmış ve bir kısmının mallarına el konulmuştur. Daha da ileri gidilerek 1942 göçünden kalan Yahudi mezarlıklarına el konulacağı, isteyen Yahudilerin akrabalarının kemiklerini alabilecekleri bildirilmiştir. Mermer mezar taşlarının tümüne el konulup bir cadde yapılmış, yine mezar taşlarından Almanlar için hamamlar ve açık bir yüzme havuzu inşa edilmiştir.²³⁴ Selanik Yahudilerinin birçoğu Polonya'daki kamplara gönderilmiştir.²³⁵ Polonya gibi Yunanistan'da da Yahudi topluluğun neredeyse tamamı katledilmiştir.²³⁶

2.3. Anlaşmalar Dönemi ve Dış Güçlerin Etkisi

İşgal güçlerinin neden olduğu açlık, zulümler ve ölümler halkta büyük öfkeye neden olmuştur. İşgal güçlerine karşı direnişler kitlesel eylemlere dönüşmüş ve 1942 ilkbaharından itibaren işgal güçlerinden kaçan silahlı direniş çeteleri çözümü köyleri terk edip dağlara çıkmakta bulmuştur.²³⁷

1942 yılı sonbaharında Kuzey Afrika'ya bir çıkarma yapma hazırlığında olan İngiliz ordusu, Balkanlar'daki Alman askeri birlikleri için yaşamsal önemi olan demiryolunu kesintiye uğratmak için İngiliz paraşütçülerini Yunanistan'a göndermiştir. İngilizler, bu hayati demiryolu hattı üzerindeki Gorgopotamos viyadüğünü EAM ve EDES'le beraber çalışarak havaya uçurmayı başarmıştır.²³⁸ Böylece direniş çetelerinin yaptığı ilk sabotaj 25 Kasım 1942'de Gorgopotamos köprüsünün tahrip edilmesi olmuştur. Bu sabotaja ELAS'tan 150, EDES'ten 60 ve İngilizlerden 12 kişi katılmıştır.²³⁹ 6 hafta boyunca Almanya'nın ikmal ve ulaşım yolu kapanmıştır.²⁴⁰

²³⁴ Glenny, **a.g.e.**, s. 413, 415.

²³⁵ **A.g.e.**, 418; Keser, **a.g.e.**, s.165.

²³⁶ Mark Mazower, **Karanlık Kıta: Avrupa'nın Yirminci Yüzyılı**, Çeviren: Dilek Cenkçiler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.183.

²³⁷ Eudes, **a.g.e.**, s.20.

²³⁸ Clogg, **a.g.e.**, s.158.

²³⁹ Eudes, **a.g.e.**, s.29

²⁴⁰ Karkanis, **a.g.e.**, s.64-65.

Direnış güçlerinin İngilizlerle ortak gerçekleştirdiği bu sabotajdan sonra 4 Aralık 1942’de ELAS üyesi Aris Velouniotis’in “İngilizlerin Almanlardan daha iyi olduğunu sanmayınız” sözleri çok dikkat çekicidir.²⁴¹ Çünkü bu görevi yerine getirmekle memur edilmiş İngiliz görevliler, daha sonra da ülkede kalmaya devam etmiş ve başka direniş gruplarıyla birlikte çalışmıştır. İngiliz kontrolünde olan gerilla birlikleri federasyon kurmayı amaçlamıştır. Ancak bu tür eylemler, hükümetin siyasi hedefleri ile çatışmıştır.²⁴²

İngilizler ülkenin askeri tüm denetimini ele geçirmeyi hedeflemiştir. Bu amaçla doğru ve hızlı bilgi akışını sağlamak için İngiliz yetkililer, İngiliz Özel Harekât İcra Makamı (SOE)’na güvenmiştir. SOE, askeri yetkililer tarafından talep edilen istihbarat-sabotaj operasyonları gerçekleştirmiş ve Kahire ile Yunan direniş organizasyonları arasında iletişim hattı vazifesi görmüştür. Hatta birkaç SOE mensubu çok etkilendikleri ELAS’a dâhil olmuş ve raporlarında EAM/ELAS’ı övmüştür. Bununla birlikte SOE mensuplarının geneli ELAS’ı, işbirliğine karşı olan ve işgalci Almanlarla savaşmak yerine yeni rakiplerini ortadan kaldırmakla ilgilenen politik bir grup olarak görmüştür. SOE ajanları, vakitlerinin çoğunu kendilerini rakip taraflar arasında ateşkes antlaşmaları düzenlemeye ve zayıf grupları korumaya harcamıştır. Bu ELAS’ı kontrol etmek ve egemen olmalarını engellemek için durmadan uğraşmak şeklinde uygulanmıştır.²⁴³

Halkın oluşturduğu direniş güçlerine karşı, diğer tarafta üyeleri siyasal yelpazenin sağından gelen ve silahlı güç kullandığı için işbirlikçilikle itham edilen bir hükümet vardı. 7 Nisan 1943 tarihinde Başbakan olan Yannis Rallis²⁴⁴ Güvenlik

²⁴¹ Karkanis, **a.g.e.**, s.26.

²⁴² Jelavich, **a.g.e.**, s.295.

²⁴³ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.91-92.

²⁴⁴ 2 Aralık 1942’de Yorgos Tsolakoglu istifa etmiş ve yerine Atina Üniverstesi’nde hoca olan Konstantin Logohetopulos gelmiştir. Logohetopulos’un ardından 7 Nisan 1943 tarihinde Yannis Rallis başbakanlık görevine getirilmiş ve 12 Ekim 1944’e kadar başbakanlık görevini üstlenmiştir. Bu üç başbakanın da ortak özelliği Alman yanlısı olmalarıdır. Zaten bu özellikleri nedeniyle işgal güçleri tarafından göreve seçilmiştir. Yorgos Petropoulos, “*Ta Tagmata Asfalias stin Peloponniso Ideologikes Diastaseis Kai Mvimonikos Logos*”, **Panteio Panepistimiou Koinonikon kai Politikon Epistimon Politikis**, Atina, 2007, s.10, 13, 19. Bu makale internete e-makale olarak bulunmuştur. <http://pandemos.panteion.gr:8080/fedora/objects/iid:332/datastreams/PDF1/content> Erişim Tarihi: 22 Eylül 2013.

Taburları'nı kurmuştur.²⁴⁵ Bu taburlar komünistlere karşı Almanları desteklemiş ve iç savaş sırasında hükümetin askerleri görevini üstlenmiştir.²⁴⁶ Almanların denetimindeki bu güvenlik taburları gönüllü Yunanlılardan oluşmuş ve halka şiddet uygulamıştır.²⁴⁷ Hükümet de, işgalden kurtuluş sonrasında komünistlerin iktidarı ele geçirmeleri tehlikesini ileri sürerek, muhafazakâr çevrelerdeki etkisini giderek artırmayı başarmıştır.²⁴⁸ Yeterli derecede silahlı askere sahip olmayan Kralcı hükümet, İngiliz hükümetinden ve de Churchill'den aldığı destekle bu eksikliğini gidermiştir.

1943 Mayısı'nda Komünist Partisi'nin önde gelen üyelerinden Yorgos Siantos, Papandreou ile görüşerek Papandreou'nun EAM'ın başına geçmesini önermiştir. Ancak Papandreou bu görevi üstlenmekten kaçınmıştır. Bunun yerine İngiltere'nin Ortadoğu Genel Komutanlığı'na, ülkenin Yunanistan stratejisini önemli ölçüde etkileyecek olan uzun bir muhtıra göndermiştir.²⁴⁹

Kendi emperyal konumunu sürdürmekte ve Akdeniz'i kontrol etmekte kararlı olan İngiliz hükümeti, Yunanistan'daki ağırlığını savaştan sonra da sürdürmeyi arzulamıştır. Bu dönemde Balkanlara ilgisi olmayan ABD²⁵⁰, bölgedeki askeri planlamalarda İngilizlerin öncelikli rolünü gönüllü bir şekilde kabul etmiştir. İngilizlerin en temel düşüncesi, Yunanistan'ın komünist ve dolayısıyla da Sovyet güdümlü gerilla gruplarının eline düşmesine engel olmaktır. Ancak İngiltere, Yunanistan'da Mihver devletlerin işgallerine karşı direnmekte olan hem cumhuriyetçi

²⁴⁵ Karkanis, **a.g.e.**, s.60,61.

²⁴⁶ Fakialas, *a.g.m.*, s.325.

²⁴⁷ Fourtouni, **a.g.e.**, s.20.

²⁴⁸ Papandreou, **a.g.e.**, s.73.

²⁴⁹ Bu muhtıraya göre, Yunanistan'ın savaş sonrası izleyeceği dış politika birinci olarak Yunanistan ve İngiltere'nin çıkarlarının temelinde özdeşliğine, ikinci olarak da Rusya'nın savaştan sonra Avrupa'nın en güçlü devleti haline geleceğini göz önünde bulundurarak, Yunanistan'ın bu ülkeye karşı dikkatli ve sağduyulu bir siyaset izlemesi ilkelerine dayandırılmalıdır. **a.g.e.**, s.74.

²⁵⁰ ABD, 360 Japon uçağı tarafından 7 Aralık 1941 tarihinde yapılan Pearl Harbour baskını sonucu İkinci Dünya Savaşı'na doğrudan katılmak zorunda kalmıştır. 11 Aralık 1941'de Almanya, İtalya ve Japonya, İngiltere ve ABD'ye karşı zafer kazanıncaya kadar savaşacaklarına ve onlarla ayrı ayrı barış yapmayacaklarına dair bir pakt imzalamıştır. Artık savaş tüm dünyayı sarmıştır. 14 Aralık 1941'de ABD Başkanı Roosevelt ile İngiltere Başbakanı Churchill Atlantik Bildirisi'ni yayınlamış ve bu bildiri ile topraklarını genişletmek istemediklerini, Nazi diktatörlüğünün yıkılmasından sonra barışın yapılmasını istediklerini belirtmiştir. Ardından Almanya'ya karşı savaşa giren 26 devletin imzasıyla 1 Ocak 1942'de Atlantik Bildirisi'ni esas alan Birleşmiş Milletler Bildirisi yayınlanmıştır. Ataöv, **a.g.e.**, s.95; Uçarol, **a.g.e.**, s.791-793.

hem de komünist direniş güçlerinden de istifade etme girişiminde bulunmuştur. Bu durum İngiliz hükümetinin askeri ve siyasi hedefleri konusunda çelişkiye yol açmıştır.²⁵¹

Papandreou, İngilizlerin Yunanistan politikasını ve komünistlere karşı tutumlarını şöyle değerlendirmiştir: *“1940’larda Yunanistan’a felaket getiren iç savaşın kökleri, Rusya ile İngiltere arasında öteden beri süregelen Balkanlar üstünde denetim kurma mücadelesinde yatmaktaydı. O sıralar Yunanistan’ın İngiltere’nin stratejik çıkarları çerçevesindeki yeri son derece açıktı. Yunanistan, Doğu Akdeniz’e egemen bir konumdaydı ve Çanakkale Boğazından Süveyş Kanalına kadar uzanan bölgeyi kontrol altında tutabilmek için ideal bir üs görevini görebilirdi. Üstelik İngiltere’nin Yunanistan’da önemli mali yatırımları vardı. İngiltere, bu yatırımlarını Yunan mali politikalarını yönlendiren Uluslararası Komisyonu aracılığıyla güvence altında tutuyordu. Komünistlerin denetimindeki EAM’ın kazanacağı bir zafer, İngiliz çıkarlarını tehlikeye düşürürdü ve bu yüzden İngiltere’nin sağcılığın kalesi olan Yunan monarşisini Yunanistan’da İngiliz etkisinin sürdürülebilmesi açısından vazgeçilmez bir unsur olarak görmesinden daha doğal bir şey olamazdı.”*²⁵²

Yunanistan’daki hedeflerine ulaşmak için Churchill tüm desteğini Kral II.Georgios’a, Kahire’deki sürgün hükümetine ve EDES örgütüne vermiştir. Ancak yine de İngilizler, Yunanistan’daki somut bazı askeri hedefler konusunda EAM’la da işbirliği yapmış ve örgüte yardımda bulunmuştur. Hatta ELAS, 1943 ilkbaharından önce biçimsel olarak da olsa İngiltere’nin Orta Doğu Genel Komutanlığı’na bağlı bir askeri birim haline gelmiştir. Bütün bunlara karşın, İngiltere ile ELAS arasında birbirlerine güven sağlanamamıştır.²⁵³

Bu arada ELAS’ı yok etmek isteyen İngiltere, EDES’e silah desteğini arttırmış ve iki grubu birbirine düşürerek ELAS’ı yok etmeyi amaçlamıştır.²⁵⁴

²⁵¹ Jelavich, **a.g.e.**, s.295.

²⁵² Papandreou, **a.g.e.**, s.74-75.

²⁵³ Papandreou, **a.g.e.**, s.75.

²⁵⁴ Fourtouni, **a.g.e.**, s.41.

9 Eylül 1943'de İtalyanlarla imzalanan ateşkesin sonucunda binlerce İtalyan askerinin teslim olmasının ardından, Yunanistan'daki İtalyan ordularının silahlarına ELAS el koymuştur. İşgal güçlerine karşı ELAS 600'den fazla sabotaj yapmış, 20.000'den fazla İtalyan askerini silahsızlandırmıştır.²⁵⁵

ELAS, işgal güçleri ile işbirliği yaptığını düşündüğü EDES'e 1943 Ekim'inde saldırınca direnişçiler arasındaki gerginlik doruğa ulaşmıştır. Her iki tarafta kurtuluştan sonra tek örgütlü silahlı güç olmak için mücadeleye başlamıştır.²⁵⁶ Başlangıçta yabancı işgaline karşı koymak için kurulan ELAS ve EDES arasında savaş, 1943 yılında Almanya'nın aleyhine geliştikçe savaş sonrası iktidar kaygıları başlamıştır. Bu durum çatışmalara ve ülkede savaşın devam etmesine neden olmuştur.

Yunanistan'da devam eden bu karmaşık durum ve İngiltere'nin sözde barışçıl müdahaleci tutumu, Yunanistan'ın komşularını endişelendirmiştir. Bu amaçla iç savaşın ilk aşaması devam ederken 1943 yılı sonbaharında Sovyetler²⁵⁷, Washington'a giderek her ne kadar isteksizce olsa da İngilizlerin Yunan dağlarında devam eden kanlı savaşı durdurma ve tüm direniş gruplarını içine alan birleşmiş bir cephe yaratma çabalarını desteklediğini ifade etmiştir.²⁵⁸ Balkanlar hakkındaki gizli İngiliz-Sovyet anlaşmalarından habersiz olan Yunanlı komünistler eğer bir kez zaferi elde edebilirlerse büyük Stalin'in onlara sırtını dönmeyeceklerini ummaya devam etmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın komşu ülkelerinde ortaya çıkan durum da Yunanistan'da komünist yönetimi destekler görüntü sergilemiştir. Yugoslavya ve

²⁵⁵ Eudes, **a.g.e.**, s.124, Karkanis, **a.g.e.**, s.62-63; 1943 yılında Müttefikler Kuzey Afrika'yı ele geçirdikten sonra 10 Temmuz 1943'te Sicilya'ya bir çıkarma yaparak İtalya'yı işgal etmiş, 25 Temmuz 1943'te Mussolini iktidardan düşürülmüştür. Böylece Yunanlılar İtalyan düşmanlarından kurtulmuştur. Armaoğlu, **a.g.e.**, s.474.

²⁵⁶ Clogg, **a.g.e.**, s.162.

²⁵⁷ Daha savaş bitmeden savaş sonrası dünyanın düzenlemesine ilişkin ABD, SSCB, İngiltere ve Çin arasında ilk kararlar, 19-30 Ekim 1943 tarihleri arasında gerçekleştirilen Moskova Konferansı'nda alınmıştır. Bu devletler en kısa zamanda uluslar arası bir örgüt kuracaklarını ilan etmiş ve Roosevelt, Churchill, Stalin'in ileri tarihte buluşmaları kararlaştırılmıştır. Ataöv, **a.g.e.**, s.122.

²⁵⁸ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.89.

Arnavutluk'ta henüz kurulmuş olan komünist rejimler²⁵⁹, Yunanistan'ı komünist kampa dâhil etmeye yönelik bir girişimi destekleyeceği izlenimini vermiştir.

1943-1944 yılları arasında Yunanistan'da yaşananlara yönelik ABD'nin tutumuna baktığımızda resmi tutumun değişken ve karmaşık olduğunu söyleyebiliriz. ABD hükümeti, Balkanları ilgi alanları dışında bir alan olarak görmüş ve o bölgede her türlü karışıklıktan kaçınmak istemiştir. Bu amaçla ABD Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'ın sorunlarını çözecek olanların yalnızca Yunanlılar olduğunu tekrarlamıştır.²⁶⁰

1933'ten beri ABD'nin Atina büyükelçiliği görevini yürüten Lincoln Mac Veagh, İngiliz birlikleri tarafından desteklenen Papandreou'nun yönetimindeki yeni kurulmuş Ulusal Birlik Hükümeti'ne eşlik etmeyi reddetmiştir. Mac Veagh, İngilizlerin Yunan siyasetini kötüye kullandıkları yönündeki kaygısını ifade etmiştir. Kurtuluş zamanında ABD'li yetkililer EAM'ın Yunanistan'da baskın siyasi güç olarak ortaya çıkmasını kabul etmeye istekli görünmüştür. Bunun sebebi ABD'nin bu direnişi çok da ciddiye alınacak bir gelişme olarak görmemesi olabilirdi. Ancak Roosevelt yönetimi bu konu hakkında resmi bir görüşü savunmamıştır. Özetle ABD iç savaşın ilk safhasında pasif bir gözlemci konumunda kalmıştır.²⁶¹

Almanlar ise, İtalyanların teslim olmasının ardından Yunanistan'da kontrolü ele geçirmek için direnişe karşı harekete geçmiştir. 1943 yılının Kasım ve Aralık aylarında ardı ardına köyleri yakmış, kamu görevlileri, aydınları, din adamlarını idam etmiştir. Patras'taki Jandarma Komutanı İoannis Darcalos, 15 Aralık 1943 tarihinde Kalavryta bölgesi için verdiği raporda 1101 kişinin hayatını kaybettiğini yazmıştır.²⁶² Yunanistan ardı ardına felaketlerle karşı karşıya kalmıştır. Ülkede devam eden açlık her geçen gün daha da artmıştır. 1943 yılının sonlarında üretim neredeyse durmuştur. Yakıt, hammadde, taşıt, tohum, giysi, gıda, tıbbi malzeme piyasadan kalkmış, ülkede

²⁵⁹ Ayrıca Ekim 1944'te Bulgaristan'da kurulacaktır.

²⁶⁰ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.89-90.

²⁶¹ *A.g.m.*, s.90-91.

²⁶² Eudes, *a.g.e.*, s.142-143.

çok az sayıda demir ve kara yolu kalmıştır. Ülkenin ticari ağı çökmüştür. Devam eden ticari faaliyetler ise ancak Müttefiklerin hizmetinde yürütülmüştür.²⁶³

Bu dönemde Girit üzerinden Mısır'a kaçan Yunanlılardan bahsedilecek olursak sadece milliyetçi görüşe sahip kişilerin aktif rol oynamadığını görmekteyiz.²⁶⁴ 1943 yılında Mısır'da antifaşist askeri kurumlarda organize olmuş Yunanlılar da vardı; fakat bu kişiler KKE tarafından organize edilmemiştir. Dönemin Mısır anayasası komünist partilerin varlığını yasaklamıştır. Bu sebeple Mısır komünistleri, Antifaşist Öncülük adı altında organize olmuştur.²⁶⁵

İngilizler, 1943 Ağustos'unda direniş temsilcilerinin Kahire'ye giderek sürgündeki hükümetle görüşmelerini sağlamıştır. Milli birlik hükümetinin kurulması ve kralın dönüşü olarak çözüme kavuşturulması gereken iki temel sorun gündeme getirilmiştir. Yunanlılar kralın bir referandum yapılmadan Yunanistan'a dönmemesi gerektiği konusunda anlaşmış; ancak İngilizler buna karşı çıkmıştır. Churchill, Kral II.Georgios'a gönderdiği bir telgrafta kişisel kararı ne olursa olsun, İngiliz hükümetinin kendisine elinden gelen her türlü desteği sağlamayı sürdüreceğine dair güvence vermiştir. Bu yüzden toplantı bir anlaşmaya varılmadan dağılmıştır. Bunu ilk çatışma izlemiştir.²⁶⁶ Kahire görüşmelerinden iki ay sonra ELAS, İngilizlerle işbirliği yaptığı düşüncesiyle EDES'e saldırmış ve bundan sonra Yunanistan'da iç savaş başlamıştır. Kahire görüşmelerinin başarısızlığına tepki olarak bu saldırının sorumluluğu EAM'a yükletilmiştir. Ancak ELAS ve EDES'den herhangi biri galip gelmemiş ve 15 Şubat 1944'te bir ateşkes antlaşması olan Plaka Anlaşması imzalanmıştır.²⁶⁷

²⁶³ Close, **a.g.e.**, s.110.

²⁶⁴ 20. Yüzyılda Mısır'daki Yunan nüfusu toplam 135.000 olarak geçmektedir. Bunun 40.000'i İskenderiye'de, 35.000 Kahire'de ve geri kalanı farklı şehirlerde bulunmaktadır. Mısır'da yaşayan Yunanlılar İtalya'nın Yunanistan'ı işgalinden itibaren askere gitmek için gönüllü olmuştur. F.Kertemelidi, **Sti Dini tou Polemou**, Ekdoseis Arselidi Athina, 1995, s.101.

²⁶⁵ Vasilis Nefoudis, "*An Eprokeito Na Ksanarhiza Pali Ta İdia Tha Ekana*", (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010, s.49.

²⁶⁶ Papandreou, **a.g.e.**, s.75.

²⁶⁷ http://www.kke.gr/istoria/sta_70_xronia_apo_thn_idrysh_toy_eam?morf=1, "*Sta Hronia Apo Tin idrisi EAM*". Erişim Tarihi:01/05/2012. Ayrıca dönemin Türkçe gazetelerine bakıldığında, iç savaş döneminde imzalanan Plaka Antlaşması gibi ulusal anlaşmalara yer verilmediği, daha çok iç savaş

Yunanistan'ın işgal güçlerinden kurtuluşunun yaklaşmasıyla birlikte, EAM askeri gücün yanında siyasi güce de ihtiyaç duymuştur. Bu amaçla 10 Mart 1944'te Ulusal Mücadele Siyasal Komitesi (PEEA) adı altında geçici bir hükümet kurulmuştur.²⁶⁸ Hükümet seçimlerinde Yunanistan tarihinde ilk kez kadınlar oy kullanmış, hatta 5 kadın aday olmuştur. Ayrıca seçimlerde kadınlara ikamet yeri seçme, meslek seçme, eşit çocuk vesayeti, eşit işe eşit ücret, geçimsizlik nedeniyle boşanma hakkı gibi maddeler de görüşülmüştür.²⁶⁹ Ayrıca jandarmalar yerine sivil savunmanın oluşturulması ve halk dilinin kullanılması gibi toplumsal her konu gündeme gelmiştir.²⁷⁰

Özetle EAM mücadelesini grevler, mitingler, gösteriler, silahlı örgütlenmeler gibi farklı biçimlerde göstermiştir.²⁷¹ Almanların kesin geri çekilişlerine kadar ellerinden bırakmadıkları yerleşim merkezleri dışında Yunanistan'ın tümü EAM'ın denetimine geçmiştir.²⁷² Toplam nüfusun 7.500.000 olduğu Yunanistan'da EAM ve EAM'ı destekleyen bütün örgütlerin üye sayısının 500.000 ile 2.000.000 arasında değiştiği tahmin edilmektedir.²⁷³

Ancak PEEA'nın kurulması Kahire'de hoş karşılanmamış ve Ortadoğu'daki Yunan kuvvetleri içinde isyan çıkmıştır. 31 Mart 1944'de ASO (Antifaşist Askeri Örgüt)'ya bağlı subay ve askerler, sürgündeki hükümete milli birlik hükümeti kurulmasını isteyen bir muhtıra vermiştir. Aslında bu muhtıra EAM'ın amaçlarının aynısıydı; ancak EAM'ın ayaklanmayla bir ilgisi yoktu. Askeri ayaklanma yalnızca üç hafta sürmüş ve ASO'nun istemleri bir sonuç vermemiştir. Sadece Başbakan Tsouderos istifa etmiş ve yerine Sofoklis Venizelos geçmiştir. Bundan kısa bir süre sonra 26 Nisan 1944'de başbakanlık görevine İngilizlerin daha uygun gördüğü Papandreou getirilerek Kahire'deki Yunan sürgün hükümetinin başkanı olarak

döneminde sağ ya da sol kesimlerin ele geçirdiği bölgeler, yaşanan açlık, ABD'nin ve Sovyetler'in tutumuna ilişkin verilere yer verildiği görülmektedir.

²⁶⁸ Aynı yer.

²⁶⁹ Fourtouni, **a.g.e.**, s.36.

²⁷⁰ Stavrianos, *a.g.m.*, s.53.

²⁷¹ http://www.kke.gr/istoria/sta_70_xronia_apo_thn_idrysh_toy_eam?morf=1, "*Sta Hronia Apo Tin idrisi EAM.*" Erişim Tarihi:01/05/2012.

²⁷² Papandreou, **a.g.e.**, s.73.

²⁷³ Stavrianos, *a.g.m.*, s.44.

yemin etmiştir. Yunanistan hâlâ Alman işgali altında olduğu halde hem sağ kesim, hem de sol kesim ülkenin gelecekteki birliğini tehdit eder bir tutum içine girmiştir. Dönemin koşullarında Papandreou, ilgili herkes tarafından ülkenin çeşitli güçlerini belli bir anlaşma içinde bir araya getirebilecek tek kişi olarak görülmüştür.²⁷⁴

EAM/ELAS'ın, İngiltere'nin Yunanistan'daki uzun vadeli çıkarlarına yönelttiği tehditten rahatsız olan Churchill, Yunan direniş gruplarının çoğunun kanun kaçaklarından oluştuğunu düşünmüştür. Yunanistan'ı kendi yörüngesinde tutmak için her yola başvurmuştur.²⁷⁵ Bu amaçla Nisan 1944'te Churchill, BBC'ye EAM/ELAS'ın etkinliklerine sempati yaratan haberler vermeyi kesmesini emretmiştir. Bir dizi planlanmış provokasyonla İngiltere, Yunan Ordusu'nu sol görüşlü askerlerden arındırmak için 18 bin 500 kadar askeri Kuzey Afrika'daki toplama kamplarında esir etmiştir. Bu gelişmeleri Yunan ordusu içinde direniş güçlerine karşı güç gösterecek, krala bağlı ordu kurma girişimleri takip etmiştir.²⁷⁶

İngilizlerin yaşadığı bu panik ülkede komünist egemenlik kurulacağı endişesinden kaynaklanmıştır. Altan Öymen "*Endişeleri, Yunanistan'daki iç savaş sürerse, duruma komünistlerin hâkim olmasıydı. Bu ise, ülkenin 'Slavlaşması' demektir ki, Balkanlardaki İngiliz siyasetinin iflas etmesi anlamına gelirdi.*" sözleriyle durumu vurgulamıştır.²⁷⁷

Mayıs 1944 tarihine gelindiğinde Orta Doğu'da Yunanistan adına önemli kararlar alınmıştır. İngilizlerin gücünü destekleyen ve sürgün hükümeti başbakanı olan Papandreou, 17-20 Mayıs 1944 tarihleri arasında Lübnan'da bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansa, önemli siyasi partileri ve PEEA, ELAS, EAM, EKKA gibi direniş gruplarını da temsilen 25 delege katılmıştır.²⁷⁸

Siyasi birlik çağrısında bulunan Papandreou konferansta yaptığı konuşmada şunları ifade etmiştir. "*Ülkemizin içinde bulunduğu durum cehennemi*

²⁷⁴ Jelavich, **a.g.e.**, s.298; Papandreou, **a.g.e.**, s.75-76.

²⁷⁵ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.92-93.

²⁷⁶ Fuat Göktürk, **Komşuda İç Savaş Yunanistan'da Yurtsever Direnişin Öyküsü**, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2008, s.15.

²⁷⁷ Altan Öymen, **Değişim Yılları**, Doğan Kitap, İstanbul, 2010, s.304.

²⁷⁸ Jelavich, **a.g.e.**, s.298.

andırmakladır. Almanlar öldürüyor, Güvenlik Taburları öldürüyor, gerillalar öldürüyor. Herkes öldürüyor ve yakıyor. Böyle giderse mutsuz ülkemizden geriye ne kalacak? EAM'ın sorumluluğu, kendisini kurtuluş mücadelesiyle sınırlamamış olmasından ileri gelmektedir. EAM, hedefleri arasına kurtuluştan sonra devleti şiddet yoluyla denetimi altına, almayı da dâhil etmiştir. Bu nedenle de ulusal mücadeleyi tekeline almaya çalışmıştır... Karşıtlarını sindirmeye çalışmış, kendisini devletle özdeş tutmuştur. EAM'ın düşmanları, ülkenin düşmanları olarak görülmüştür. Böyle bir şey ancak partinin devletle özdeş tutulduğu faşist bir rejim altında olabilir. Demokrasilerde parti devleti kendine tabi kalmaz ve ordu partiye değil ulusa aittir, EAM-ELAS yürüttüğü terörist eylemlerle, Almanların daha önce başaramamış oldukları bir şeyi, ulusumuzu köleleştirme çabalarının üçüncü yılında başarmalarına olanak sağlayan psikolojik ortamı yaratmıştır. Almanlar bu sayede tek amacı iç savaş olan Güvenlik Taburlarını kurabilmişlerdir. Bütün bunların sonucunda kendimizi bugünkü kısır döngünün içinde bulduk ve halkımız çok ciddi bir sınavla karşı karşıya kaldı... En kısa zamanda bu kısır döngüyü kırmak zorundayız. Bunu başarmanın da tek bir yolu var: Sınıf ordusunun kaldırılıp, yerine, ulusal bir ordunun kurulması.»²⁷⁹

Konferansın sonucunda 20 Mayıs 1944 tarihinde bir Ulusal Bağıt (Lübnan Anlaşması) konferansa katılan bütün delegeler tarafından imzalanmıştır. Yeni bir koalisyon hükümetinin kurulmasına ve sol partilerin de bakanlıklarda görev almasına karar verilmiştir. Buna göre, partilerin ve direniş örgütlerinin etkisi dışında ulusal bir ordu oluşturulması kabul edilmiştir.²⁸⁰ Bu sonucun EAM açısından önemli bir siyasal geri çekilmeyi ya da yenilgiyi ifade ettiğini söylemek mümkündür.

Çıkarları gereği Yunanistan'ı tek başına etkisi altında tutmak isteyen İngiltere, EDES'e sağladığı desteğin faydalarını görmeye başlamıştır. Daha önce Almanlara savaş açmamış olan milliyetçi Zervas²⁸¹, 30 Haziran 1944'te Almanlara karşı direniş başlatmıştır. EDES, işgal güçlerinin büyük kayıplar vermesine neden

²⁷⁹ Papandreou, a.g.e., s.77.

²⁸⁰ Aynı yer.

²⁸¹ İç savaş süresince Zervas, EDES savaşçılarının psikolojik ve ruhsal gelişimleri için önemli bir yere sahip olmuştur. Stavrianos, a.g.m., s.43.

olmuştur. Karkanis'e göre EDES Almanya cephesinde 17536 ölü, 6504 yaralı, 2102 esir, İtalya cephesinde 2739 ölü, 735 yaralı, 2609 esir, Bulgaristan cephesinde 1532 ölü, 1037 yaralı, 2259 esire neden olmuştur. ELAS ise işgal güçlerinin önemli kayıplar yaşamasında daha büyük rol oynamıştır. ELAS sayesinde işgal güçlerinin verdiği ölü sayısı 22000 Alman, 3500 Bulgar, 4500 İtalyan olmak üzere toplam 30000 olarak ifade edilmektedir.²⁸²

Her iki direniş örgütü de otoyollara, tren hatlarına, fabrikalara tuzaklar ve sabotajlar kurmuştur.²⁸³ Sadece ELAS 23 Temmuz 1944'te Polikastros bölgesinde yaptığı sabotajda şimendiferdeki yaklaşık 500-600 İtalyan'ı öldürmüştür. Yine aynı günlerde 23-24 Temmuz 1944'te yapılan sabotajda ise şimendiferdeki yüzlerce Alman öldürülmüştür.²⁸⁴

PEEA ve EAM delegeleri tarafından kabul edilmesine rağmen Lübnan Antlaşması'nın koşulları ülkelerine döndükten sonra tanınmamıştır. Bunun sonucunda, bu gruba tahsis edilen bakanlıklar hemen oluşturulamamıştır. Bununla birlikte kısa bir süre sonra bu olumsuz tutumda köklü bir değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişiklikte EAM'in Sovyetler'den beklediği desteği almaması ve hatta Sovyetlerin Yunanistan'daki İngiliz üstünlüğünü kabul etmesinin payı vardır.²⁸⁵ Bu durum, aylarca süren pazarlıklardan sonra, 2 Eylül'de EAM'ın Kahire'ye, Georgios Papandreou'nun başkanlığındaki bir koalisyon hükümetinde yer almak üzere altı bakan göndermesiyle kesinlik kazanmıştır. EAM böylece sürgündeki Yunan hükümetine meşruluk kazandırmış ve kuvvetlerini onun komutası altına sokmayı kabul etmiştir.

Özetle Lübnan Antlaşması'nın resmi olarak EAM'ın kabiliyetini azalttığını ve KKE'yi Ulusal Birlik hükümetinde küçük bir parti rolüne indirgediği söylenebilir. Ancak yine de hükümet ve İngilizler güçlü halk desteğine sahip olan ELAS'tan korkmaya devam etmiştir.

²⁸² Karkanis, **a.g.e.**, s.68,70. Ayrıca 15 Ocak 1944 tarihinde KE ve İngiliz güçleri arasında resmi esir değişimi anlaşması imzalanmıştır. **a.g.e.**, s.91.

²⁸³ Nachmani, *a.g.m.*, s.501.

²⁸⁴ Sakkas, **a.g.e.**, s.62.

²⁸⁵ Jelavich, **a.g.e.**, s.298.

Papandreou, özellikle Yunanistan'ın kırsal bölgelerinde tüm gücü ellerinde bulduran ELAS kuvvetlerinin kurtuluş sonrasında kendi koşullarını dayatabilecek bir konumda olmalarından korkmuştur. Bu yüzden Yunanistan'ın kurtuluş sürecine İngiliz kuvvetlerinin de katılmasında ısrar etmiştir. Fakat İngilizler kendisine, bu işe ayırabilecekleri kuvvetleri bulunmadığını bildirince, Papandreou, istediği sonucu elde etmek için siyasal yöntemlere başvurmaya karar vermiştir. Bu amaçla kralın dönüşünü bir referandum yapılana kadar ertelemeye çalışmıştır. Böylece Yunanistan'daki komünist olmayan güçlerin bölünmesini engelleyebileceğine inanmıştır.²⁸⁶

Papandreou karşıt görüşleri susturmak için işbirlikçileri cezalandırmak, Güvenlik Taburlarını dağıtmak, bu taburlarının liderlerini mahkemeye sevk etmek ve ELAS'ı orduya dağıtmak niyetinde olduğunu açıklamıştır. Ancak bunların yerine Güvenlik Taburları'nı Ulusal Orduya dâhil etmiştir.²⁸⁷ Çünkü İngilizlerin devam eden ELAS korkusu nedeniyle ileride bir iç savaş çıkma ihtimaline karşı Güvenlik Taburları'nın kaldırılmasına razı olmadığı açıkça görülmektedir.

Lübnan Antlaşması'nın ardından Ulusal Birlik Hükümeti ile ELAS ve EDES tekrar bir araya gelmiş ve 26 Eylül 1944 tarihli Kaserta Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile bütün direniş örgütlerinin Papandreou başkanlığındaki Yunan Ulusal Birliği Hükümeti'nin ve bir İngiliz subayı olan Generali Sir Ronald Scobie'nin emri altına toplanması kabul edilmiştir. Böylece, önemli ölçüde baskın askeri konumuna rağmen EAM/ELAS, koalisyon hükümetine girmeyi ve silahlı kuvvetlerini İngiltere'nin kontrolü altına vermeyi kabul etmiştir.²⁸⁸ Bu antlaşma ile İngiltere, bütün Yunan Silahlı Kuvvetleri'ne ve ELAS'ın Attika Bölgesi'ne²⁸⁹ girişini yasaklamıştır.²⁹⁰ Antlaşma Yunanistan'da duyulduğunda şok etkisi yaratmıştır.²⁹¹

²⁸⁶ Papandreou, **a.g.e.**, s.77-78.

²⁸⁷ Fourtouni, **a.g.e.**, s.43.

²⁸⁸ Jelavich, **a.g.e.**, s.298; Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.93.

²⁸⁹ Attika Bölgesi Atina'yı içine alan bölgenin adıdır.

²⁹⁰ Karkanis, **a.g.e.**, s.17, 79.

²⁹¹ Close, **a.g.e.**, s.118.

Kazerta ve Lübnan Antlaşmaları ile EAM halk hareketinin elde ettiği tüm kazanımların teslim edildiği söylenebilir. Durumun ELAS için kötüden daha kötüye gittiği açıkça görülmektedir. ELAS silahlarını teslim etmiş ve İngilizler o silahları Yunanlıları vurmaları için Almanlara vermiştir.²⁹² İç savaş sırasında öğrenci olan Katina Tenta-Latifi, Kazerta Anlaşması'ndan sonra İngilizlerin tutumunu şöyle anlatmıştır. *“Bundan sonra İngilizler istediklerini hükümete göreve getirdiler, bakanlıkları verdiler, gizli güç odaklarını silahlandurdular, Alman işbirlikçileri silahlandurdular ve bizleri katlettiler. Vatanseverleri öldürdüler. Yeni bir devlet oluşturmaya başladılar.”*²⁹³

Bu kazanımlarla yetinmeyen İngilizler, Manna adı verdikleri operasyonu Ekim ayının ilk günlerinden itibaren başlatmış ve Atina'nın Yunan Ulusal Ordusu adı altında kontrol altına alınması için askerlerini göndermiştir. Ülkeye daha fazla İngiliz askeri yerleştirmek için 4 Ekim 1944'te 600 kişilik İngiliz paraşüt birliklerini Mora Yarımadası'na indirmiştir.²⁹⁴

İngilizlerin ülkedeki tüm denetimi ele geçirmesine rağmen Papandreou 8 Ekim 1944'te Napoli'de Churchill'le buluştuğu zaman, O'nu, ELAS'ın İngilizlerin Yunanistan'da dikkate değer bir kuvvet bulundurmadıklarını fark etmesi halinde Lübnan Anlaşması'nı çiğneyerek iktidarı şiddet yoluyla ele geçirmeye çalışabileceği konusunda uyarmıştır.

Bu süreçte beklenmedik bir gelişme yaşanmış ve Churchill 9 Ekim 1944'te Stalin'le Yunanistan'ın İngiliz etki alanında kalması konusunda Moskova'da anlaşmaya varmıştır. Almanya'nın Yunanistan'daki yenilgisinden sonra, Churchill, Yunanistan'ın %90 İngiliz etki bölgesi olarak kabul edilmesini önermiş ve Stalin de bunu kabul etmiştir.²⁹⁵ Bu tarihten itibaren Almanlar yenilgiyi kabul ederek Yunanistan'ı terk etmeye başlamıştır. Ancak Almanların yenilgisi Yunan komünist cephesinde sevinçle karşılanamamıştır. Stalin'den bekledikleri yardımı bir gün

²⁹² Tenta-Latifi, *a.g.m.*, s.160-161.

²⁹³ *A.g.m.*, s.161.

²⁹⁴ Eudes, *a.g.e.*, s.217.

²⁹⁵ Rusya'ya Romanya'da %90 ve Bulgaristan'da %80 pay verilmiş, Yugoslavya ise İngiltere ve Rusya arasında yarı yarıya paylaşılmıştır. Konstantinidis, *a.g.e.*, s.221; Eudes, *a.g.e.*, s.206.

alacağını düşünen komünistlerin Yüzdeler Anlaşması'nın imzalanmasının ardından tüm beklentileri suya düşmüştür. Rusya'nın baskılarıyla komünistler de ulusal hükümetle anlaşmak zorunda kalmıştır.²⁹⁶

Rusya'nın İngilizlere karşı çekimser tutumunu Mihri Belli "*Sovyetler ve müttefikleri Yunanistan'da iplerin fazla gerilerek bir ayaklanmaya vardırılmasına karşı idiler. Çünkü bu, Yunanistan'da iç durum ne olursa olsun güçler dengesinin sosyalist kampın aleyhine olduğu bir dönemde emperyalist kampa bir cepheye savaş açmak demektir.*" sözleriyle değerlendirmiştir.²⁹⁷

Tam da bu sırada İngiltere ile Almanya anlaşmış ve üç buçuk yıldır Yunanistan'ı işgal eden Almanya geri çekilmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır. 12 Ekim 1944 tarihinde Almanlar Atina'yı boşaltmaya başlamıştır.²⁹⁸ Alman askerlerinin daha ülkeyi tamamen boşaltmalarını bekleyemeyen Atinalılar, sevinçten sokaklara dökülerek Alman işgalinden kurtuluşu kutlamıştır.²⁹⁹ O dönemi bizzat yaşayanlardan İlias Fertis, Almanların ülkeyi terk ettiği haberini aldıktan sonra halkın meydanlara, kiliselere küçük lambalar, bayraklar, süsler asarak bayrammış gibi kutlama yaptıklarından bahsetmiştir.³⁰⁰

Fakat Alman askerleri yerine İngiliz askerleri ülkeye yerleşmeye başlamıştır. 13 Ekim'de İngilizler Pire Limanı'nda kontrolü ele geçirmiş, 15 Ekim'de ise General Scobie ile iki İngiliz tugayı karaya ayak basmıştır. Sürgündeki Papandreou başkanlığındaki Ulusal Birlik Hükümeti gemiyle Yunanistan'a gelmiştir. Kral II.Georgios ise İngilizlerin seçimler yapılana kadar ülkeye dönmeme baskısına uymak zorunda kalmıştır.

Churchill, Stalin'le Balkanlardaki etki alanlarını belirleyen anlaşmadan sonra artık Yunanistan'a bir İngiliz sömürgesi gibi davranmakta daha pervasız olmuştur.

²⁹⁶ Oran, **a.g.e.**, s.582.

²⁹⁷ Belli, **a.g.e.**, s.155.

²⁹⁸ Son Alman bölüğü 3 Kasım 1944'te Yunanistan'ı terk etmiştir. http://www.kke.gr/istoria/h_bathia_alhtheia_gia_ton_dhmokratiko_strato_elladas_1946-1949_-_h_trixronh_epopoiia_didaskei_to_shmera, "Vathia Alitheia yia ton Dimokratiko Strato Elladas 1946-1949". Erişim Tarihi: 14/10/2012.

²⁹⁹ Eudes, **a.g.e.**, s.214.

³⁰⁰ İlias Fertis, **Oı Mnimes tis Katohis**, İolkos, Athina, 2003, s.215.

Eden'e 7 Kasım'da çektiği telgrafta durumu “Yunanistan'da hareket serbestisi elde etmek için Rusya'ya gerekli fiyatı ödediğimize göre, Kralcı Helen Hükümeti'ni desteklemek için İngiliz birliklerini kullanmakta duraksamamız için artık bir neden kalmadı...” sözleriyle anlatmıştır. Artık İngilizler Papandreou'yu atlayarak Yunanistan'daki cumhuriyetçi ve kralcı güçler arasından tamamen ülkedeki İngiliz çıkarlarını temsil edecek müttefikler aramaya başlamıştır.³⁰¹

Bu müttefikler, savaş sonrası Yunanistan'da EAM'ın söz sahibi olması halinde kendileri için hiçbir gelecek olmadığını düşünenler arasından aranmıştır. Çoğu faşist görüşlü, Metaksas diktatörlüğünü desteklemiş ve aktif olarak Almanlarla işbirliği yapan İngiliz destekçileriydi. Çünkü dış yardım olmadan EAM'ın gücüne karşı koyamacaklarına inanmışlardır. Bu yüzden İngiliz kuvvetlerinin müdahalesini zorunlu kılacak ve iç savaşı kışkırtacak bir durum yaratmak için ellerinden geleni yapmışlardır.³⁰²

Almanlar geri çekilirken işbirlikçilerine kasıtlı olarak silahlarını bırakmıştır. Bu durum iç savaşı daha da alevlendirmiştir. Komutansız kalan Alman işbirlikçileri ya İngilizler denetimine geçmiş ya da kendi başlarına ELAS'a karşı mücadele etmişlerdir. Ama ELAS'ın gücü karşısında moralsizdirler. ELAS karşısında kısa sürede çok kayıp vermiştir. Örneğin; 11 Ekim'de 50 ölü, 400 esir, 17-18 Ekim'de 130 ölü, 77 esir vermiştir. 3 Kasım 1944'te ise 9000 işbirlikçi ile 6000 ELAS çarpışmış, işbirlikçilerin çoğu ölmüş ya da esir alınmıştır. Bu savaşlarda silah sıkıntısı yaşayan ELAS büyük miktarda Alman silahı elde etmiştir.³⁰³

2.4. 3 Aralık Olayları³⁰⁴

Ülkenin düştüğü durumu farkında olan Yunan solu, imzalanan anlaşmalar ve Almanların çekilmesine rağmen ülkede devam eden, hatta sayılarını giderek artıran İngiliz güçlerine ve buna izin veren hükümete karşı toplumu direnişe geçirmek

³⁰¹ Papandreou, **a.g.e.**, s.78.

³⁰² **A.g.e.**, s.79.

³⁰³ Close, **a.g.e.**, s.119.

³⁰⁴ 4 Aralık 1944 tarihinde Atina Sintagma Meydanı'nda gerçekleştirilen miting ve yaşanan olaylar Yunanca literatürde 3 Aralık Olayları ya da 3 Aralık Hareketi olarak geçmektedir.

istemiştir. Son olarak General Scobie'nin ELAS'ın 10 Aralık 1944'te terhis olmasını, yoksa yasa dışı sayılacağını ilan etmesi üzerine EAM yanlısı bakanlar istifa etmiş ve kitlesel gösteri çağrısında bulunmuştur.³⁰⁵ Bu amaçla KKE, 2 Aralık 1944'te Yunanistan'ın içişlerine karışan İngiliz müdahalesine bir mesaj gönderilmesi, 3 Aralık'ta Atina-Sintagma'da halk gösterisi yapılması, 4 Aralık'ta genel grev ilan edilmesi kararlarını almıştır.

EAM, 3 Aralık'ta yapacağı gösteri için yetkililerden izin istemiş ve almıştır.³⁰⁶ Ancak İngiltere Büyükelçisi Leeper'in mitingi yasaklamasını istemesi üzerine Papandreou hükümeti fikir değiştirerek gece geç saatlerde izni geri almıştır.³⁰⁷ Hazırlıkları tamamlamış EAM için mitingin artık iptal edilmesi söz konusu değildi.³⁰⁸ İngiltere Başbakanı Churchill, Dışişleri Bakanı Anthony Eden'e 3 Aralık 1944'te "*Yunanistan'da bir iç savaş varsa, bizim Atina'da kurduğumuz hükümetten yana tavır almamız ve her şeyden önce de, ateş etmekte tereddüt etmemiz gerekir*" demiştir.³⁰⁹

3 Aralık Pazar günü dev bir protesto gösterisi yapılmıştır. Başlangıçta barışçıl başlayan mitinge, ellerinde pankart tutan her yaştan kadın-erkek ve çocuklar katılmıştır. Ancak polis müdürlüğü binasının alev alması ile kargaşa çıkmıştır. İlk göstericilerin ölmesi üzerine insanlar panik olmuş ve kaçmaya çalışmıştır. İnsanlar ölümlerin ve yaralıların üstüne düşmüş, giysileri kanlanmış ve yardım çığlıkları başlamıştır. 2 İngiliz tankının insanların arasına girmesiyle ölü sayısı 28'e, yaralı sayısı ise 100'e ulaşmıştır.³¹⁰ Bu olayların ardından EAM Genel Sekreteri Dimitris Paitsalidis, "*maliyeti ne olursa olsun halkın özgürlüğü için savaşaçağını*" ilan etmiştir ve böylece ELAS ile İngiliz ordusu-işbirlikçileri arasında "Atina Savaşı" olarak da adlandırılan çatışmalar başlamıştır. 4 Aralık'ta ELAS kuvvetleri Atina

³⁰⁵ Fourtouni, **a.g.e.**, s.43.

³⁰⁶ Karkanis, **a.g.e.**, s.151.

³⁰⁷ Papandreou, **a.g.e.**, s.79; Karkanis, **a.g.e.**, s.151.

³⁰⁸ Aynı yer.

³⁰⁹ Martin, **a.g.e.**, s.939.

³¹⁰ Karkanis, **a.g.e.**, s.153.

üstüne yürümüştür. İngilizler, bazı milliyetçi örgütleri Atina'nın merkezini savunmak için örgütlenmiştir.³¹¹

Churchill'in kararlı tutumunu 4 Aralık 1944'te İngiliz Subayı General Scobie'ye çektiği telgrafta "*Atina'da, İngiliz yetkililere ya da bizimle çalışan Yunanlı yetkililere saldıracak silahlı adamlara ateş etmekte hiç tereddüt etmeyin. Bu talimatların yerine getirilmesinde Yunanistan hükümetinin üst düzey yetkilileri yardımcı olacak ama yerel bir ayaklanmanın devam ettiği bir kentte, sanki fethettiğimiz bir yerdeymişsiniz gibi davranmakta tereddüt etmeyin. Atina'ya doğru yaklaşan Yunan komünist güçleri konusunda da elbette onların bazılarını silahlarınızla, diğerlerinin denemeye kalkmayacağı bir ders verebilirsiniz. Bunu eğer mümkünse çok kan dökmeden başarabilerseniz harika bir şey olur; ama gerekirse de döneceksiniz.*" diye bildirmiştir.³¹²

10 Aralık'ta EAM'lı bakanlar hükümetten istifa etmiştir.³¹³ İngiltere Churchill'in "*Temel hedef EAM'in ezilmesidir*" emirlerine göre hareket ederek halk hareketini ezmek için 60 bin asker, 200 tank ve uçak konuşlandırmış, Papandreou'ya 40 bin asker daha göndermiştir. 44 gün süren savaşın ardından ELAS birlikleri Atina'dan çekilmiş, 1 hafta sonra ateşkes ilan edilmiştir.³¹⁴

General Scobie 1.800 komünist esir almış ve Churchill'in Yunanistan'da giriştiği harekât İngiltere'de de protestolara neden olmuştur. Avam Kamarası güven oylaması istemiştir. 1944 yılında yapılan bu güven oylaması hakkında Churchill "*Parlamento tarafından azledildiğimi memnuniyetle kabul ederim; ama bu şekilde azledilmezsem -bu konuda hata yapmayın- Atina'yı ve tüm Atina bölgesini, Yunanistan'ın yasal hükümetinin otoritesine karşı isyan eden herkesten temizleme siyasetinde direteceğiz.*" demiştir. Oylamanın sonucunda 279 milletvekili hükümetten yana, 30 milletvekili de karşı oy vermiştir.³¹⁵

³¹¹ Papandreou, **a.g.e.**, s.79.

³¹² Martin, **a.g.e.**, s.940.

³¹³ Fourtouni, **a.g.e.**, s.43.

³¹⁴ Göktürk, **a.g.e.**, s.16; Fourtouni, **a.g.e.**, s.45.

³¹⁵ Martin, **a.g.e.**, s.940.

İngilizlerin yanında sağ kesim de komünistlerin eylemlerine karşı muhalefetini sertleştirmiştir. Nikoloas Plastiras 26 Aralık 1944'te KKE-EAM-ELAS temsilcilerinin de bulunduğu Damaskinos'un başkanlık ettiği toplantıda *“Kadınları ve çocukları öldürüyor, köyleri yakıyorlar. Eğer anarşistler dağlara çıkacaksa Yunanistan'ı kurtarmak için çıksınlar, ülkeyi mahvetmek için değil”* sözlerini söylemiştir.³¹⁶

Bu arada Yunanistan'da yeni bir hükümet kurulmasını isteyen Churchill, Yunanistan'a “sözde” demokrasiyi getirmeye çalıştığı ve uygulamada hiç öyle davranmasa da demokrasiden yana olduğunu vurgulamıştır. 27 Aralık 1944'te Yunanistan'da yaptığı bir basın toplantısında *“Eğer Yunanlılar kendi başlarına, tatmin edici ve güvenilecek bir demokrat temel üzerine anlaşamazlarsa, bir süreliğine, şöyle ya da böyle, uluslararası bir güvenceye güvenmek zorunda kalabilirsiniz. Tüm insanların anarşiye sürüklenmesini görmeye katlanamayız.”* demiştir.³¹⁷

Atina Başpiskoposu Damaskinos'un başkanlığında Churchill, Dışişleri Bakanı Anthony Eden ile bütün partilerin temsilcileri toplanmış ve yeni bir hükümetin kurulmasına karar verilmiştir.³¹⁸ 31 Aralık'ta alınan kararlarla Kral yerine vekil olarak Damaskinos geçmiş ve 2 Ocak 1945'te başbakanlık görevine General Nikolas Plastiras³¹⁹ getirilmiştir. Andreas Papandreou, yaşanan yeni hükümet değişimini *“EAM'ın bakanlarının çekilmesiyle artık muhafazakâr bir hükümet haline gelmiş olan Georgios Papandreou Hükümeti'nin yerine daha ilerici bir hükümet kurulmuştur.”* sözleriyle değerlendirmiştir.³²⁰

Yunanistan'da yaşananlara genelde sessiz kalan ABD, 3 Aralık olayları karşısında beklenen çıkışı yapmamış ve İngilizlerin olaylara dâhil olmasını

³¹⁶ Konstantinidis, **a.g.e.**, s.167.

³¹⁷ Martin, **a.g.e.**, s.946.

³¹⁸ Aslında Ağustos 1944'un başlarından itibaren Venizelos ve Tsouderos, Papandreou'ya istifa etmesi için baskı yapmıştır. Ancak Churchill, Papandreou'ya beklemesini söylemiştir. Konstantinidis, **a.g.e.**, s.222.

³¹⁹ EDES'in başkanlığı görevini üstelenmiş General Plastiras hem cumhuriyetçi hem de anti-komünisttir. Jelavich, **a.g.e.**, s.299.

³²⁰ Clogg, **a.g.e.**, s.167; Papandreou, **a.g.e.**, s.80.

kınadıklarını açıklayarak tepkisini dile getirmekle yetinmiştir. “Voice of America” programına katılan ABD Dışişleri Bakanı Edward Stetinius, “*ABD’nin politikası her zaman diğer bir ülkedeki hükümetin düzenini etkileyecek bir girişimde bulunmamaktır. Amerikalılar direniş hareketlerini ve özgür ülkelerdeki antifaşist unsurların isteklerini anlayışla karşılamışlardır.*” değerlendirmesi yapmıştır.³²¹

Yüzdeler Anlaşması’nı imzalayan Stalin ise 3 Aralık olaylarına tepki göstermemiş, İngiltere’yi protesto eden bir girişimde bulunmamıştır. Bu durumu Foni Lazarou şöyle ifade etmektedir: “*Stalin’in dünyadaki diğer ülkelerin etkisinde kalacağını elbette hiç tahmin etmedik... Biz kördük. Hiç kimse kuşkulandı, araştırmadı, düşünmedi.*”³²² Sovyetlerin sessiz tavrına güvenen İngilizler, yandaşlarını desteklemeye devam etmiştir. Ancak Stalin’in Yunanistan’ı İngilizlere bırakmış olmasına rağmen komünistler EAM içinde başa geçmeye devam etmiştir.³²³

Yaşanan gelişmeler karşısında beklediği desteği göremeyen KKE, 3 Ocak 1945’te ELAS’ın yanı sıra sağcıların da silahsızlandırılması koşuluyla ateşkes istemiştir. Ancak ELAS’ın silahlarını bıraktığı takdirde sağcı birimlerin kitle halinde misillemeye girişeceğinden korkması üzerine General Scobie, İngilizlerin ELAS’a karşı yapılacak misillemelere seyirci kalmayacağına dair güvence vermiştir.

Aslında ELAS’ın misillemeden korkması için önemli nedenler vardı. Aralık ayında gerçekleşen çatışmalar sırasında EAM’ın polis gücü olan OPLA hoş olmayan şeyler yapmıştır. ELAS barikatlarında çarpışırken, OPLA’ya bağlı birimler yalnızca Alman işbirlikçilerini öldürmemiş, tek suçları monarşiye bağlı olmak olan birçok sıradan yurttaş da tutuklayıp öldürmüştür.³²⁴

Her ne kadar ELAS hala Yunanistan’ın üçte birinin kontrolünü elinde bulunduruyorsa da, Atina’yı kontrol altına almayı başaramamıştır. ELAS, Atina’yı 5 Ocak 1945’te terk etmiştir.³²⁵ Buna karşın İngilizler güç kazanmayı sürdürmüştür.

³²¹ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.94.

³²² Lazarou, *a.g.m.*, s.89-90.

³²³ Nachmani, *a.g.m.*, s.496.

³²⁴ Eudes, *a.g.e.*, s.274, Papandreou, *a.g.e.*, s.80.

³²⁵ Konstantinidis, *a.g.e.*, s.286.

Atina'ya bir büyükelçi tayin etmiş olan Sovyetler Birliği'nden de yardım bekleyemeyen ELAS, bu şartlar altında ateşkesi kabul etmek zorunda kalmıştır.³²⁶

15 Ocak'ta Ateşkesin imzalanmasının ardından 3 Şubat'ta ELAS üyelerinin yargılanmasına başlanmıştır. Çoğuna ölüm cezası verilmiştir. Vatan haini olarak suçlananların yargılandığı mahkemelerde Alman işbirlikçileri hafif cezalarla kurtulmuştur. Bu mahkemelerde kimse tanıklık etmeye cesaret edememiştir.³²⁷ Birçok ELAS üyesi Yunan mahkemelerinde işgal sırasında işbirlikçi ve hain olarak nitelendirilen Güvenlik Taburları'nın mensuplarını öldürdükleri gerekçesiyle ölüme mahkûm edilirken, OPLA üyeleri ise sağ polis devletinin ajanları haline gelerek kendilerini kurtarmıştır.³²⁸

Şubat ayına gelindiğinde ise İngiliz güçleri ile EAM tekrar bir araya gelmiştir. İngiltere adına Mak Milan, Bakan R.Liter ve Skimpi, Plastiras hükümeti temsilcileri ve KKE Genel Sekreteri Yorgos Siantos³²⁹ tarafından Atina yakınlarında 12 Şubat 1945'te Varkiza Antlaşması imzalanmıştır.³³⁰ Bu anlaşma ile bütün birliklerin terhisi ve belirli sayıdaki silahın devredilmesi kabul edilmiştir.³³¹ Bunun karşılığında, bütün siyasi haklar garanti altına alınmış ve önceki dönemi kuşatan zaman diliminde gerçekleştirilen bütün siyasi faaliyetler için genel af vaadinde bulunulmuştur. Ancak bu son madde, halkın can ve malına karşı işlenmiş suçları içermemekteydi. İngilizler, Atina'da resmi hükümete askeri ve siyasi destek vererek partizan grupların yoğunlukta olacağı bir rejimin kazanmasına izin vermemek için mücadele etmiştir.³³²

³²⁶ Jelavich, **a.g.e.**, s.300.

³²⁷ **A.g.e.**, s.299; Papandreou, **a.g.e.**, s.80. Papandreou ateşkesin imzalandığı tarihi 11 Ocak 1945 olarak vermiştir.

³²⁸ Papandreou, **a.g.e.**, s.80.

³²⁹ Kaserta Antlaşması'nı Siantos ve birkaç arkadaşı reddetmiş, Atina çevresinde faaliyetlerine devam etmiş ve halka silah dağıtmıştı. Ancak Siantos, Varkiza'da aynı direnişi gösterememiştir. Close, **a.g.e.**, s.118.

³³⁰ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.26; Konstantinidis, **a.g.e.**, s.179; Karkanis, **a.g.e.**, s.92.

³³¹ Jelavich, **a.g.e.**, s.299. Varkiza Antlaşması'ndan sonra ELAS 100 top, 219 hava topu mermisi, 419 ağır makineli tüfek, 1.412 makineli tüfek, 1713 otomatik tüfek, 48.973 tüfek ve tabanca, 57 tanksavar ve 17 telsiz araçlarını teslim etmiştir. Bunların dışında ELAS'ın elinde bulunan silahlar teslim edilmemiştir. Sakkas, **a.g.e.**, s.58-59.

³³² Jelavich, **a.g.e.**, s.300.

EAM, ardı ardına imzaladığı anlaşmalarla kontrolü İngilizlere devretmiştir. Nikos Karkanis, imzalanan üç anlaşmanın ardından “*Biz Almanlara karşı savaşı kazanmıştık, ancak İngilizlerle Lübnan’da, Kazerta’da, Aralık olaylarında ve özellikle Varkiza’da savaşı kaybetmiştik. Bağımsızlığımızı ve demokrasimizi kaybetmiştik.*” demiştir.³³³ Kazanılan zaferlere rağmen yenilgi ELAS askerini demoralize etmiştir. Fakat ELAS Lübnan ve Kaserta Antlaşmaları’na uymayarak KKE silah sahibi olmayı sürdürmüştür.³³⁴

Varkiza’da düzenlenen görüşmelerle, Yalta Konferansı³³⁵ aynı zamana denk gelmiştir.³³⁶ Varkiza ile bir kez daha İngilizlerin baskısı altında saf dışı bırakılan Yunan solu gerçek bir uzlaşmayı imzalamamış, ateşkes şartlarını kabul etmeye zorlanmıştır. Belki de daha da önemlisi Yalta’da Stalin, Churchill’e Yunanistan’daki son olayları sorduğunda “*Yalnızca bilgin olsun diye öğrenmek istedim. Oraya müdahale etmek gibi bir amacımız yok. Barışçıl olarak Tito ELAS’a silahlarını teslim etmesini önerdi. Sonuçta Yunan komünistler düşmanlarını tek başlarıyla yüzleşmek zorunda kaldı*” demiştir.³³⁷

ABD Deniz Harekâtı Başkanı, Yunanistan’daki İngiliz kuvvetlerine hiçbir ikmal maddesinin taşınmaması emrini vermiştir. Amerikan gemilerini kullanan İngiltere için Akdeniz’de bulunan Müttefik Komutanlık zincirini kırmıştır. Ancak Churchill tarafından Roosevelt’in kişisel asistanı Harry Hopkins’le yapılan kızgın telefon konuşmasının ardından emir iptal edilebilmiştir. Varkiza’nın ardından Roosevelt, Amerikalı, İngiliz, Sovyet özel görevli yetkililerin Yunanistan’ın yeniden inşasını denetlemek üzere gönderilmelerini tavsiye etmiştir. Buna karşılık Churchill, yalnızca İngiliz-ABD’li yetkililerin gönderilmesini önermiş, Roosevelt ise Rusları dışarıda bırakmanın Stalin’i kızdıracacağı korkusuyla bu fikirden tamamen

³³³ Karkanis, **a.g.e.**, s.26.

³³⁴ Takis Lazaridis, **Eftihos İttithikame Sintrofi**, Ekdoseis Pelasgos,2008, Athina, s.51.

³³⁵ Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945): Müttefiklerin zafere yaklaşması ve savaşın sonunun gelmeye başladığı düşüncesi ile Roosevelt, Churchill ve Stalin arasında yapılmıştır. Her devlet barışın kurulması yönünde kendi çıkarlarını dikkate alarak tasarılar sunmuştur. Kısaca Almanya’yı kayıtsız şartsız teslim olmaya zorlama kararı alınmıştır. Uçarol, **a.g.e.**, s. 806-807.

³³⁶ Varkiza Antlaşması 12 Şubat 1945’te imzalanmıştır.

³³⁷ Iatrides, Rizopoulos, **a.g.m.**, s.95

vazgeçmiştir.³³⁸ Sonuç olarak Yunan iç savaşının bu aşamasının İngiliz askeri müdahalesi tarafından belirlendiğini söylemek mümkündür.

Mihri Belli, Yüzdeler Antlaşması'nın ve Varkiza Antlaşması'nın yarattığı durumu şöyle değerlendirmiştir: *“Varkiza'dan hemen sonra İngiliz işgal kuvvetleri faşist çeteleri silahlandırmaya başladılar. Kendilerine devredilen silahların büyük bölümü Varkiza anlaşması gereği ELAS'ın kendi eliyle teslim ettiği silahlardı. Bu faşist terör çeteleri kolluk kuvvetlerinin himayesindeydiler. Çok kez birlikte iş görüyorlardı. Silahlarını bırakarak köylere, kentteki mahallelerine dönen ELAS'çılar yer yer bu silahlı faşist grup tarafından linç ediliyordu. Kısa zamanda bunlar kırsal bölgelerde egemen oldular ve dayanılmaz bir terör havası estirdiler. Savunmasız yakaladıkları yurtseverlerin kellesini kesip kazıklara takarak teşhir etmek bunların eski marifetiydi. Yunanistan'da kendilerine kelle başı ödül veriliyordu. %90 İngiliz etkinliği işte böyle sağlandı.”*³³⁹

EAM silahlarını teslim etmiş olsa da halktan destek almaya devam etmiştir. Özellikle EAM gücünün yarısını oluşturan kadınlar, kazanılan haklar için mücadele etmek gerektiğini savunmuştur. EAM'ın düzenlediği Milli Direniş'in 3.000.000 üyesinden 1.740.000'ı kadınlardan ve 6.000.000 üyeli EPON'un yarısı genç kızlardan oluşmuştur.³⁴⁰ Ayrıca EPON üyesi olan bazı küçük örgütler de oluşmuştur. Bunlardan biri olan ve genç kızların kurduğu Lefteri Nea'yı olduğunu Foni Lazarou şu sözlerle ifade etmektedir: *“EPON'un 1943 yılı başlarında birçok farklı örgütü kuruldu... Hepsi komünist değildi. Lefteri Nea bunlardan biriydi. Komünist olmak zorunlu değildi. Vatan için savaşmayı istemek yeterliydi... Lefteri Nea bir kurtuluş örgütüydü. Hiçbir zaman karşı direniş demedik... Atina'nın ve Pire'nin okullarında mahallerinde, fabrikalarında hızlı olarak yayıldı...”*³⁴¹

Kadınlar cins eşitliği, toplumsal adalet, demokratik özgürlük, ulusal bağımsızlık gibi haklar için mücadele etmiştir. Ulusal Direniş sırasında kadınlar

³³⁸ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.95.

³³⁹ Belli, *a.g.e.*, s.158.

³⁴⁰ Gkritzonas, *a.g.e.*, s.36.

³⁴¹ Lazarou, *a.g.m.*, s.86-87.

aldığı bütün hakları kurtuluştan sonra kaybetmeye başlamıştır.³⁴² Mücadelelerinin yarıda kaldığını anlayan kadınlar tamamlanması için devam etmiş, her yaştan yüzlerce kadın inandığı özgürlük ve demokrasi için hayatlarını kaybetmiştir.³⁴³

Varkiza Antlaşması'nın imzalandığı tarih ile 31 Mart 1946 seçimlerinin olduğu tarih arasında 1.289 EAM üyesi öldürülmüş, 509 öldürme girişimi başarısız olmuş, 6.671 kişi yaralanmış, 31.632 kişi tutuklanmış ve işkence edilmiş, bunlardan 8.624'u hapse mahkûm edilmiş ve 165 kadın tecavüze maruz kalmıştır. EAM taraftarların özel mülklerinden 18.767'si yağmalanmıştır.³⁴⁴

Ancak Yunanistan'da yaşanan bu yargılamalar İngiliz Avam Kamarası'nda da sorun yaratmaya devam etmiştir. İngiliz milletvekilleri, ELAS mensuplarının Atina'da devlete karşı savaşmış oldukları gerekçesiyle mahkûm edilmelerinin, Eden'in Aralık olaylarında ELAS saflarında çarpışmış olmasının kendi başına bir suç oluşturmayacağı biçimindeki açıklamasına aykırı düştüğünü ileri sürmüştür. Bu gelişmeler yargılamaları durdurmuş ancak ELAS'ı cezalandırma hareketi devam etmiştir. Öyle boyutlara ulaşmıştır ki, Macmillan 16 Mart'ta Başbakan Plastiras'a, *“Ordunun halka zulüm değil hizmet eden bir kurum olduğunu”* hatırlatan bir mesaj göndermiştir. Ancak yetkiler Plastiras Hükümeti'nin elinde değildi. Nitekim kısa bir süre sonra Plastiras iktidardan düşmüş ve başbakanlık görevine sağ görüşlü Amiral Vulgaris atanmıştır. O zamanki ABD Dışişleri Bakanı Edward R. Stettinius, 9 Nisan 1945'te verdiği bir demeçte, naibin atama öncesinde yalnızca İngiliz Büyükelçisi'ne danışmış olduğunu ileri sürerek durumdan hoşnutsuzluğunu belirtmiştir.³⁴⁵

Yunanistan ve İngiltere arasında çalkantılar yaşanırken dünyada önemli gelişmeler olmuştur. 12 Nisan 1945'te Roosevelt'in ölümü ABD'nin Sovyetlere yönelik mutabakat politikasının sonunun geldiğini işaret etmiştir. Roosevelt'in ölümünden 10 gün sonra Başkan Harry Truman ve Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov arasında gerginlik yaşanmış ve ikaz etmeden Truman, Sovyetlere savaş zamanı

³⁴² Gkritzonas, **a.g.e.**, s.36.

³⁴³ **A.g.e.**, s.41.

³⁴⁴ **A.g.e.**, s.28-29.

³⁴⁵ Papandreou, **a.g.e.**, s.81.

yaptığı para yardımını durdurmuştur.³⁴⁶ Müttefiklerin Berlin'e girmesinden sonra 30 Nisan 1945'te Hitler intihar etmiş, 2 Mayıs 1945'te Berlin teslim olmuştur. 8 Mayıs 1945 günü Müttefikler genel karargâhından, Almanya kara, deniz ve hava kuvvetlerinin Müttefik ve Rus kuvvetlerine kayıtsız-şartsız teslim olduğu ilan edilmiştir.³⁴⁷

Yunanistan'da işbirlikçilerin yargılanması 1 Haziran 1945'te sona ermiştir. İşbirlikçi olarak nitelendirilen kişilerden üçü ölüm cezasına çarptırılmış; ancak bu cezalar yerine getirilmemiştir. Bir Nazi işbirlikçisinin öldürülmesine misilleme olarak elli Yunanlı rehinenin ölüm emrini veren Alman yanlısı Başbakan Rallis ölüm cezasına çarptırılmamıştır. Zaten İngiliz silahlarının desteğiyle Yunanistan'ı yönetmekte olan sağ grubun içinde Rallis de yer almaktaydı.³⁴⁸

Sol kesim için İngilizlere karşı verilen savaşın vazgeçilmez kişisi olan Aris Velouhiotis, işgale karşı kahramanca direniş ruhunun öncüleri olarak kabul edilmiştir.³⁴⁹ Bu kaos ortamında ELAS lideri Velouhiotis, yiyecek kıtlığının başlamasından bu yana sayıları artan gerçek eşkıyalardan ayırt edilmek ve köylülerin sevgisini kazanmak için adamlarına yağmayı yasaklamıştır.³⁵⁰ KKE yönetimi ile görüş ayrılığına düşmüş ve 12 Haziran 1945'te ölü bulunmuştur.

Yargılanma süreci devam ederken, hükümetin görüşlerine ve dolayısıyla İngiltere'nin çıkarlarına ters düşen Yunan basınını susturma girişimleri başlatılmıştır. 21 Haziran 1945'te Selanik'te Laiki Foni, Eleftheria ve Dimokratia gazetelerine silah zoruyla girilmiş, baskı makineleri havaya uçurulmuş, malzemeleri kullanılamaz hale getirilmiştir. 13 Temmuz 1945'te günlük gazetede, taşrada devlete karşı faaliyet eden 150 kişinin adı yayınlanmıştır.³⁵¹

1945 Temmuz ayında İngiltere'de Yunanistan'ı da etkileyecek önemli bir gelişme yaşanmıştır. Churchill seçimlerde kaybetmiş ve yerine iktidar olan İşçi

³⁴⁶ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.96.

³⁴⁷ Uçarol, *a.g.e.*, s.796-797.

³⁴⁸ Papandreou, *a.g.e.*, s.81.

³⁴⁹ Farakos, *a.g.m.*, s.106.

³⁵⁰ Glenny, *a.g.e.*, s.392.

³⁵¹ Gritzonas, *a.g.e.*, s.28.

Partisi Hükümeti Yunanistan'daki komünist kamplaşmayı engelleme politikası izlemiştir. Bu amaçla komünistlere muhalefet eden pek çok Yunanlı politikacıyı desteklemeye devam etmiştir. Ayrıca 1945-1946 yılları boyunca ekonomik, askeri ve teknik yardım sağlamış, Yunan seçimleri ve referandumun zamanlaması ile ilgili kararlarda kilit bir rol oynamıştır. İngiliz özel askeri görevlileri yeni Yunan Silahlı Kuvvetlerini ve polisini eğitmiş, onların arasından üst düzey yetkililer seçmiştir.³⁵²

Yunanistan'da bu gelişmeler yaşanırken Uzakdoğu'da ABD ilerlemeye başlamıştır. ABD, Çin ve Endonezya takımadalarındaki diğer devletler Japonlara karşı taarruza geçmiş ve ABD'nin 6 Ağustos 1945'te Hiroshima'ya, 9 Ağustos 1945'te Nagasaki'ye atom bombası atmasıyla Japonya 10 Ağustos'ta yenilgiyi kabul etmiştir. Konuya genel olarak bakmak gerekirse, insanlık tarihi için altı yıl süren savaşta yaklaşık 45 milyon insan hayatını kaybetmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nı engellemek için yapılan anlaşmalar işe yaramamış, savaş sonrasında bloklaşma kavramı ortadan kalkmamıştır. Mağlup devletler gibi galip devletler de ekonomik olarak zayıf düşmüştür. Siyasi ve ekonomik açıdan diğer ülkelere göre daha güçlü olarak ayakta kalan ABD ve Sovyetler'in birbiriyle siyasi ve ekonomik doktrinleri çatışmıştır.

Bu arada İngilizlerin askerlerini Yunanistan'dan çekmemesi, ulusal olduğu kadar uluslararası planda da yankılar uyandırmıştır. Birleşmiş Milletler'deki Sovyet temsilcisi Vishinsky, Yunanistan'da İngiliz birliklerinin bulundurulmasını protesto etmiştir. Başbakan Sofulis³⁵³, Rusların bu protestosunu reddederek İngiliz birliklerinin başında Papandreou'nun bulunduğu ve Yunan solunun da içinde yer aldığı hükümet tarafından çağırılmış olduklarını ileri sürmüştür. Sofulis'in bu cevabı karşısında Sofulis'in Dışişleri Bakanı Sofianopulos, başbakanının iddiasını desteklemek yerine istifa etmeyi tercih etmiştir.³⁵⁴

Vishinsky'nin, Birleşmiş Milletler'de yaptığı konuşma derin bir etki yaratmıştır. Belgelere dayanan konuşmasında Vishinsky, Yunan yurttaşlarına karşı

³⁵² Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.98.

³⁵³ 22 Kasım 1945-4 Nisan 1946 yılları arasında başbakanlık görevinde bulunmuştur.

³⁵⁴ Papandreou, *a.g.e.*, s.84.

işlenen suçları ad, tarih ve yer vererek belirtmiştir. İngiliz Dışişleri Bakanı Ernest Bevin, Vishinsky'nin konuşmasını propogandadan ibaret olmakla suçlamış ancak, öteki ülkelerin temsilcileri Vishinsky'nin yaptığı konuşmadan etkilenmiştir. Ancak Vishinsky 7 Şubat'ta ani bir dönüş yaparak, Güvenlik Konseyi'nin Yunanistan sorununa ilişkin bir karar almasında diretmediğini, bu konuda söylenmiş olanların dikkate alınmasını yeterli bulduğunu ve kendisi açısından sorunun kapanmış olduğunu açıklamıştır. Bevin, Yunanistan'daki seçimlerin dürüst ve özgür bir biçimde yapılacağına ilişkin söz vermiş ve Vishinsky ile anlaşma sağlanmıştır. Stalin'in Rusya'sıyla İngiltere arasında varılan bu anlaşmanın nedenleri açıktır. İngilizlerin Stalin'in Demir Perde gerisinde uyguladığı baskılara karşı çıkmaması koşuluyla, Ruslar Yunanistan'da İngiliz uygulamalarına karşı çıkmaktan vazgeçmişlerdir.³⁵⁵

Bevin'in bu tavrını ve Tito'nun politikasını Altan Öymen "*Yunan komünistlere Moskova'dan yardım, çoğu defa, Birleşmiş Milletler'deki Sovyet delegesinin 'Yunanistan'daki ilerici güçler eziliyor, insanlar öldürülüyor' diye yaptığı konuşmalardan ibaret kalıyordu. Ama bu konuyla ilgili Yugoslavlar giderek daha fazla ilgileniyordu. Balkan ülkeleri arasında komünist dayanışması oluşturmak isteyen Mareşal Tito, Moskova'nın yapmadığını yapıyor, Yunan komünistlerine kendi sınırlarından mümkün olan her yardımı gönderiyordu. Tito'nun Moskova ile arasının açılmasının nedenlerinden biri buydu ama, O buna aldırmiyordu.*" sözleriyle değerlendirmiştir.³⁵⁶

İç savaş yılları boyunca 1945 yılının Yunanistan için siyasi açıdan en karmaşık dönem olduğunu söylemek mümkündür. Zaten istikarsız olan Yunan siyasi hayatında, İngiltere'nin de seçimleri istediği tarihte yaptırmak için farklı Yunan hükümetlerinin başa geçmesini desteklemesi ile 1945 yılında beş kez hükümet değişikliği yaşanmıştır. 17 Ekim 1945'te Vulgaris'in istifa etmesiyle başbakanlık görevini vekil Damaskinos üstlenmek zorunda kalmıştır. Ancak 18 Ekim 1945'te göreve başlayan Damaskinos Hükümeti de hemen düşünce, Panayiotis Kaneliopoulos,

³⁵⁵ Aynı yer.

³⁵⁶ Öymen, **Değişim Yılları**, s.311.

2 Kasım'da başbakan olarak yemin etmiş ve böylelikle sağ fiilen olduğu gibi, hukuksal bakımdan da yönetimin başına geçmiştir. Ama bu, ne Yunan ne de uluslararası kamuoyunun kabullenebileceği bir durum olduğundan, Kaneliopulos hükümeti de kısa sürede düşmüştür. Bunun üstüne İngiltere Dışişleri Bakan Yardımcısı MacNeal 11 Kasım'da Atina'ya gelerek Eleftherios Venizelos'un eski Liberal Partisi üyelerinden oluşan bir hükümetin kurulmasını gündeme getirmiştir. 22 Kasım 1945 tarihinde göreve getirilen Temistokles Sofulis'in başbakanlığını yaptığı bu yeni hükümette en başta Kartalis olmak üzere İngiliz yandaşları da yer almıştır.³⁵⁷

Sofulis Hükümeti'nden İngiliz Dışişleri Bakanı Bevin'in özgür ve dürüst seçimlere ilişkin vaadi üstüne EAM, bazı somut güvenceler³⁵⁸ istemiş ve bu güvenceler verilmediği takdirde seçimlere katılmayacağını açıklamıştır. Ancak Sofulis, EAM'ın koşullarını kabul etmemiştir. Sofulis Hükümeti tarafından cezalandırılan binlerce direnişçiye af getiren öneri reddedilmiş, Almanları, İtalyanları, Bulgarları ve Güvenlik Taburları mensuplarını öldürmüş olan herkes salıverilmiş, yalnızca siyasal nedenlerle adam öldürmüş olanların yargılanmalarına karar verilmiştir.³⁵⁹

İç savaş boyunca İngilizler, Atina hükümetinin otoritesini yeniden canlandırmaya ve sınır koruması ile iç düzenden sorumlu örgütleri yeniden oluşturmaya heveslenmiş ve EAM/ELAS'ın zulmünü durdurmaya isteksiz olduğunu ya da yapamaz durumda olduğunu açıkça göstermeye çalışmıştır. İngiliz diplomatlar BM'de Sovyetlerin Yunan krizine dahil olduğu şüphesi ile ilgili en sert eleştirileri yapmıştır. Daha sonra aniden 1946 yılının sonunda Yunanistan'ı desteklemenin İngiltere'nin artık tek başına altından kalkamadığı bir görev olduğunu fark ederek

³⁵⁷ Papandreu, **a.g.e.**, s.82.

³⁵⁸ EAM'ın istediği güvenceler; seçmen listelerinin yeniden düzenlenmesi, genel siyasal af, EAM'ın hükümete katılması, terörizme son verilmesi ve devlet mekanizmasının Alman işbirlikçilerinden temizlenmesi olmuştur. **A.g.e.**, s. 85.

³⁵⁹ **A.g.e.**, s.83, 85.

ekonomik yönden sıkıntı yaşayan Attlee Hükümeti daha güçlü bir ortak bulma arayışına girmiştir.³⁶⁰

Yunanistan Komünist Partisi kamuoyuna yaptığı bir açıklamada üyelerini silahlı mücadeleye çağırmıştır. Bu mücadele karşısında tanınmış antikomünist bir gazeteci olan Theodore Papakonstantinu ise şu öngörülerde bulunmaktaydı: *“Halk günün birinde bu canavarlara cezalar verecektir... Hükümet, içinde bulunduğumuz durumu kavramaktan uzaktır. Bu ganster ve hainlerle işbirliği yapanlar da yalnızca kendi mezarlarını değil, tüm ulusun mezarını kazmakta olduklarının farkında değiller... Hükümetin katiller ve düşman işbirlikçileri karşısında gösterdiği inisiyatifsizlik, ülkeye karşı işlenmiş bir suçtur; kralcı çevrelerin bunlarla işbirliğine gitmeleri ise, tarihte eşi görülmemiş bir onursuzluk örneğidir.”*³⁶¹

Bu sırada 21 Ocak 1946 tarihinde hükümeti sarsan yeni bir olay olmuştur. Grivas'ın sağ görüşlü örgütü X'in yaklaşık üç bin üyesi, Messinia'daki Kalamata'ya girmiş, buradaki hapishaneleri işgal etmiştir. Bu işgal sırasında işledikleri suçlardan dolayı yargılanmayı bekleyenleri serbest bırakmış ve mahkeme binasına girip bütün dosyaları yakmıştır. Yargılanmayı bekleyen komünistlerin tutulduğu binayı ele geçirmeyi başaramayınca, 14 silahsız yurttaşı öldürüp 150'sini rehin alarak bölgeyi terk etmiştir. Bunun üstüne Sofulis, *“Kralın özel ordusundan başka bir şey olmayan X Örgütü'nü dağıtmak zorundayız. Eğer jandarma demir yumruğumuzu üstünde hissederse, taktiklerini değiştirecektir”* şeklinde bir demeç vermiştir. Ancak X örgütü, üyeleri başbakanın demecine rehinelere sekiziyle birlikte saldırdıkları Lakonya'da tanınmış komünistlerin akrabalarını da öldürerek karşılık vermiştir.³⁶²

2.5. 1946 Seçimleri ve Referandum

12 Şubat 1946'da Yunanistan'daki İngiliz kuvvetlerinin komutanlığına General Scobie'nin yerine General Cranford getirilmiştir. Büyükelçi Leeper aynı gün kral naibini ziyaret ederek, Yunan Hükümeti tarafından kabul edilmiş yabancı

³⁶⁰ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.98.

³⁶¹ Papandreou, *a.g.e.*, s.84.

³⁶² Papandreou, *a.g.e.*, s.83.

gözlemciler aksini tavsiye etmedikleri sürece seçimlerin ertelenmemesini istemiştir. Başbakan Sofulis, 1936'dan beri ilk kez yapılacak seçimlerin tarihinin 31 Mart 1946 olduğunu duyurmuştur. 700 Amerikalı, 700 İngiliz ve 200 Fransız'dan oluşan müttefik gözlemciler ise şu açıklamada bulunmuştur: "*Seçimlerin gerek tarihinin gerekse hangi koşullar altında yapılacağıının saptanması sorumluluğu bütünüyle Yunan Hükümetine aittir. Müttefik gözlemcilerden oluşan misyonun görevi yalnızca seçimleri gözlemlemekten ibaret olup, seçimlerin denetim ya da gözetimini kapsamamaktadır. Gözlemcilerin varlığı, Yunan Hükümetinin yetki ve sorumluluklarında hiçbir kısıtlama getirmemektedir.*"³⁶³

Bunun üzerine EAM, 23 Mart'ta başlangıçtaki tutumunu değiştirerek, kırsal bölgelerde kamu düzeninin yeniden sağlanması için zaman kazanılması amacıyla seçimlerin Mayıs sonuna ertelenmesini istemiştir. Bunun üzerine Büyükelçi Leeper, müttefik gözlemcilerin Yunanistan'a bu seçimler için geldiklerini ve Mayıs sonuna kadar kalamayacaklarını bildirmiştir. Fransız ve Amerikalı gözlemciler de seçimlerin bir an önce yapılması fikrine katılmıştır.

Demokratik partilerin liderleri bu seçimlere katılmayacaklarını açıklamıştır. Komünistler mevcut koşullar altında seçim yapmanın hiçbir anlam taşımayacağını ileri sürmüş ve seçimleri boykot etmiştir. Bunun üzerine Sofulis, komünistler ve solcu partiler katılsa da katılmasa da seçimlerin yapılacağını açıklamıştır.

Komünistler devam eden kargaşa ve hâla İngilizlerin ülkede bulunduğu bir ortamda yapılacak seçimlerin adil olamayacağını ileri sürerek karşı çıkmıştır. Yunan Komünist Partisi'nin önderi Zahariadis'in bir kez daha başlarına geçtiği komünistler, kısa bir kararsızlık geçirdikten sonra hükümetten çekilmeye karar vermiştir. İtalyan Komünist Partisi'nin önderi Togliatti, Zahariadis'e silahlı sağın Yunanistan'da mutlak bir egemenlik kurma tehlikesini bertaraf edebilmek için seçimlere katılma tavsiyesinde bulunmuştur. Ama Almanya'da sürgün hayatından tekrar ülkesine

³⁶³ Papandreou, a.g.e., s.85.

dönen Zahariadis³⁶⁴ sağ görüşlü partilerin salt çoğunluğu kazanamayacağı görüşüne inanmayı sürdürmüştür.³⁶⁵

İngiltere seçimler konusunda Sofulis'e nefes aldirmamış, Sofulis de hükümete baskı yapmış ve bu baskı sonucu bakanlar kurulundaki bazı üyeler görevlerinden ayrılmıştır. Örneğin; İngilizlerin güvenilir bir dostu olarak bilinen Ticaret Bakanı Marine Peltekis, istifa ettikten sonra şunları söylemiştir: “Eğer İngiltere solun katılmayacağı bir seçimin yapılmasında diretirse, ülkenin bir iç savaşa sürüklenmesi kaçınılmaz olacaktır. Üstelik bu kez iç savaşın Atina bölgesiyle sınırlı kalacağı da sanılmamalıdır.” Ancak seçimlerin 31 Mart'ta yapılması için sadece İngiltere direktmemiş, ABD de Yunan hükümetine baskı yapmıştır. ABD görevlileri 28 Mart'ta Sofulis'e iletilen bir mektupta görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “Birleşik Devletler Hükümeti, seçimlerin daha fazla ertelenmesinin Yunanistan'ı son derece zor bir duruma sokacağı kanısındadır.”³⁶⁶

Özetle müttefiklerin istediği gibi seçimler 31 Mart 1946'da İngiliz, Amerikan ve Fransız gözlemciler tarafından denetlenerek yapılmıştır.³⁶⁷ Yabancı gözlemciler seçimlerin ‘tümüyle’ özgür ve adil olduğunu, kayıtlı seçmenlerin yalnızca %9'unun çekimser kaldığını belirtmiştir.³⁶⁸

Kadınların henüz oy kullanma hakkı elde edemediği seçimlerde 2.211.791 kayıtlı seçmenden yalnızca 1.106.510 kişi oy kullanmıştır. Halk Partisi 602.000 oy alırken, Muhafazakâr Milli Siyasal Birlik 210.000, Başbakan Sofulis'in Merkezci Liberal Partisi 159.000, Zervas'ın Partisi ise 64.000 oy almıştır.³⁶⁹

³⁶⁴ Siantos, Zahariadis'in Yunanistan'a dönmesiyle KKE'deki en etkili isim olma ünvanını Zahariadis'e bırakmıştır. Jelavich. **a.g.e.**, s.327.

³⁶⁵ Papandreou, **a.g.e.**, s.86.

³⁶⁶ **A.g.e.**, s.87.

³⁶⁷ Nachmani, *a.g.m.*, s.494.

³⁶⁸ Clogg, **a.g.e.**, s.169-170.

³⁶⁹ Papandreou, **a.g.e.**, s.88. Sayılar yakın olmakla birlikte Tasos Vournas'a göre; 2.111.000 kayıtlı seçmenden 1.117.000 oy çıkmıştır. Tsaldaris ile Gonatos işbirliği yapan Halk Partisi 609.000, oylarının çoğunu Girit'ten alan ve içinde Venizelos, Papandreou, Kanellopulos liderlerini de barındıran Muhafazakâr Milli Siyasal Birlik-EPE 213.000, Sofulis'in Liberal Parti'si 200.000, Zervas'ın liderlik yaptığı Ethiko Komma 65.000 oy almıştır. Tasos Vournas, **İstoria tis Neoteris kai Singhronis Elladas O Emfilios**, Ekdosi Pataki, Atina, 2009, s.22.

Filippos İliou'nun ifadelerine göre; “31 Mart sahte seçimleri İngiliz politikasını ve tek başına faşist yönetimi yüceltmıştır. Amacı Halk Demokrasilerini boğmak ve Kral Georgios ile monarşinin yeniden tahta gelişini hazırlamaktır. Böylece komünistler demokrasi için Yunanistan'daki İngilizleri kovmaya ve tek başına faşizmin yıkılması mücadelesine başladı” sözleriyle değerlendirmiştir.³⁷⁰

15 Nisan 1946'da Zahariadis, anarşist kaçakları toplama çağrısında bulunmuştur. Vournas'ın ifadelerine göre devlet içinde devletin ve cinayetlerin artarak devam etmesi ülkeyi sarmıştır. Özellikle sağ karşıtı politikacılar her türlü işkencelere, yaralanmalara, öldürülme girişimlerine, kundaklamalara maruz kalmıştır.³⁷¹

Halk Partisi tarafından kurulan yeni hükümette Konstantin Tsaldaris başbakanlık görevine getirilmiştir. Yeni hükümet daha önceleri 1948 Mart ayında yapılması tasarlanan Kral Georgios için kamuoyu yoklamasının 1 Eylül 1946 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.³⁷² Sofulis, Papandreou ve Venizelos'un bulunduğu muhalefet partileri, hükümetin bu kararına şiddetle karşı olduklarını açıklamışlardır. İngiliz Dışişleri Bakanı Bevin, İşçi Partisi'nin şiddetli muhalefetine rağmen, Tsaldaris'in referandumu erkene alma görüşünü kabul etmek zorunda kalmıştır. EAM ise seçmen listelerinin yeniden düzenlenmesi, kamu düzeninin yeniden sağlanması durumunda referanduma katılacağını ilan etmiştir. Fakat EAM, daha sonra bu koşullar sağlanmamış olmasına rağmen 1 Eylül 1946 referandumuna katılmaya karar vermiştir.³⁷³

1946 Mart ayındaki seçimler gibi bu referandumda olağanüstü koşullar altında ve modası geçmiş kayıt sistemine dayandırılarak yapılmasına rağmen yine de katılım yüksek olmuştur. Kralın dönüşünü destekleyenler 1.342.492 (%68,3),

³⁷⁰ İliou, **a.g.e.**, s.38.

³⁷¹ Vournas, **a.g.e.**, s.30-32.

³⁷² **A.g.e.**, s.55.

³⁷³ Papandreou, **a.g.e.**, s. 90-92.

desteklemeyenler 182.310 oy vermiş ve 342.500 kişi ise boş oy kullanmıştır. Bu sonuç Churchill'i ve İngiltere'yi memnun etmiştir.³⁷⁴

Seçimlerin ardından istediği sonucu alan İngiltere Yunan Ordusu'ndaki asker sayısını artırmış ve askeri sayısını 100.000 kişi olarak onaylamıştır.³⁷⁵ ABD ise iç savaşın birinci aşaması süresince sessiz tavrını sürdürmüştür.

Kralın ülkeye dönmesi yönünde oy verenler, ülkede komünist bir düzen kurulması yerine daha önce bildikleri bir rejimin (kralın geri dönmesinin) daha iyi olacağını düşünmüş olabilirler. Aslında iç savaş sırasında her görüş, daha iyi bir dünya için mücadele etmiştir.

³⁷⁴ Vournas, **a.g.e.**, s.56.

³⁷⁵ Konstantinidis, **a.g.e.**, s.313.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN HEMEN SONRASINDA YUNANİSTAN

VE İÇ SAVAŞIN İKİNCİ DÖNEMİ

İşgal güçleri ülkeyi terk etmiş ancak ülkede sağ ve sol kesimin iktidar mücadelesi başlamıştır. Komünistler ülkede siyasi, askeri, sağlık gibi her alanda organize olmuş ve geniş kitle desteği almıştır. EDES'ten sayıca üstün olan EAM askeri başarılar elde etmiştir. Ancak bunu siyasi başarıya dönüştüremediği açıkça görülmektedir. Ülkede kıtlık devam etmiş, kanlı çatışmalar yaşanmıştır.

Komünistlerin aldığı halk desteğinden rahatsız olan İngiltere, iç savaşın birinci dönemi boyunca aktif bir politika izlemiş ve EDES'e desteğini sürdürmüştür. EAM ise Sovyetlerden beklediği desteği görememiştir. İngiltere'nin yoğun baskılarıyla 31 Mart 1946'da seçimler yapılmış ve seçimleri Halk Partisi kazanmıştır. Ancak komünistler, seçimlerin tarafsız olduğuna inanmamıştır. Ardından 1946 Eylül ayında kralın dönüşüne ilişkin referandum yapılmış ve oylar kralın dönmesinden yana çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda iç savaşın birinci döneminin sonunda ülkenin komünist ve anti-komünist olarak ikiye bölündüğünü söylemek mümkündür.

3.1. Demokratik Ordu'nun Kurulması

Seçimlerden sonra ELAS ile Yunan Ulusal Ordusu arasındaki çatışmalar artmıştır. ELAS yöneticilerinden Markos Vafiades, 28 Ekim 1946'da Demokratik Ordu (DSE)'nin kurulduğunu ilan etmiştir.³⁷⁶ Böylece İkinci Dünya Savaşı ve yabancı güçlerin Yunanistan'ı işgali sırasında patlak veren iç savaşın birinci aşaması bitmiş ve ikinci aşaması resmen başlamıştır. Yunanistan tamamen ikiye bölünmüş, kuzey bölgelerde ve adalarda komünistler denetimi ele geçirmiştir.³⁷⁷

³⁷⁶ Öymen, **Değişim Yılları**, s.312; Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.97.

³⁷⁷ Oran, **a.g.e.**, s.582.

DSE, kendini demokratik halk ordusu olarak nitelendirmiştir. Bu yeni orduda her asker kendi görüşünü dile getirme fırsatını bulmuş ve sürekli olarak müfrezeler düzeyinde toplantılar yapılmıştır. Her militanın halkın yanında nasıl davranacağıının ve DSE'nin ideallerinin altını çizen bir sadakat yeminine sahip olması kararlaştırılmıştır. ELAS'taki gibi kadınlar yine aktif rol oynamış, DSE sağlık ve destek personelinin yüzde 70'ini kadınlar oluşturmuştur.³⁷⁸ Yüzde 30 kadar kadın ise savaş bölüklerinde çalışmıştır. Kadınların bazıları giysiler yıkamış ve düğme dikmiş, bazıları da bölüklerden, taburlardan, tümenlerden sorumlu olmuştur.³⁷⁹ Demokratik güçler tarafından kontrol edilen bölgelerde oy verme hakkı elde etmiştir.

Nikos Koulouris, bu savaşın ezilen sınıfların iktidarı bırakmama savaşı olduğunu ancak kentli politikacıların ve İngiliz emperyalizminin EAM hareketini hiçbir zaman devrimci bir güç olarak görmediğinden bahsetmiştir.³⁸⁰ Ayrıca İngilizler, devletin askerini-polisini-adaletini tamamen ele geçirdiğini ve DSE'nin mücadelesinin hem sınıfsal hem de anti-emperyalist olduğunu eklemiştir.³⁸¹ Konstantinidis ise DSE'nin kesinlikle milliyetçi bir tavrının olmadığını belirtmiştir.³⁸²

Bu dönemde de Sovyetler, Yunanistan'a genel olarak manevi destek vermekle yetinmiştir. Çok sınırlı maddi yardım vermiş, ancak ağır yaralıların tedavisini kabul etmiştir. DSE cephesinde kendisine kapetanios (kaptan) denilen Mihri Belli, Doğu Makedonya ve Trakya bölgelerinde Batı ülkeleri Kızılhaçı'ndan sağlanan az miktarda giysinin Demokratik Ordu'ya devredildiğini, başka bölgelere bir miktar yiyecek yardımı da sağlandığını, ancak DSE'nin elindeki silahların sadece yüzde 0,5 olarak kaldığını belirtmiştir.³⁸³

Tüm zor şartlara rağmen DSE kurallarına uyulmaya çalışılmıştır. Provokatör durumuna düşme olasılığına karşı DSE askerlerinin ne denli zor durumda kalırsa

³⁷⁸ Göktürk, **a.g.e.**, s.18.

³⁷⁹ Latifi, *a.g.m.*, s.170.

³⁸⁰ Nikos Koulouris, **Elliniki Vivliografia tou Emfilou Polemou 1945-1949**, Filistor, Atina, 2000, s.25,51.

³⁸¹ Koulouris, **a.g.e.**, s.26,55.

³⁸² Konstantinidis, **a.g.e.**, s.166.

³⁸³ Belli, **a.g.e.**, s.159.

kalsın Halk Demokrasileri'ne³⁸⁴ sığınmaları yasaklanmıştır. Bu ülkelere sadece ağır yaralıların gönderilmesi kabul edilmiştir. Gebe kadınlar bile kabul edilmemiş, zaten ELAS zamanından beri dağ koşullarında doğum yapmak tehlikeli olacağından evlenmek yasaklanmıştır. Çetecilik yasaları, doğa yasalarından üstün tutulmuştur.³⁸⁵

İç savaş dönemi süresince Doğu Avrupa ülkelerinin EAM'a yardım ettiği sorunu sık sık gündeme gelmiştir. Yunanistan Hükümeti, 30 Kasım 1946'da BM'ye başvurarak ülke düzeninin Kuzey ülkeleri tarafından olası bir saldırı ile tehdit edildiğini ileri sürmüş, Yugoslavya'dan, Arnavutluk'tan ve Bulgaristan'dan gelen müdahaleleri protesto ettiğini açıklamıştır.³⁸⁶ Bu girişimle soruna uluslararası boyut kazandırıldığı söylemek mümkündür.

Bu dönemde hükümet DSE'ye yapılan desteği kesmek için taşraları sistemli bir şekilde boşaltmış, yaklaşık 700 bin kadar insanı köylerden göç ettirmiş, kent ve kasabalara sürmüştür. 1946'da başlayan komünist tutuklamaları 1947'de genişletilmiştir. Göktürk'ün ifadelerine göre, esir adaları ve toplama kampları genişletilmiş, şüpheli görülen solcular ve aileleri, Makronissos gibi zindanlara gönderilmiş, işkence ve aşağılamaların her türlüsüne maruz kalmıştır.³⁸⁷ Sadece sol görüşlü olmaları tutuklanmaları için yeterli görülmüştür. İç savaş dönemine tanık olan Foni Lazarou yaşadıklarını "*Ben tutuklanmayanlar arasındaydım. Bizi fark etmesinler diye farklı yollar uyguluyorduk. Devamlı ev değiştiriyordum... Saçlarımı sarı renge çevirmiştim, biri görse beni tanıyamazdı ancak sesimi duyduklarında beni tanıyorlardı.*" sözleriyle ifade etmiştir. Komünistlere karşı mücadele sertleşmiş, KKE, EPON ve diğer EAM kuruluşları da yasa dışı ilan edilmiştir.³⁸⁸

Bu süreçte Grivas'ın Almanlarla işbirliği içinde olan X örgütü ise hala durdurulamamıştır. Hükümet üyelerinden Sofianopoulos "*ELAS'ın şerefli silahlarının*

³⁸⁴ Bu ülkeler Bulgaristan, Arnavutluk ve Yugoslavya'dır.

³⁸⁵ Belli, **a.g.e.**, s.160.

³⁸⁶ Ocak 1946'da Sovyetler ve Ağustos 1946'da Ukrayna, Yunan Hükümeti'ni Balkanlardaki uluslararası barışı tehdit eden tutumu nedeniyle BM Güvenlik Konseyi'ne şikâyet etmiştir. Artan şikâyetler karşısında Balkanlardaki durumu incelemesi için özel bir komisyon (UNSCOB) kurulmasına karar verilmiştir. Eudes, **a.g.e.**, s.341.

³⁸⁷ Göktürk, **a.g.e.**, s.17.

³⁸⁸ Lazarou, *a.g.m.*, s.90.

X üyelerine teslim edileceğini bilseydim Varkiza Antlaşması'nı asla imzalamazdım.” sözleriyle örgütten rahatsızlığını belirtmiştir.³⁸⁹

İngilizler, 1947 yılında Yunanistan siyasetinin artık iflas etmiş olduğunu ve Yunanistan'daki sözde demokrasiyi daha fazla ayakta tutamayacaklarını anlamıştır. 6 Ocak 1947'de yayınlanan İngiliz Parlamento Delegasyonu'nun Yunanistan'a ilişkin raporunda Yunanistan'daki durumun umutsuz hale gelmiş olduğu belirtilmiştir. Raporda komünist gerillaların etkinliklerinin bütünüyle dış müdahaleyle bağlanmayacağı kabul edilmiştir. Raporda ayrıca aşırı sol hariç bütün partilerin katıldığı bir hükümetin oluşturulması, siyasal suçlulara karşı ılımlı bir politika izlenmesi; anayasal özgürlüklerin yeniden sağlanması, özel güvenlik kararlarının iptal edilmesi ve sürgüne yollanmış binlerce insanın evlerine dönmesi, İngiliz birliklerinin geri çekilmesi ve yeni seçmen listeleriyle seçime gidilmesi önerilmiştir.³⁹⁰

İngiltere'nin ödemeler dengesi Yunanistan'daki İngiliz kuvvetlerini destekleme maliyetini artık karşılayamıyordu. İngilizler Yunanistan'ı terk etmeye karar vermiş ve İngiliz Dışişleri Bakanı Bevin, 15 Şubat'ta İngiliz birliklerinin 1 Mart'tan itibaren geri çekilmeye başlayacaklarını bildirmiştir.³⁹¹

Ayrıca yine bir hükümet değişikliği yaşanmış, 25 Ocak 1947'de Tsaldaris hükümeti düşmüş yerine Maksimos'un başbakanlığında yeni hükümet kurulmuştur. Bu yeni hükümette İçişleri Bakanlığı görevini Papandreou ve Kamu Düzeni Bakanlığı görevini ise Zervas üstlenmiştir.³⁹²

³⁸⁹ Eudes, **a.g.e.**, s.301.

³⁹⁰ Papandreou, **a.g.e.**, s.94.

³⁹¹ **A.g.e.**, s.95.

³⁹² Eudes, **a.g.e.**, s.341.

3.2. ABD'nin ve Doğu Avrupa Ülkelerinin İç Savaş Üzerindeki Etkileri

3.2.1. Truman Doktrini

İç savaşın devam ettiği Yunanistan'da, İngiliz çıkarlarının güvenliği tehlikeye düşmüştür. ABD Atina büyükelçisi Mac Veagh, ABD Başkanı Truman'a "Eğer Yunanistan komünizme yenik düşerse, bütün Yakın Doğu ve Kuzey Afrika'nın Sovyet etkisi altına girmesi kesinleşecektir." şeklindeki görüşünü iletmiştir.³⁹³ Başkan Truman vakit kaybetmeden Yunanistan'daki boşluğu doldurmaya karar vermiştir.³⁹⁴ Truman kendisini bu düşünceye iten nedenleri şöyle ifade etmiştir: "Yunanistan'ın yardıma ihtiyacı vardı, hemen ihtiyacı vardı ve büyük miktarda ihtiyacı vardı. Diğer seçenek Yunanistan'ın kaybedilmesi ve demir perdenin Akdeniz'in doğusunda genişlemesiydi. Eğer Yunanistan kaybedilirse Türkiye komünizm denizinde müdaafası imkânsız bir yer haline gelecektir. Aynı şekilde eğer Türkiye Sovyet isteklerine teslim olursa Yunanistan'ın durumu ciddi şekilde tehlikeye girecektir."³⁹⁵

Böylece kralın dönüşünden 6 ay sonra İngiltere geri çekilmiştir. Boşalan yeri hemen ABD doldurmuş ve 12 Mart 1947'de Truman kongreye hitaben yaptığı konuşmada "Kanımca, silahları azınlıkların boyunduruğuna ya da dış baskılara karşı direnen hür halkları desteklemek ABD'nin siyaseti olmalıdır. Bugün Yunanistan'ın bizatihi varlığı, başlarında komünistlerin bulunduğu birkaç bin silahlı kişinin yürüttüğü terörist faaliyet yüzünden tehlikeye düşmüştür. Yunanistan'ın hür bir ülke olarak kalmasını istiyorsak, yardım etmek zorundayız." sözleriyle görüşlerini ifade etmiştir.³⁹⁶ Kongrede Yunanistan ve Türkiye'ye 400 milyon dolarlık yardım yapılması ve devletlerin isteği üzerine askeri veya sivil personel gönderilmesi kabul edilmiştir. Ancak yapılan ekonomik yardımların ABD Temsilciler Meclisi tarafından ABD başkanın onayı olmadan Yunanistan ve Türkiye tarafından kullanılmaması da

³⁹³ Jelavich, a.g.e., s.331.

³⁹⁴ J.M.Roberts, *Yirminci Yüzyıl Tarihi*, Dost Kitapevi, Ankara, 2003, s.408.

³⁹⁵ Harry S.Truman, *Memoirs by Harry S.Truman, Years of Trial and Hope*, Volume Two, Double&Company Inc., Newyork, 1956, s.100.

³⁹⁶ Papandreou, a.g.e., s.95.

yasalaştırılmıştır.³⁹⁷ Amerikan Kongresi, 22 Mayıs'ta 300 milyon dolar Yunanistan'a ve 100 milyon dolar Türkiye'ye askeri yardım başlatmıştır.³⁹⁸

Truman Doktrini'ni Papandreou, Yunanistan'da Amerika'nın savaş sonrası dünyada üstlendiği ilk önemli jandarmalık görevi olarak nitelendirmiştir.³⁹⁹ Truman ise Polonya, Romanya ve Avrupa'nın doğusunda bulunan diğer uydu ülkelerin komünist kamplarına dönüştürüldüğünü ve bu ülkeler Rus ordusu tarafından işgal edildiği için ABD'nin bölgede siyasi özgürlüğün kabul edilmesi için çaba sarfettiğini savunmuştur.⁴⁰⁰

İngiltere, Yunanistan'daki varlığını ABD'ye bırakmıştır.⁴⁰¹ ABD, Yunanistan ve Türkiye'ye yapılan bu yardımların barış ve demokrasi için yapıldığı savunmuştur.⁴⁰² Aslında ABD'nin Truman Doktrini'nin etkili ekonomik yardımı ile Yunanistan ve Türkiye'yi komünizmden uzak tutmayı hedeflediği açıkça görülmektedir. Nachmani, komünizmin Türkiye için dış tehdit olduğunu, ancak Yunanistan için ise halkın içinden gelen bir tehdit olduğunu vurgulamış, bunun da Yunanistan'da yaşanan açlık ve işsizlikle ilgili olduğunu değerlendirmiştir. Ayrıca bu doktrin ile ülke ekonomisini rahatlatmak, Yunanistan'dan olası bir uluslararası göçü engellenmek ve donanımlı bir Yunan ordusunu kurmak hedeflenmiştir.⁴⁰³ ABD'nin yaptığı ekonomik yardımlar İngilizlerin yıllardır yaptığı yardımları

³⁹⁷ Mehmet Gönlübol, Haluk Ülman, "İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası 1945-1965", **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996. s.214-215.

³⁹⁸ Şükrü Gürel, **Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s.50.

³⁹⁹ Papandreou, **a.g.e.**, s.96.

⁴⁰⁰ Truman, **a.g.e.**, s.101.

⁴⁰¹ Bu durumu Cumhuriyet Gazetesi "Yunanistan emperyalist devletlerin bir üssü haline gelmiştir." sözleriyle değerlendirmiştir. **Cumhuriyet**, 1 Nisan 1947.

⁴⁰² Ulus Gazetesi'nin ABD'nin tutumu ile ilgili yorumlara göz atıldığında, ABD'nin barış için Yunanistan ve Türkiye'ye yardımda bulunmak istediğine dair haberlere yer verildiğini görmekteyiz. "Demokrasiyi Korumak için Amerikalılar Her Şeyi Yapmak Kanaatindedir." **Ulus**, 17 Mart 1947. "Türkiye ve Yunanistan'la, Hürriyet Prensiplerinde, Sıkı Sıkıya Bağlıyız" başlıklı haberde ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Acheson'un Türkiye ve Yunanistan'ın yardım edilmemesinin demokrasi için bir mağlubiyet olacağını ifade etmiştir. **Ulus**, 21 Mart 1947. "Truman'ın demeci Türkiye ve Yunanistan'a yapılan yardım barışa hizmet olacaktır." **Ulus**, 27 Mart 1947.

⁴⁰³ Nachmani, **a.g.m.**, s.500.

aşmıştır. ABD yardımlarının çoğu BM Yardım Teşkilatı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.⁴⁰⁴

Yunanistan ile ABD arasında Haziran 1947’de Yardım Antlaşması imzalanmıştır.⁴⁰⁵ Ardından Avrupa’yı yeniden yapılandırmak için ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, 5 Haziran 1947 tarihinde Marshall Planı adı verilen bazı öneriler sunmuştur. Avrupa’nın ekonomik kalkınması için ABD’nin Avrupa’ya yardımda bulunma amacı taşıdığını, politikalarının açlık, yoksulluk, ümitsizlik ve kargaşaya karşı olmak olduğunu vurgulamıştır.⁴⁰⁶

Bu sırada Maksimos Hükümeti EAM taraftarlarını tutuklamayı hızlandırmıştır. Yalnızca Attika bölgesinde 9 Temmuz’da tutuklananların sayısı on bini bulmuştur. İşgal sırasında bir düzeye ulaşan gerilla taktikleri çok etkili olmadığından dolayı hükümetin yürüttüğü askeri harekâtlar sonuç vermemiştir.⁴⁰⁷

15 Temmuz 1947’de Amerika’nın Yunanistan’a Yardım Misyonu’nun başına Dwight Griswold gelmiştir. Başbakan Maksimos, yetkililere teslim olan gerillalar için af ilan etmiş⁴⁰⁸ ancak aynı gün DSE’ye yardım ettiğinden şüphelenilen 470 kişi tutuklanmıştır. Bu sırada sağcı çeteler, jandarma ve gardiyanların hiçbir direnişiyle karşılaşmaksızın Ghytion Hapishanesi’ni basarak 32 solcu tutukluyu öldürmüştür.⁴⁰⁹

16 Temmuz 1947’de Marshall, Truman’a son üç günde Yunanistan’daki durumun ciddileştiğine dair bir not göndermiştir. Bazı gerillalar Arnavutluk sınırına gelmiştir. ABD yetkililerinden Griswold ve MacVeagh Yunan hükümeti ile

⁴⁰⁴ Eudes, **a.g.e.**, s.346.

⁴⁰⁵ Temuçin Faik Ertan (Editör), **Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011, s.287.

⁴⁰⁶ İsmail Soysal, **Türkiye’nin Uluslararası Siyasal Bağlıları Cilt II (1945-1990)**, Kesim A (Çok Tarafli Bağlılar), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s.287.

⁴⁰⁷ Papandreou, **a.g.e.**, s.96-97.

⁴⁰⁸ Kamu Düzeni Bakanı Zervas, Mora Yarımadası’nı tüm DSE birliklerinden ve X örgütüne bağlı tüm unsurlardan temizleme kararını Nisan 1947’de ilan etmişti. Eudes, **a.g.e.**, s.359.

⁴⁰⁹ Eudes, **a.g.e.**, s.359; Papandreou, **a.g.e.**, s.96.

görüşmüştür. Yunan hükümeti yardımın daha çok askeri boyutlarıyla ilgilenmiş, ordusu için cephane, danışman ve para istemiştir.⁴¹⁰

Eylül ayında DSE içinde bir değişiklik yaşanmış ve DSE komutanı Markos Vafiades'in yerine Nikos Zahariadis⁴¹¹ geçmiştir. Markos'un gerilla ordusu taktiklerinin aksine Moskova'ya bağlı Zahariadis savaşı düzenli ordu taktikleri ile yürütme kararı almıştır.⁴¹² Bu kararlarla modern ekipmanlara, hava ve deniz desteğine sahip 60.000 kişilik düzenli ordu oluşturulmaya çalışılmıştır (o dönemde DSE yaklaşık 28.000 kişiydi).⁴¹³ Ancak bu karar iç savaşta devam eden askeri dengeyi değiştirmiştir. Truman Doktrini sayesinde yeni askeri teçhizatlarla donatılan Yunan ordusu karşısında gerilla savaşından vazgeçmek askeri açıdan büyük bir hata olmuştur.

ABD'nin Yunanistan'a uyguladığı askeri takviye ve Yunan ordusu kurulma politikasına ilişkin 23 Eylül 1947 tarihli Ulus gazetesi şunları belirtmiştir: *“Yunanistan'daki Amerikan heyeti şu neticeye varmıştır ki Yunanistan kalkınması yolundaki ilk adım kuzeydeki komşu memleketlerden gelen ve kargaşalık çıkaran unsurların kapatılması ve çetecilerin dağlara çekilmek zorunda bırakılması olacaktır. Bu neticeyi Amerikan hükümeti de kabul etmiştir.”* sözleriyle belirtmiş ve Yunan askeri makamlarının 34-35 yaşındaki erkekleri silah altına çağırdığını duyurmuştur.⁴¹⁴

⁴¹⁰ Truman, **a.g.e.**, s.108-109.

⁴¹¹ Bu dönemde bütün sosyalist ülkelerde Stalin'e tapma başlamıştır. Yunan Komünist Partisi'nde de proletaryanın büyük yaratıcısı, komutanı ve öğretmeni olarak kabul edilen Stalin'e hayranlık vardı. Yunan komünistleri Stalinizm'i Zahariadis'le eş tutuyordu. Yunanlı komünist Nefelidis'e Rus komünist Manuliski “Bizim Stalin'i sevip taptığımız gibi siz de Zahariadis'i sevip tapınız.” demiştir. Zahariadis de parti işlerinde hep Stalin'i takip etmiştir. Sovyetler, Çekoslovakya, Ukrayna, Bulgaristan'da ise hayatın her alanında Stalin'e hayranlık duyulmuş, sadece Polonya'da hayranlık duyan kesim çok az olmuştur. 23 Ağustos 1939 tarihinde imzalanan Ribbentrop-Molotov Paketi ile Polonya'nın bölüşülmemesinin kabul edilmesine rağmen bu pakta sadık kalınmayarak beklenmedik bir şekilde Polonya'nın işgale uğramasının bu durumu yaratmış olabileceği söylenebilir. Lefteris Mauroeidis, *“Oi Stalinikes Dikes kai o Zahariadis”*, (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010, s.435-438.

⁴¹² Nachmani, *a.g.m.*, s.511.

⁴¹³ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.97.

⁴¹⁴ **Ulus**, 23 Eylül 1947.

3.2.2. Geçici Demokratik Hükümetin Kurulması ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Demokratik Ordu'ya Yönelik Yardımları

Yunan iç savaşının birinci aşamasında olduğu gibi ikinci aşamasında da Doğu Avrupa Ülkeleri Yunanlı komünistlere yardımlarını artırarak sürdürmüştür. Yugoslavya 35000 tüfek, 3500 cephanelik, 2000 ağır Alman cephaneliği, 7000 tanksavar, 10000 mayın ve 12000 kişilik giysi göndermiştir. Bulgaristan ise Ekim 1946'da 82 Yunan anarşisti için eğitim semineri düzenlemiş ve 1947 yılının sonlarında yardım önemli ölçüde artmıştır. 1947 sonbaharında DSE'ye 15 kamyon savaş mühimmatı, yiyecek, kâğıt, sağlık malzemesi göndermiştir.⁴¹⁵ Fakat daha sonra Bulgaristan'la ikmal sorumluluğunu kim üsteleneceği konusunda sıkıntı baş göstermiştir. Bunun üzerine Bulgarlar DSE üyelerini uzaklaştırmış ve bütün işi kendileri üstlenmiştir.⁴¹⁶

Çekoslovakya Savunma Bakanlığı, 15 milyon dolar yardımda bulunmayı amaçlamış ancak bunun %75'i değerlendirilebilmiştir. Her ay Arnavutluk bankasındaki DSE'nin hesabına para yatırmıştır. Gönderilen bu paralar askerlere, sıhhiye ihtiyaçlarına ve yiyeceklere ayrılmıştır.⁴¹⁷

Aynı dönemde Ukrayna, her ay 2 milyon fiorini devlet bütçesinden göndermeye karar vermiştir. Romanya ise 16 milyon leyi'lik ilaç, giysi ve yiyecek göndermiştir.⁴¹⁸

Polonya ise 12 kez gemiyle 14 bin ton malzeme ve yakıt, 30 bin ton gıda ve diğer malzemeleri göndermiştir. Birkaç kere de hava yoluyla patlayıcı ve ilaç

⁴¹⁵ Nikos Marantzidis, **Dimokratikos Stratos Elladas (DSE) 1946-1949** – Themata Ístroias 2, Ekdosis Aleksandreia, Atina, 2010, s.35.

⁴¹⁶ **A.g.e.**, s.43.

⁴¹⁷ **A.g.e.**, s.36-37.

⁴¹⁸ 1948'den sonra ise silah ve yakıt yardımında bulunmuştur. Sadece 1949 yılında Romanya Yunanlı yoldaşlarına 4500 ton yakıt göndermiştir. **a.g.e.**, s.39.

maddeleri taşımıştır.⁴¹⁹ Bu yardımlar Polonya için yaklaşık 16 milyon dolara mal olmuştur.

Yunanistan'da yeniden kamu düzeni sağlanmaya çalışılırken, dehşete düşmüş halk ise dağlara çıkmaya devam etmiştir. İngiliz ve ABD hükümetleri, Sovyetler ile giderek büyüyen bir çatışma içine girmiştir. İngiltere ve ABD Doğu Avrupa ülkelerinde gerçekleşen seçimlerin sonuçlarını tanımak istememiştir.

Sovyetler, BM Güvenlik Konseyi'ne Batı Trakya'nın Bulgaristan'a verilmesi önerisinde bulunmuştur. Buna karşılık İngiliz Hükümeti, Atina'ya ulusal muhafız gücü oluşturması için silah göndermeye söz vermiştir. Bu muhafız gücü, kırsal bölgelerde demokrat yurttaşların baskı altında tutulmasına hizmet etmiş jandarmanın yerini almıştır.⁴²⁰

Bu durum üstüne Papandreou, Venizelos ve Kanellopulos hükümetten istifa etmiş ve Maksimos Hükümeti Ağustos'ta düşmüştür. ABD büyükelçisi Mac Veagh ve Dwight Griswold, Sofulis'in liberallerini de içine alan bir hükümet kurulmasını sağlamak için girişimlerde bulunmuştur. Sofulis, kendisinin başbakan olması konusunda diretmiş, Tsaldaris ise bunu kabul etmemiştir. 7 Eylül'de Sofulis Başbakan, Tsaldaris Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı görevlerini üstlenmiş, Kral taraftarı Stratos ise Savaş Bakanı olmuştur.

Sofulis Hükümeti'nin en kısa zamanda silahlarını bırakıp barışçı bir yaşama geri dönen gerillaları bağışlayacağı ümit edilmiştir.⁴²¹ Ancak 7 Kasım 1947'de tekrar başa geçen Sofulis Hükümeti, gerillaların silahlarını bırakmaması durumunda hükümetin tüm ulusu seferber ederek ayaklanmayı ve ayaklanmayı destekleyenleri en acımasız biçimde ezeceğini ilan etmiştir. Ancak Amerika'nın da destekleyeceği bu program başarısız olmuş ve iç savaşın uzayıp daha da derinleşmesinden başka bir işe yaramamıştır. Çünkü gerillar kukla olarak gördükleri hükümete güvenip teslim

⁴¹⁹ Marantzidis, **a.g.e.**, s.38.

⁴²⁰ Papandreou, **a.g.e.**, s.92-93.

⁴²¹ Ulus Gazetesi, Sofulis Hükümeti'nin başa geçer geçmez genel af ilan edeceğini duyurmuştur. **Ulus**, 1 Eylül 1947.

olmayı kabul etmemiştir. Papandreou'ya göre gerçek iktidar ve hükümetin gücü, solcuları, ilerici ve demokratları toptan yok etmeye kararlı aşırı sağın elindedir.⁴²²

General Van Fleet'in Yunanistan'a gelmesiyle birlikte, Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin komutasını Amerikalılar tarafından fiilen eline almıştır. Hatta Van Fleet ve Grisvold, Yunan Savunma Konseyi'ne danışman üye olarak kabul edilmiştir. Oy kullanma hakları bulunmamasına karşın, Amerikalı temsilcilerin söylediği her şey emir olarak sayılmıştır. Çünkü ülkenin tüm askeri, idari ve ekonomik yapısı artık Amerikalıların denetimi altında girmiştir.⁴²³

Genelkurmay Başkanlığı, gerillalara planlanan yeni saldırıya karşı ön hazırlık olarak yeni bir tutuklama furyası başlatmıştır. Bu hazırlıklık kapsamında 1948 Martı'nda henüz sırası gelmemiş kişiler iki dönem önceden askere alınmış ve Amerika'dan yeni malzemeler Atina'ya ulaştırılmıştır. Artık savaş ABD'nin lehine dönmüş gibi gözüküyordu. Ancak EAM taraftarları yeni bir operasyon düzenleyerek Girit'te Hanya ile Heraklion'u birleştiren karayoluna saldırmış ve 12 Nisan'da Mora'daki Kalavryta kentine başarılı bir baskın düzenlemiştir.

ABD yardımları karşısında DSE gücünü artırmak zorunda kalmıştır. Bu amaçla ELAS'a tamamen gönüllüler katılırken Demokratik Ordu'da bu durum değişmiştir.⁴²⁴ Vafiadis, yalnızca gönüllüleri askere alma kuralından vazgeçmiş ve gerillaların egemenliğindeki bölgelere zorunlu askerlik getirmiştir. Ancak Yunan makamları bu gerillaları ele geçince Vafiadis'in kendilerini zorla askere aldığına inanmamış ve gerillaların çoğu askeri mahkemelerde ölüm cezasına çarptırılmıştır. Kendilerine verilen Selanik'in banliyölerinden birine saldırma görevini reddeden 111 gerilla, ordu yetkililerine teslim olduktan sonra, Selanik askeri mahkemesine

⁴²² Papandreou, **a.g.e.**, s.97.

⁴²³ 19 Kasım 1947 tarihli Ulus Gazetesi "Yunanistan'da Amerika hareket geçiyor" başlıklı haberinde Yunan Ordusu'nda tugaylara varıncaya kadar Amerikan askeri bulunacağını ve böylelikle Birleşik Amerika'nın komünist asilere karşı Yunan Hükümetiyle birleşmekte olduğu belirtmiştir. Ayrıca bundan sonra Yunan asilerine yardım edenlerin sadece Yunanistan ile değil Amerika ile de karşı karşıya kaldığını göz önünde tutması gerektiğini vurgulamıştır. **Ulus**, 19 Kasım 1947.

⁴²⁴ Sakkas, **a.g.e.**, s.48.

gönderilmiş ve bunlardan 44'ü ölüme mahkûm edilmiştir. Pek çok Yunan köylüsü, gerillalara yiyecek sağladıkları gerekçesiyle kurşuna dizilmiştir.⁴²⁵

Bu süreçte KKE yetkilisi Petros Roussos, Bulgaristan komünist lideri Georgi Dimitrov'a telgraf çekmiştir. “*Mücadelemizin ikmal malzemeleri, manevi destek ve silaha ihtiyacı var. Herhangi bir yardım bekleyebilir miyiz? Eğer SSCB müdahale etmek konusunda isteksizse bize ne yapmamızı tavsiye edersiniz? Lütfen acele cevap veriniz.*” Dimitrov'un bu cevabı “*Mevcut durumda Yunanistan komünistleri aktif ilgiye ve buradan gelecek yardıma bel bağlayamazlar*” olmuştur. Ancak belki de en ilginç yorum Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov'dan “*Biz sessiz kalsak bile EAM/ELAS'ın mücadelesini destekleriz.*” sözleriyle gelmiştir.⁴²⁶ ELAS, Sovyetlerin Yunanistan'a gelip mücadeleye yardım etmesini istemiştir. Ancak Sovyetler Yunanistan'a ayak basmamıştır. Zaten sınırı geçerse İngiltere ile savaş başlayabilirdi.⁴²⁷

EAM'ın PEEA ile siyasi güç sağladığı gibi DSE de siyasi denetimi elinde tutmak için Yunanistan'ın komünistlerin açısından kurtarılmış (DSE'nin denetiminde olan) bölgelerde 24 Aralık 1947 tarihinde Geçici Demokratik Hükümet⁴²⁸ kurduğunu ilan etmiştir.⁴²⁹ Bu hükümet 12 ilke üzerine inşa edilmiştir. Bu ilkeler arasında kadınların ve azınlıkların haklarının tanınmasının yanı sıra, Yunanistan'ın tam bağımsızlığını korumak gibi ilkeler yer almıştır.⁴³⁰

Geçici Demokratik Hükümet'in egemenliğindeki köylerde Halk Konseyleri, kentlerde ise Halk Temsilciler Meclisi kurulmuştur. 1948 yılında Kuzey Yunanistan'da 300 beldede, Peloponnesos'da 323 köyde seçimler yapılmıştır. Geçici Demokratik Hükümet, halk dili olan modern Yunancayı⁴³¹ resmi ve öğrenim dili haline getirmiş, azınlıklara da kendi dillerinde eğitim görme fırsatı vermiştir.

⁴²⁵ Papandreou, **a.g.e.**, s.99.

⁴²⁶ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.94.

⁴²⁷ Leonidas Kirkos, *Dekemvris tou '44: "Mitso, Oi Englezoi Tha Htipisoun"*, (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010, s.128.

⁴²⁸ Bu haberi Cumhuriyet Gazetesi “Yunan Çetecileri Bir Kukla Hükümet Kurdular” başlığıyla bildirmiştir. **Cumhuriyet**, 25 Aralık 1947.

⁴²⁹ Papandreou, **a.g.e.**, s.97-98.

⁴³⁰ Göktürk, **a.g.e.**, s.18.

⁴³¹ Dimotika olarak geçmektedir.

Eğitimin parasız ve zorunlu olması, her köyde bir okul bulunması kabul edilmiştir. Her çiftçiye verilmek üzere asgari ve azami bir toprak miktarı belirlenmiştir.⁴³²

Geçici Demokratik Hükümet merkezini Konitsa kenti yapmak istemiş ve bu amaçla harekâtlara başlayınca, ABD destekli silahlı güçler karşılık vererek Konitsa'yı bırakmamıştır. 1948 Şubatı'nda gerilla kuvvetleri Kuzey Yunanistan'ın başkenti olan Selanik'i tehdit etmeye ve Atina yakınlarında kentin merkezinden yalnızca birkaç kilometre uzaklıktaki Mount Pames'da varlıklarını hissettirmeye başlamıştır.⁴³³

DSE tümenleri 1'nci Tümen-Selanik, 2'nci Tümen Mora, 6'ncı Merkez Makedonya, 7'nci Tümen Doğu Makedonya ve Trakya, 8'inci Tümen Epir, 9'uncu ve 10'uncu Tümen Kastoria, 11'inci Tümen Florina, 24'üncü Tümen Kaymaktsalan bölgelerinde kurulmuştur.⁴³⁴

3.2.3. EAM'ın Eğitim Politikası ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Eğitim

Yardımları (Devşirme)

DSE sadece askeri kararlar almamış, General Markos'un başkanlığında çocuklara yönelik kararlar da almıştır. Bu kararlara göre; DSE'nin çocuklara yönelik politikasına göre eğitim tüm çocuklar için zorunlu, parasız ve altı yıllıktı. Her halk konseyi, köylerde okul düzenlemek ve eğer diplomalı öğretmen yoksa eğitimli biri ders vermek zorundaydı. Halk konseyi öğretmenin parasını kasasından ödüyordu. Resmi dil dimotiki-halk diliydi. Ulusal azınlıklar için halk konseyi özel okul kurabilir, azınlık dilinde eğitim yapılabilirdi. Eğer kitap yoksa öğretmen sözlü eğitim yapardı.⁴³⁵

Ancak savaş devam ederken çocukları korumak, onlara eğitim imkânı vermek kolay değildi. Tasos Vournas'a göre, iç savaş süresince en zor olan da savaşmayan sınıfı korumaktı. Dağlardaki sınıfın temel sorunları güvenlik sorunu ve yiyecek

⁴³² Göktürk, **a.g.e.**, s.19.

⁴³³ Papandreou, **a.g.e.**, s.97-98.

⁴³⁴ Marantzidis, **a.g.e.**, s.69

⁴³⁵ 10 Ağustos 1947 tarihinde General Markos'un başkanlığında Genelkurmay kararları adı altında alınan kararlardır. **A.g.e.**, s.81-82,89.

sağlama sorunu olarak ikiye ayrılıyordu. Asker taşraya saldırı manevraları yapıyordu, böylece anarşistleri yerleşim yerlerinden askeri ve taktiksel olarak ayırıyor, yiyecek-yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamıyorlardı. Ancak yine de başka topluluklarla alışveriş ediyor, bilgi alıyor ya da güçlerine yeni savaşçılar ekliyorlardı, temel problem hatlarında yedek asker eksikliğiydi. Dağlık bölgelerde ise en önemli sorun çocuklardı. Doğrudan tehlikenin içindelerdi. Savaş, açlık, hastalıklar, çocukların hayatını kötüleştiriyordu. Sosyalist ülkelerden Geçici Demokrat Hükümet, yardım çağrısında bulundu. İç savaş süresince çocukları ülkelerinde misafir etmelerini istiyordu.⁴³⁶

Bu durum, iç savaş süresince en çok tartışılan sorunlarından biri olmuştur. Devşirmenin amacının, çocukları korumak mı yoksa anne-babalarına daha iyi savaşmaları için uygun ortamı hazırlamak mı olduğu halen daha tartışılmaktadır.

Tuğgeneral Dimitris Ploumis, Geçici Demokratik Hükümeti ve devşirme politikasını şöyle değerlendirmiştir “1947-1948 kışı haydutlar, zorla kız ve erkekleri askere almaya başladı ve korkunç devşirme politikası başladı. Böylece soykırım yerleştiriliyordu. Yunan çocukları kaçırılıp perde ülkelerine gönderiliyordu. Böylece Yunan ruhunu öldürüyor, Yunan çocukları devşirmeciliğe dönüştürülüyor, onları bir Yunan olarak değil, Yunan düşmanı olarak gönderiyordu. Pan-İslavizm olarak gönderiyordu.”⁴³⁷

1948’de Geçici Demokratik Hükümet ise Kuzey Yunanistan’daki bütün çocukların Laik Demokrat ülkelere gönderilmesi politikasıyla, çocukların faşist askerlerin saldırılarından, açlıktan, bombalardan, yağmalardan korumayı hedeflediklerini belirtmiştir.⁴³⁸ 1 Mart 1948’de çocukların ülkeden ilk çıkışları başlamıştır. Çocuklar Arnavutluk, Yugoslavya, Bulgaristan’a gönderilirken Ukrayna, Polonya, Romanya, Çekoslovakya’ya da gönderilmiştir.⁴³⁹ 3 Mart’ta Belgrad’da Uluslararası Gençlik Konferansı’nda Kominform⁴⁴⁰ ülkeleri 3 ile 14 yaş arasında

⁴³⁶ Vournas, **a.g.e.**, s.395-396.

⁴³⁷ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.19.

⁴³⁸ **A.g.e.**, s.18.

⁴³⁹ **A.g.e.**, s.20, 55.

⁴⁴⁰ Komintern, Ekim 1947’de Kominform adıyla yeniden kurulmuştur. Roberts, **a.g.e.**, s.409.

bütün Yunan çocuklarına bu imkânı sunmayı karar vermiştir. Böylece 1948 ilkbaharında yaklaşık 25.000 çocuk ülkenin kuzeyindeki Doğu Avrupa’da bulunan çocuk istasyonlarına yerleştirilmiştir.⁴⁴¹

Bu sırada iç savaş hükümeti, asker sayısını artırmak için ABD’den onay istemiştir. 2 Nisan 1948’de gelen cevapta 25.000 kişiye kadar izin verilmiştir. Bu zor koşullar altında DSE’nin Doğu Avrupa Ülkelerinden genç savaşçılara ihtiyacı olduğundan Yugoslav dağlarına gençlerini göndermiştir.⁴⁴²

Yunanlı komünistlere devşirme konusunda da Yugoslavya büyük destek vermiş ve 1948 Haziran’a kadar çocukların gönderildiği ülkelerin içinde çocukların en çok toplandığı merkez olmuştur. Ancak Yugoslavya’nın Kominform’dan atılmasıyla ittifak ülkeleriyle ilişkilerini kesmesinden sonra Yugoslavya artık çocukları kabul etmemiştir.⁴⁴³ Böylece Yugoslavya’da bulunan çocuk şehirleri yerine Arnavutluk’ta geçici çocuk şehirleri kurulmuştur.⁴⁴⁴

1948 yılının sonlarında yaklaşık 28.000 Yunan çocuk ailelerinden ayrılmış ve komünist ittifak ülkelerine gönderilmiştir.⁴⁴⁵ Kızıl Haç’a göre ise 23.693 çocuk ülkeden ayrılmıştır. Yugoslavya’ya 10.000, Romanya’ya 3801, Ukrayna’ya 300, Bulgaristan’a 2600, Çekoslovakya’ya 2235 ve Arnavutluk’a 2000 çocuk gönderilmiştir.⁴⁴⁶

Ülkedeki çocuk mülteci kampları başlangıçta Yunanistan’da bulunan Koritsa şehri olup, oradan çocuklar Arnavutluk’ta bulunan İşkodra ve Elbasan şehirlerindeki kamplara gönderiliyordu. Koritsa’daki binaya sığmayan çocuklar Arnavut ailelerine veriliyordu. Arnavut aileler Yunanlı çocuklara çok iyi davranıyordu. İşkodra’daki

⁴⁴¹ Riki Van Boushoten, “*Mnimes, Tavmata Kai Meta-Mnimi: To Paidomazoma kai I Epeksergia Pou Parelthontos*”, **Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou**, (Ed. Riki Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftihia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada), Ekdoseis Epikentro, Thessaloniki, 2008, s.131.

⁴⁴² Gkritzonas, **a.g.e.**, s.45.

⁴⁴³ Yugoslavya’nın sınırlarını kapatma kararı ile askeri desteklerin azalması ve geçişlerin durması komünistlerin durumunu zorlaştırmıştır.

⁴⁴⁴ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.54.

⁴⁴⁵ **A.g.e.**, s.18.

⁴⁴⁶ Eudes, **a.g.e.**, s.391; Marantzidis Macaristan’a 3000 çocuk gönderildiğini belirtmektedir. Marantzidis, **a.g.e.**, s.142.

çocuk istasyonlarında Yunan öğretmenler de görev yapıyordu. Dersler Yunanca yapılıyordu. Gkritzonas bu durumu “*Arnavutlar kendi çocuklarına verdiklerinden daha çok mısır ekmeklerini Yunanlı çocuklara veriyorlardı*” sözleriyle ifade ediyordu.⁴⁴⁷

DSE, her şartta çocuklara eğitim sağlamaya çalışıyordu. DSE'nin eğitim anlayışına göre çocuklara öncelikle ana dili öğretiliyordu. Ancak bunu başarmak başlangıçta zordu çünkü çocukların ne öğretmeni ne de kitapları vardı. Öğretmeni olmayan okullarda büyük çocuklar bildiklerini küçüklere öğretiyordu.⁴⁴⁸

Okul eğitimin yanı sıra Geçici Devlet Hükümeti, gönderilen çocukların mesleki eğitimlerine de dikkat etmiştir. Okullardaki derslerin yanı sıra el zanaatı ile de birçok çocuk uğraşmış, Romanya'dan 400'den fazla çocuk özel fabrika derslerini takip etmiştir. Bu uygulama Ukrayna, Çekoslovakya ve diğer Demokratik Halk Cumhuriyetleri'nde gerçekleştirilmiştir. Böylece çocukların milli bilinçlerini kaybetmemesi, milli eğitim ve kültür elde etmesi hedeflenmiştir.⁴⁴⁹ Zaten Yunanistan'da dönemin koşulları dikkate alındığında Atina Hükümeti'nin bu imkânları verecek maddi durumun olmadığı gibi ilgilenecek durumunun olmadığı açıkça görülmektedir.

Yunanistan içerisinde bu gelişmeler yaşanırken, Tito - Stalin ayrılığı iç savaşta bir dönüm noktası oluşturmuştur. Haziran 1948'de Yugoslavya Kominform'dan atılmıştır.⁴⁵⁰ Yugoslavya, 1948'de Sovyet Bloku'ndan ayrıldıktan sonra Batı'ya doğru kaymaya ve ABD'den ekonomik ve askeri yardım almaya başlamıştır. Diğer yandan Sovyet uyduları olan Bulgaristan, Romanya, Macaristan tarafından her an saldırı tehdidi karşında bulunmaktaydı. Bu durum Yugoslavya'yı

⁴⁴⁷ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.21.

⁴⁴⁸ **A.g.e.**, s.155.

⁴⁴⁹ **A.g.e.**, s.156.

⁴⁵⁰ Bu durumu Cumhuriyet Gazetesi “Demir Perdede İlk Gedik Açıldı” başlığıyla yansıtmıştır. **Cumhuriyet**, 02 Aralık 1947.

Türkiye ve Yunanistan'la yakınlaştırıyordu.⁴⁵¹ Ancak o sıralarda Türkiye'de, Yunan iç savaşına bir savaşçı (Mihri Belli) gönderildiği bilinmiyordu.⁴⁵²

Altan Öymen Tito'nun izlediği politikayı *"Tito'nun iç politikasında, komünizmi uygulama ilkeleri ve metotları, Sovyetlerinkinden farklıydı. Dış politikada Kominform'un içinde kalmakla birlikte, Sovyetler'den bağımsız bir çizgi izliyordu. Bulgaristan ve Arnavutluk'la ilişkilerini geliştirip, Yunan komünistlerini desteklemek istiyordu. Stalin'in nüfuzundan mümkün olduğu kadar sıyrılmış bir Balkan komünistleri grubu kurmayı hedefliyordu."* sözleriyle değerlendirmiş ve Yugoslavya'nın Sovyetlerle sınır komşusu da olmadığını vurgulamıştır.⁴⁵³

Tito-Stalin'in çatışmasından⁴⁵⁴ sonra Yugoslavya'nın DSE'ye yardımları kesintiye uğramıştır. Yugoslavya, demiryoluyla yardımı sürdürememiş fakat hava ya da deniz yoluyla Arnavutluk'a ve yaya yoluyla Yunanistan'ın kuzey batı dağlarına yardıma devam etmiştir.⁴⁵⁵

Ülkede kalan çocukların durumundan ise gazeteler şöyle bahsetmiştir: Selanik'in "Ellinikos Vorras" isimli gazetesi 9 Temmuz 1948'de *"Yollar, kahveler, restoranlar, şimendiferler dilenen çocuklarla doluydu..."* diyordu.⁴⁵⁶ To Vima isimli gazetesi 15 Ocak 1949'da *"Atina'nın yerleşim yerlerinde ve sokaklarında küçük yaştaki çocuklar gece ve gündüz dileniyorlar. Geleceğin suçluları olmayı planlıyorlar. Küçük yaştaki 10-15 yaş arasındaki kızlar çiçek satıyorlar."* diye yazıyordu. BBC'nin 4 Mart 1949 tarihli raporunda ise *"Göçmenler ve çocukların iki yıldan fazladır et yiyemediği için, toplu ölümler ve ölümcül salgınlar beklemeliyiz. Durum dramatik"* diye yazıyordu.⁴⁵⁷

⁴⁵¹ Uçarol, **a.g.e.**, s.940.

⁴⁵² Altan Öymen, **Değişim Yılları**, s.312.

⁴⁵³ **A.g.e.**, s.318.

⁴⁵⁴ Romanya ve Bulgaristan Sovyetlerin kontrolü altına girmiş, Yugoslavya ve Arnavutluk ise komünist partilerin eline geçmiştir. Stalin, Tito'ya Nisan 1945'te *"Bu savaş geçmişteki gibi değildir; bir bölgeyi işgal edenler kendi sosyal sistemlerini de buraya empoze ederler. Herkes ordusunun ulaştığı yere kadar kendi sistemini empoze edebilir. Başka türlü mümkün değildir."* sözleriyle işgal politikasını değerlendirmiştir. Close, **a.g.e.**, s.117

⁴⁵⁵ Marantzidis, **a.g.e.**, s.42.

⁴⁵⁶ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.149.

⁴⁵⁷ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.151.

Bu sırada General Van Fleet DSE'ye yönelik taarruz planlarını tamamlamıştır. Buna göre önce Orta Yunanistan'ın temizlenmesi, sonra da Vitsi ve Grammos'taki gerilla üslerine saldırılmasına karar verilmiştir. 35 gün sonra başarılı bir askeri harekâtla Orta Yunanistan'ın gerillalardan temizlenmiş olduğu açıklanmıştır. 1948 Ağustos'unda 1000 kişi Doğu Makedonya'dan Grammos'a (Arnavutluk sınırında bir yer) varmak için yola çıkmıştır. Ancak 300 kişi ulaşabilmiştir. Geri kalanı öldürülmüş, hastalık nedeniyle doğu ülkelerine geçiş yapmış, firar etmiştir. Çoğu yolda soğuktan, açlıktan ve bitkinlikten ölmüştür.⁴⁵⁸ Daha sonra Fleet, sonra tam teçhizatlı ve hava destekli altı tümenle Grammos üstüne yürümüş, iki ay süren çarpışmalardan Yunan Ordusu galip çıkmış, 18 Ekim 1948'de Vitsi düşmüştür.⁴⁵⁹

1940-41 tarihleri arasında Yunan Ordusu'nun komutanı olan Mareşal Aleksander Papagos, Sofulis'in kurduğu yeni hükümet tarafından 18 Ocak 1949'da gerillalara karşı yürütülen savaşın başına getirilmiştir. Ulusal Savunma Konseyi'ni etkisiz hale getirerek, onun yerine kendi denetimi altındaki bir savaş konseyini yetkili kılmıştır. Bu konseye ulusun yaşamını ilgilendiren tüm konularda yetki verilmiştir. 1949 yılının ilk birkaç ayı gerillalar açısından iyi geçmiş, Papagos'un atandığının ertesi günü, gerillalar Karpenissi'ye saldırarak ele geçirmeyi başarmış ve bölgeyi yirmi gün ellerinde tutmuştur. 12 Şubat'ta Florina'ya saldırmışlardır.⁴⁶⁰

Bu sırada Yugoslavya'nın desteği azalsa da devam ediyordu. Halk Demokrasileri'nden Yunanlı komünistlere savaşçı desteği geliyordu. Stergios Euthimiou şöyle diyordu: "*Mart 1949'da Yugoslavya'dan 14-16 yaşları arasında 1.200 çocuk geldi. Bunların içinde Arnavut, Çek, Romanyalı da vardı. Kızlar ve erkekler yarı yarıydı. Taşınan arabada asker Zahariadis için şarkı söylüyordu. 35 gün süreyle eğitim görüyorlardı. Savaşmak için uygun olanlar alınıyor, diğerleri ülkelere geri dönüyordu. Savaş için uygun olmayanlar 630 kızlı-erkekli çocuk geri gönderildi. İngiltere ve ABD emperyalizmine karşı koymak isteyen bu çocuklar*

⁴⁵⁸ Marantzidis, **a.g.e.**, s.100.

⁴⁵⁹ Papandreou, **a.g.e.**, s.100.

⁴⁶⁰ **A.g.e.**, s.101.

savaştlar ve öldüler. Her iki taraftan da halk ya Amerikan uçaklarından atılan bombalardan ya da açlık, hastalık, kargaşaya dahil olan her şeyden öldü.”⁴⁶¹

Atina Sosyal Yardım Bakanlığı, 31 Mart 1949 tarihinde 340.000 yetim ve terk edilmiş çocuk olduğunu duyurmuştur. Bir yıl önce Bakanlık’ın bu sayıyı neredeyse yarı yarıya 186.000 olarak verirken bir yıl sonra BM’nin Bilim ve Eğitim Programı Başkanı Tereza Brus ise bu sayıyı 380.000 olarak vermesi dikkat çekicidir.⁴⁶²

İç savaş sırasında en çok tartışılan konulardan biri olan devşirme her kesim tarafından eleştirilmiştir. Papandreou’ya göre, gerillalar bölgelerindeki çocukları toplayıp komünist ülkelere göndermeye başlamış, bu da gerillaların halktan gördükleri desteğin azalmasına yol açmıştır. Resmi açıklamayla bu devşirmenin amacının çocukları iç savaşın tehlikelerinden korumak olduğu açıklanmıştır. Ancak asıl amaç çocukların ana babalarının savaşma isteğini güçlendirmek olduğu iddia edilmiştir. Ancak halkın bir kısmı devşirmeye büyük tepki göstermiş ve Yunan Hükümeti bu suretle “soykırım”dan söz etme fırsatını ele geçirmiştir.⁴⁶³ Marantzidis de, KKE’nin çocukları göndermesinin gerçek sebebinin ebeveynlerinin ordu saflarda savaşabilmesi olduğunu düşünmüştür. Bu görüşler karşısında KKE, çocukları savaşın yarattığı açlıktan korumayı amaçladığını ve ailelerin çocukları gönüllü verdiğini açıklamıştır.⁴⁶⁴

Ülkede kalan çocuklar için DSE her çocuğun eğitiminin devam etmesini istemiştir. Okullarda halk dili zorunlu olmuş, fakir halkın da eğitim görebilmesi için

⁴⁶¹ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.45-46.

⁴⁶² **A.g.e.**, s.152.

⁴⁶³ Papandreou soykırım iddiasını “İç savaş sona erdikten sonra Yunan Hükümeti’nin sorunu Birleşmiş Milletlere götürmesi sonucunda, bu çocuklardan büyük bir bölümü evlerine döndü. Komünist hükümetler, bir çocuğun geri dönebilmesi için ya ana babasının, ya da ana babası hayatta değilse en yakın akrabasının istemde bulunmasını şart koştu. Bu yüzden bazı çocuklar geri dönemedi. Bunlar yıllar sonra yetişkin genç insanlar olarak geri dönmek istediklerinde ise, Yunan Hükümeti izin vermedi. Çünkü bunlar komünizmle «zehirlenmişlerdi» ve bu zehri Yunanistan’da yayabilirlerdi. 1960’larda Papandreou Hükümeti döneminde bunlardan bazılarının geri dönmelerine izin verildi. Ancak herkesin durumu tek tek ele alınıyor ve böylece bunların yararlı yurttaşlar olmaları sağlama bağlantıyordu. İşte sağ, demokratik merkezçiler iktidardayken bile böylesine bir güce sahipti.” sözleriyle değerlendirmiştir. Papandreou, **a.g.e.**, s.100.

⁴⁶⁴ Marantzidis, **a.g.e.**, s.142.

eğitim zorunlu ve parasız yapılması kabul edilmiştir. Ancak DSE'nin yenilgisi ile tüm bunlar iptal edilecektir.⁴⁶⁵

3.3. Demokratik Ordu'nun Zayıflaması

Amerikan yardımı ile Yunan Ordusu 1948 yılı başlarında 132 bin olan gücünü 232 bine çıkarmayı başarmıştır.⁴⁶⁶ Tito gerillalara karşı dostça tutumunu sürdürmekle birlikte, onlara silah, araç gereç sağlamayı kesmeye başlamamıştır.⁴⁶⁷ Tito'nun bu tutumu ABD'nin iç savaşa olan tavrını da etkilemiştir. Amerikalılar askeri olmayan bir çözüm olasılığını reddetmeye başlamıştır. İngiltere Dışışleri Bakanı Bevin'in 29 Mayıs 1949'da dört büyük devletin iç savaşı sona erdirmeye amacıyla bir görüşme gerçekleştirme önerisi, ABD Dışışleri Bakan Yardımcısı Acheson tarafından hemen reddedilmiştir.⁴⁶⁸ Bu davranışın Amerika'nın Yunanistan'da askeri bir zafer kazanacağına kesin gözüyle bakmasından kaynaklandığı söylenebilir. Temmuz 1949'da⁴⁶⁹ ise Tito'nun Yugoslavya - Yunanistan sınırını kapatması, gerillaların çökmesindeki en büyük gerekçe olarak gösterilebilir

ABD'den destek gören Yunan Ordusu karşısında DSE silah eksikliği sorunu giderememiştir. Bu sorun komünist ülkelerden gelen yardımlarla giderilmeye çalışılmış ancak istenilen sonuca ulaşılamamıştır. Çünkü DSE standart eksikliği sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Doğu Avrupa ülkelerinden Alman ve İngiliz kökenli çok çeşitli silahlar ve toplar elde eden anarşistler bunların eğitiminde zorlanmıştır.⁴⁷⁰ Bu sorunu gidermek için Yugoslavya'da Yunanlı anarşistler, Mİ-15 ağır makineli tüfek ve tanksavar silahlar konusunda eğitim görmüştür. Şubat 1949'daki Yunan hükümeti raporlarına ve batılı kaynaklara göre DSE

⁴⁶⁵ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.84.

⁴⁶⁶ Jelavich.**a.g.e.**, s.332.

⁴⁶⁷ Yugoslavya'nın Yunanistan'a verdiği desteği çekmesiyle ilgili olarak Ulus Gazetesi'nde yer alan haberlerde; Yunanistan'da asilere karşı verilen mücadelenin şiddetlendiği, Yugoslavya'nın komünistlere-asilere yardım etmeye son verdiğini ve Yunanlı çocukların ülkelerine iade edileceğini bildirdiği belirtilmiştir. Ayrıca gazete, Yugoslavya-Yunanistan sınırının kapatılmasının ABD tarafından hoş karşılandığına yer vermiştir. **Ulus**, 5 Temmuz 1949; **Ulus** 12 Temmuz 1949.

⁴⁶⁸ Papandreou, **a.g.e.**, s.100-101.

⁴⁶⁹ Jelavich.**a.g.e.**, s.334.

⁴⁷⁰ Marantzidis, **a.g.e.**, s.92.

savaşçılarında 3.000-4.500 Arnavutluk'ta, 1.000-3.000 Yugoslavya'da ve 2.000-3.000'ı Bulgaristan garnizonlarında bulunma imkânı elde etmiş ve tamamı olmasa da bir kısmı eğitim görmüştür. 1949 yılında Varşova'da 30 kişi havacılık eğitimi almıştır.⁴⁷¹ Yine de bu eğitimlerin çok çeşitli mühimmatlarla karşı karşıya kalan DSE askerlerinin sorunların çözülmesinde yeterli olmamıştır.

Bu ülkelerin gönderdiği yardımlar DSE'de başka sorunlar da yaratmıştır. Güvenlik nedeniyle Bulgaristan göndermediği malzemelerini sınıra teslim etmemiş, sınıra birkaç km uzaklıkta bırakmıştır. Bu da nakliye sorununu artırmıştır.

Arnavutlar tedbirli davranmaya çalışmış, çünkü Yunan askerleri tarafından topraklarına bir saldırı olmasından çekinmiştir. KKE ve Arnavutluk İşçi Partisi arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Yunanlı komünistler DSE'nin Arnavutluk'taki depolarına ulaşan malzemelerde tam denetim istemiş, Arnavutlar da bu depoların korunmasını tamamen kendileri yönetmek istemiştir. KKE, gelen malzemelerden Arnavutluk kendi ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştığını iddia etmesi üzerine bu durum iki parti arasında gerginliklere yol açmıştır. Yunanlı komünistlerin askeri manevralarda Arnavut topraklarını kullanmak istemesi de Arnavutlar ve Yunanlılar arasında yeni bir sorun yaratmıştır. Arnavutlar DSE'nin kendi topraklarına saldırısından korkmuştur.⁴⁷²

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Demokratik Halk Ülkeleri'nin DSE'ye yardımları sadece para, malzeme ve çocukların korunmasıyla sınırlı kalmamıştır. Bulgaristan, DSE savaşçıları için 14 sağlık tesisi düzenlemiştir. Yunanistan-Bulgaristan hattı sınırı boyunca 5 hastane ve 4 cerrahi barınak oluşturulmuştur. Burada Bulgar ve Yunanlı doktorlar, hemşireler beraber çalışmıştır. Yunanistan'dan buralara hastalar trenle, hasta taşıyıcı arabalarla ve çok acil durumlarda Bulgaristan Kızılhaç'ının özel uçağıyla taşınmıştır. Bulgaristan ise 1946'dan iç savaşın bitimine kadar 12.600 Yunanlıya tıbbi ilgi göstermiştir. Bulgaristan yaralıların ve çocukların korunması, beslenmesi ve ilgisine 650.000 dolar harcamıştır. Polonya'da ise 1.585 yaralı tedavi edilmiş ve bu tedavilere Polonya Hükümeti 800 bin dolar harcamıştır.

⁴⁷¹ A.g.e., s.44.

⁴⁷² A.g.e., s.43.

Arnavutluk, 8 ilk yardım merkezi ve 10 hastane ile DSE yaralılarını tedavi etmiştir. Yugoslavya ise 2 ilk yardım merkezi 11 hastane ile yardım etmiştir.⁴⁷³

Sovyetlerin DSE'ye artan tedarik ve silahların iyileştirilmesine yönelik yardımları ABD ve müttefiklerinde korku yaratmıştır. Ancak yine de 1949 yılı DSE için oldukça zor geçmiştir.⁴⁷⁴ 1949 ilkbaharında Sovyetler KKE temsilcilerinden silahlı mücadelenin durdurulmasını istemiştir. Bu kararda Yunan askerinin Arnavutluk'a saldırma korkusu etkili olduğu tahmin edilmektedir. Daha sonra uluslararası ortam ve ABD'nin görüşmeleri nedeniyle DSE'ye yapılan yardımlar 1949 Nisan'ında aniden kesilmiştir. Yunanistan-Bulgaristan ya da Yunanistan-Arnavutluk sınırından geçişler daha öncekilerine göre gecikmeye başlamıştır.⁴⁷⁵

Uzun süren savaşlar ve ülkede devam eden açlık sonucu DSE üyeleri güçsüz kalmıştır. DSE üyelerinin günlerce ekmeksiz kaldıkları olmuş ve 1949 yılında yüzde 50'sinin ne üniformaya ne de ayakkabıya sahip olmadığı görülmüştür.⁴⁷⁶ DSE savaşçıları günlük giysileriyle askerlik yapmak zorunda kalmıştır. Bu koşullar karşısında Mihri Belli *"Tek bir yün kazakla, omuzlarında ELAS'tan kalma Alman tüfekleri, ayaklarında otomobil lastiğinden çarıklar vardı. Bu çarıkların teki bir-bir buçuk kilo geliyordu ve bunlarla gerektiğinde 15-20 saat yürüyorlardı. Şu insanlara ayaklarına birer çift postal, sırtlarına birer kaput ve başlarına birer kep verebilsek, Hazır ol komutu verdiğimizde topukların birbirine vurmalarıyla tek ses duyulabilsek savaşı kısa zamanda kazanırız"* diye düşündüğünü ifade etmiştir.⁴⁷⁷

Savaş koşulları DSE üyeleri için giderek daha zor bir hâl alıyordu. Hükümet güçleri DSE üyelerine, *"Bize gelin acıktınız ve bizde beyaz ekmek var"* diye sürekli savaş sırasında megafondan bağıyordu. Savaştan sonra aç ve bitkin düşüyor ve şikâyet etmeye başlıyorlardı. Açlık ve bitkinlikten kimsenin savaşamayacağı zamanlarda sessizlik oluyordu. Askerler Hıristiyan inancı ve liderlerine sadakat-

⁴⁷³ Marantzidis, **a.g.e.**, s.45-46.

⁴⁷⁴ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.43.

⁴⁷⁵ Marantzidis, **a.g.e.**, s.41.

⁴⁷⁶ **A.g.e.**, s.105-106.

⁴⁷⁷ Belli, **a.g.e.**, s.161.

bağlılık ile psikolojilerini korumaya çalıştıklarını, daha sonra milliyetçilik duygusunun bir dayanak oluşturduğunu söylüyorlardı.⁴⁷⁸

Açlığın yarattığı sorunların yanı sıra parti içi çatışmalar ve Tito ile aralarındaki ayrılık gerillaların savaşma gücünü daha da zayıflatmasına neden olmuştur. General Van Fleet büyük saldırı için ana hedeflerini bir kez daha Vitsi ve Grammos olarak belirlemiştir. Bu harekâtlar sırasında gerillalar kayıp vermiştir. Yaklaşık 9000 gerilla sınırı geçerek “cehenneme dönmüş” Grammos'tan kaçmıştır. Bu askerlerin kaçması DSE için büyük bir sorun yaratmıştır. Kaçan askerlerin çoğu Sosyalist ülkelere gitmiştir.

Yunanlı komünistler yıllardır süren savaş nedeniyle artık yorgun ve bitkin düşmüştür. ABD'den tam destek gören Yunan Ordusu, komünistlere moralini bozma taktikleri uygulamıştır. DSE üyesi Vasilis Apostopoulos; Yunan Ordusu'nun onları yakaladıklarında ormanda bir ağaca bağladıklarını, ne yiyecek ne de güvenli bir yer sunmadıklarını anlatmıştır. Sadece psikolojilerini bozmak için onları tuttuklarını düşünmüşlerdir.⁴⁷⁹

1949 Ağustos ayında gerçekleşen çetin çatışmaların ardından kalan DSE savaşçıları Arnavutluk'a çekilmek zorunda kalmış ve iç savaş resmen 17 Ekim 1949'da sona ermiştir.⁴⁸⁰ 20 Kasım 1949'da İngiliz askeri birlikleri, Atina'da bir resmigeçit yaparak ülkelere doğru yola çıkmıştır. Aynı birlikler beş yıl önce Yunanistan'a vardıklarında, binlerce Yunanlı onları gözlerinde yaşlarla ülkelerinin kurtarıcıları olarak selamlamıştır. Ancak artık Yunanistan'ı terk ederlerken durum çok farklıdır.⁴⁸¹

İç savaş sırasında 185 bine yakın insan ölmüştür.⁴⁸² Yunanistan Genelkurmayı'nın resmi verilerine göre, 38 bin 839 DSE partizanı öldürülmüş ya da yaralanmış, 20 bin 128'i esir alınmıştır. Yine resmi rakamlara göre, hükümet

⁴⁷⁸ Marantzidis, **a.g.e.**, s.106-113.

⁴⁷⁹ Vasilis Apostolopoulos, **Epi Ksirou Akmis- Enas Kommenos Antartis tou DSE sta Bouna tis Roumelis**, Vibliorama, Athina, 2008, s.141.

⁴⁸⁰ Göktürk, **a.g.e.**, s.19; Papandreou, **a.g.e.**, s.102.

⁴⁸¹ Papandreou, **a.g.e.**, s.102.

⁴⁸² Eudes, **a.g.e.**, s.435.

ordusunun kayıpları ise 55 bin 528 olmuştur. 65 binden fazla komünist EAM-DSE destekçisi ve diğer militanlar Yunanistan'ı terk etmeye ya da Sosyalist ülkelere sığınmaya zorlanmış, bunların 20 bin kadarı vatandaşlıktan çıkarılmıştır. 40 bin kadar sol görüşlü, Makronissos gibi toplama kamplarına ve ceza evlerine gönderilmiştir.⁴⁸³

Savaş süresince Yunan Hükümeti DSE'ye %30 gönüllü, %70 zorunlu kişinin katıldığını⁴⁸⁴ ve DSE bütün hatlarında 100.000 kadın ve erkek savaştığını açıklamıştır.⁴⁸⁵

Ayrıca iç savaş sırasında olduğu gibi savaştan sonra da devşirme konusu gündemdeki yerini korumaya devam etmiştir. Mayıs 1950'de Cenevre'de Uluslararası Kızıl Haç Örgütü'nün toplantısında Yugoslavya temsilcisi Milosevits ülkede (4 Mayıs 1950'ye kadar) 9.512 Yunan çocuk bulunduğunu, bunlardan 7.812'sinin aileleriyle ve 1.700'ünün çocuk şehirlerinde kaldığını açıklamıştır. Bu 1.700 çocuktan 218'inin ailelerinin Demokratik Halk Ülkeleri'nde olduğu, 15'inin ise Avustralya'da olduğunu söylemiştir.⁴⁸⁶

Balkan Savaşları, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı ve iç savaş ile uzun yıllar savaştan Yunan halkı yorgun düşmüş ve ekonomisi tamamen dışa bağımlı hala gelmiştir. İç savaş sonucunda iktidara tekrar sağ partiler gelmiştir. Böylece Balkanlarda komünist yönetimin ele geçirmeyi başaramadığı ülkeler Yunanistan ve Türkiye olmuştur. Ayrıca Yunan iç savaşı sırasında toplumsal hayata katılarak önemli rol oynayan kadınlar 1952 yılında seçme ve seçilme hakkı elde etmiştir.

⁴⁸³ Göktürk, **a.g.e.**, s.19.

⁴⁸⁴ Marantzidis, **a.g.e.**, s.137.

⁴⁸⁵ Bu sayı 1948 yazında 26.000 ve 1949 Temmuz'unda 17.000 savaşı olmuştur. **a.g.e.**, s.52.

⁴⁸⁶ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.109. Haziran 1950'de Yugoslavya Yunanistan Uluslararası Kızılhaç'a 63 çocuğun ülkesine dönüşünün planlandığını açıklamıştır. 25 Kasım 1950'de Yugoslavya'dan Yunanistan'a.14 Mart 1951'de 54 ve 21 Mayıs 1951'de 214 çocuk dönmüştür. Mart 1953'te Yunanistan Kızılhaç Başkanı Georgakopoulos ve hukuk danışmanı Pasmazoglou, Yugoslavya'ya diğer çocukların dönüşü için görüşmeye gitmiştir. **a.g.e.**, s.111.

SONUÇ

Yunan iç savaşı Yunanistan'ın siyasi tarihinde önemli bir kırılma noktası olmuştur. Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşı'nda yaşadığı olumsuzlukların bir sonucu ve direniş hareketi olarak ortaya çıkan iç savaş, başta İngiltere, ABD ve SSCB olmak üzere Balkan ülkeleri tarafından da yakından izlenmiştir.

Bu araştırmada Yunanca başta olmak üzere İngilizce ve Türkçe anı kitapları ışığında Yunan iç savaşı incelenmiş ve değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Anılar öncelikli kaynaklarımız olduğundan araştırmamızın çalışma sahası bu eserlerle sınırlı tutulmuştur. Anılar konusunda bir tasnif yapmak gerekirse sağ kesim ve sol kesimin anıları incelenmiş ve çeşitli tespitlere ulaşılmıştır. Çoğu anı kitabı, bir kısmı da anı makalelerinden oluşan 26 kitapta basit bir ideolojik tasnife gidildiğinde anı yazarlarını sağ ve sol gruba mensup kişiler olarak ayırmak doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu bağlamda dikkati çeken noktalardan biri sağ görüşlü kişilerin anılarında solun yok sayılmaması hatta tahmin edilenden daha çok bilgiye yer verilmesidir. Ayrıca dikkati çeken önemli noktalardan bir diğeri de Batı'ya bakıştır. Sağ ideolojiyle yazılmış anılarda Batı yardımsever ve dost olarak aktarılırken, sol ideolojili yazarların Batı'yı müdahaleci olarak yorumlaması da şaşırtıcı değildir.

Yazarların şahsi yorumları konusuna değinecek olursak ilk dikkati çeken nokta iç savaşa nasıl baktıkları ve tanımladıklarıdır. Sol ideolojiyle yazılmış anılar bu savaşı bir ideoloji savaşı olarak nitelerken, Yunan tarihine kardeş kavgası olarak geçmiş ve romanlara bile konu olmuş bu olay sağ kesimde Batı'ya yönelişi hızlandırmıştır. Yunanistan'ın Batı Bloku'na dahil olma sürecinde iç savaş ve Komünizm tehlikesinden duyulan endişenin, ayrıca 1945-1949 yılları arasında ikinci aşamasının yaşandığı iç savaşta özellikle İngiltere ve ABD'nin EDES'e ve Yunan Ordusu'na mühimmat yardımında bulunmasının büyük etkisi vardır. İngiltere ve ABD'nin Yunanistan'daki komünizmin yayılması konusunda bu kadar tedirgin olması, savaş sonrasında da maddi yardımların devam etmesini sağlamıştır.

Anılarda konunun uluslararası boyutuna, Yunanistan'da yaşanan sürekli hükümet değişiklikleri ile siyasi tutarsızlıklara fazla yer verilmemiş, daha çok iç

savaş sırasında direniş örgütlerini anlatan ve savaşçıların yaşadığı ortama ilişkin bilgiler ile karşılaşmıştır. Sağ görüşlü yazarların anılarında bile daha çok sol direniş örgütlerini anlatan bölümlere yer verildiği dikkat çekmektedir.

Anılar konusunda daha özele inildiğinde, bir başka tasnif daha yapılabileceği görülmektedir. Olayları bizzat yaşayanlar ve duyduklarını aktaranlar şeklinde yapabileceğimiz tasnif, özellikle duyduklarını kaleme alan yazarların anılarına daha temkinli yaklaşmayı zorunlu kılmaktadır.

Yunanca anılar iç savaşın yalnızca siyasi ya da askeri kısmını değil sosyal ve ekonomik etkilerini aktarması bakımından da ilginç ve bilgilendiricidir. İç savaşa katılan tarafların yaşamları, silah ve cephaneleri konusunda verilen bilgilerin birbirini tekrar etmemesine özen gösterilmiştir. İç savaşın ikinci aşamasının anlatıldığı sağ içerikli anılarda EAM'ın ağırlıklı olarak anarşist olarak tanımlanması bakış açısı ve yorumlamanın kesin bir hal aldığı ve sert bir üsluba dönüştüğü izlenimini yaratmaktadır.

Yukarıda aktarılan ideolojiler göz önüne alındığında şaşırtıcı olmamakla birlikte bilgilendirici niteliktedir. Özellikle Yunan halkının kendi iç meselesi olarak niteledikleri bir olaya bakış açısı onların siyasi ve ideolojik gelenekleri hakkında aydınlatıcı ve bilgilendiricidir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Mihver Devletlerin işgaline ve bu işgalin yarattığı tahribe bir tepki şeklinde ortaya çıkan bir örgütlenmenin nasıl iç savaşa dönüştüğü ancak ideolojik nedenlerle açıklanabilir. Bu çerçeveden baktığımızda kendilerinin de tanımladığı gibi bir ideoloji savaşı olan Yunan iç savaşı Yunanistan'ın siyasi tarihinde önemli bir kırılma olmuş ve elde edilen kazanım ya da zafer İngiltere ve ABD zaferi olarak yansımıştır.

Balkan ülkeleri arasında önemli bir konuma sahip Yunanistan'ın komünizme yönelmesini engellemek amacıyla kendine düşman bir Yunanistan yaratılmak istenmiş ve bu ideolojik savaş Batı Bloku'nun zaferi ile sonuçlanmıştır.

KAYNAKÇA

ANI KİTAPLARI

Apostolopoulos, Vasilis, **Epi Ksirou Akmis- Enas Kommenos Antartis tou DSE sta Bouna tis Roumelis (Kuru Zirvede-Rumeli Dağlarında DSE Anarşistinden Bir Kesit)**, Vibliorama, Athina, 2008.

Batur, Nur, **Yürekten Gülerekten Yürüdüm**, Doğan Kitap, İstanbul, 2004.

Belli, Mihri, **Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından (Rigas'ın Dediği)**, Belge Yayınları, İstanbul, 1998.

Berkes, Niyazi, **Unutulan Yıllar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Churchill, Winston S., **2. Dünya Savaşı Hatıraları-Savaşın Alacakaranlık Dönemi 1939-1940**, Çeviren: Mehmet Ali Yalkın, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004.

Churchill, **The Second World War- 5 Germany Drives East**, Cassell&Company Ltd, London, 1968.

Fertis, İlias, **Oı Mnimes tis Katohis (İşgal Anıları)**, İolkos, Athina, 2003.

Fourtouni, Eleni, **Yunan İç Savaşında Direnen Kadınlar**, Çeviren: Alev Ertürk, Koral Yayınları, İstanbul, 1990.

Gkritzonas, Kostas, **Ta Paidia Tou Emfiliou Polemou - Prosopiki Martiria (İç Savaşın Çocukları-Şahsi Tanıklık)**, Filistor, Athina, 1998.

İnönü, Erdal, **Anılar ve Düşünceler 1**, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2007.

Kakoulidis, Yannis, **Ta Paidia Tis Brohis (Yağmurun Çocukları)**, Ekdosi Nefeli, Athina, 2006.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, **Zoraki Diplomat**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Karkanis, K.Nikos, **İtan o Dekemvris Anapofengktos? İstoriki Analisi Tou Dekemvri tou 1944 (Aralık Kaçınılmaz Mıydı? 1944 Aralığının Tarihi Analizi)**, Ekdoseis Kastanioti, Atina, 1999.

Kertemelidi, F., **Sti Dini tou Polemou (Savaşın Girdabında)**, Ekdoseis Arselidi Athina, 1995.

Konstantinidis, Konstantinos Evst., **Statis Theodorou Konstantinidis Hasilas 'Evas Allitikos Kapetanios (Statis Theodorou Konstantinidis Hasilas BirBaşka Kaptan)**, Ekdotikos Adelfon Kiriakidi, Athina, 2010.

Lazaridis, Takis, **Eftihos İttithikame Sintrofi (İyiki Kazandık Yoldaş)**, Ekdoseis Pelasgos Athina, 2008.

Öymen, Altan, **Bir Dönem Bir Çocuk**, Doğan Kitap, İstanbul, 2009.

Öymen, Altan, **Değişim Yılları**, Doğan Kitap, İstanbul, 2010.

Papandreou, G. Andreas, **Namlunun Ucundaki Demokrasi**, Çeviren: Semih Koray-Mehmet Emin Yıldırım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988.

Papen, Franz Von, **Memoirs**, E.P.Dutton&Company INC, Newyork, 1953.

Ed.Sales, Raoul de Roussy de, (Editör), **Adolf Hitler My New Order**, Octagon Books, Newyork, 1973.

Truman, Harry S., **Memoirs by Harry S.Truman, Years of Trial and Hope, Volume Two**, Double&Company Inc., Newyork, 1956.

Tzouvaras, Dimitris, **Psifides Mias Zois İ Agratotiki Zoi Propolemika İ Katohi (Bir Hayatın Mozaik Taşları –Savaş Öncesi Vahşi Yaşam İşgal)**, O Emfilios, Ekdoseis Oionos, Lamia, 2009.

Vournas, Tasos, **İstoria tis Neoteris kai Singxronis Elladas O Emfilios (Yeni ve Çağdaş Yunanistan Tarihi İç Savaş)**, Ekdosi Pataki, Atina, 2009.

ARAŞTIRMA KİTAPLARI

Arı, Kemal, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

Armaoğlu, Fahir, **20.yy. Siyasi Tarihi (1914-1995)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010.

Artuç, İbrahim, **Hitler ve İkinci Dünya Harbinin Kaderi**, Cilt-1, Kastaş Yayınları, İstanbul.

Ataöv, Türkkaya, **İkinci Dünya Savaşı**, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985.

Aydemir, Şevket Süreyya, **İkinci Adam 1938-1950**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

Babiniotis, Georgios, **Leksiko tis Neas Ellinkis Glossas (Yeni Yunan Dili Sözlüğü)**, 3.B., Kentro Leksilogias E.P.E., Athina, 2008.

Close, David. H., **The Origins of the Greek Civil War**, Longman Group Limited, London, 1995.

Clogg, Richard, **Modern Yunanistan Tarihi**, Çeviren: Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

Demirözü, Damla, **Savaştan Barışa Giden Yol Atatürk-Venizelos Dönemi-Yunanistan İlişkileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Deringil, Selim, **Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2011.

D.Dimitriakos, **Kostas Mitsotakis: Politiki Biografia (Kostas Mitsotakis: Siyasi Biyografi)**, I. Cilt, Papazisi Yayınları, Atina.

Ertan, Temuçin Faik, (Editör), **Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011.

Eudes, Dominique, **Kapetanios Yunan İç Savaşı**, Çeviren: Yavuz Alogan, Belge Yayınları, İstanbul, 1985.

Fleischer, Hagen, **Stemma kai Svastika 1: I Ellada tis Katohis kai tis Antistasis 1941-1944 (Taç ve Gamalı Haç 1:Yunanistan İşgal ve Direniş 1941-1944)**, Papazisi Yayınları, Atina, 1995.

Gilbert, Martin, **Churchill**, Çeviren: Süha Sertabiboğlu, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011.

Glenny, Misha, **Balkanlar (1804-1999) Milliyetler ve Sınırlar**, Çeviren: Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul, 2001.

Göktürk, Fuat, **Komşuda İç Savaş Yunanistan'da Yurtsever Direnişin Öyküsü**, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2008.

Gürel, Şükrü, **Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.

Hart, Liddell, **II. Dünya Savaşı Tarihi**, Cilt 1-2, Çeviren: Kerim Bağrıaçık, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.

Hart, Liddell, **Histoy of The Second World War**, G. P. Putnam's Sons, New York, 1970.

Hatipoğlu, Murat, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.

Jacobsen, Hans-Adolf, **1935-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı**, Çeviren: Em. Kur. Alb. İbrahim Ulus, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989.

Jelavich, Barbara, **Balkan Tarihi 20.Yüzyıl**, Küre Yayınları, İstanbul, 2006.

İkinci Dünya Savaşı, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1998.

İliou, Filippos, **O Ellinikos Emfilios Polemos İ Emploki Tou KKE (Yunan İç Savaşı, KKE'nin Müdahalesi)**, Themelio İstoriki Vivliothiki, Athina, 2010.

Keser, Ulvi, **Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Karra, Nikolaou, **Ioannis Metaksas İstoriki-Politiki Prosengisi (Ioannis Metaksas Tarihi-Siyasi Yaklaşım)**, Ekdosi Pelasgos, Atina, 2003.

Kitsikis, Dimitris, **İstoria Tou Ellinotourkikou Horou 1928-1973 (Türk-Yunan Dansının Tarihi)**, Vivliopoleion Esteias, Atina, 1995.

Koulouris, Nikos, **Elliniki Vivliografia tou Emfiliou Polemou 1945-1949 (1945-1949 Yunan Bibliografyası)**, Filistor, Atina, 2000.

Kuyaş, Ahmet (Genel Yayın Yönetmeni), **Tarih (1839-1939)**, Tüsiad Yayınları, İstanbul, 2006.

Marantzidis, Nikos, **Dimokratikos Stratos Elladas (DSE) 1946-1949 – Themata İstroias 2 (Demokratik Ordu 1946-1949-Tarihi Konular 2)**, Ekdosis Aleksandreia, Atina, 2010.

Mazower, Mark, **Karanlık Kıta: Avrupa'nın Yirminci Yüzyılı**, Çeviren: Dilek Cenkçiler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

Mazower, Mark, **Stin Ellada Tou Hitler (Hitler'in Yunanistan'ı)**, Aleksandreia Yayınları, Atina, 1994.

Oran, Baskın (Editör), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

Roberts, J.M., **Yirminci Yüzyıl Tarihi**, Dost Kitapevi, Ankara, 2003.

Sakkas, Yannis, D., **H Eamiki Antistasi 1941-1944-Mia Kritiki Prosengisi (EAM Direnişi 1941-1944- Kritik Bir Yaklaşım)**, Ekdosis Papazisi, Athina, 1998.

Sander, Oral, **Siyasi Tarih (1918-1944)**, İmge Kitabevi, Ankara, 2010.

Sertel, Sabiha, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1999.

Sonyel, R.Salahi, **İngiliz Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1923**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011,

Soysal, İsmail, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)**, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.

Soysal, İsmail, **Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları (1945-1990)**, II. Cilt, Kesim A (Çok Taraflı Bağlılar), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.

Uçarol, Rıfat, **Siyasi Tarih 1789-2010**, DER Yayınları, İstanbul, 2008.

Tağmat, Çağla Derya, **Yunanistan'da Büyük Açlık ve Türk Yardımları (1941-1943)**, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010.

Teed, Peter, **Dictionary of the 20th Century History 1914-1990**, Oxford University Press, Oxford, 1992.

Tsirkas, Stratis, **Kudüs Başboş Kentler-I**, Çeviren: Aykut Derman, Can Yayınları, İstanbul, 2012.

Wheal, Elizabeth-Anne, Pope, Stephen & Taylor, James, **Encyclopedia of The Second World War**, United States of America, 1939.

ANI MAKALELERİ

Antaios, Petros, “*İ İdrisi tis EPON*” (*EPON'un Kuruluşu*), (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.

Bada, Konstantina, “*O Emfilios Polemos os Viomeni Embeiria kai Mnimi ton Yinaikon*” (*Yaşanan Tecrübe Olarak İç Savaş ve Kadınların Anıları*), **Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Poleμου**, (Editör: Riki Van Boushoten, Tasoula

Vervenioti, Eftuhia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada), Ekdoseis Epikentro, Thessaloniki, 2008.

Boushoten, Riki Van, “*Mnimes, Tavmata Kai Meta-Mnimi: To Paidomazoma kai Í Epeksergasia Pou Parelthontos*” (*Anılar, Travmalar ve Anılar Sonrası: Devşirme ve Geçmişin Ayrıntıları*), **Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou**, (Ed. Riki Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftihia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada), Ekdoseis Epikentro, Thessaloniki, 2008.

Kirkos, Leonidas, *Dekemvris tou “44 “Mitso, Oi Englezoi Tha Htipisoun” (44 Aralığı Mitso, İngilizler Vuracaklar)*, (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.

Farakos, Griyoridis, “*To Zitima tis Eksousias kai o Emfilios*” (*İktidar Sorunu ve İç Savaş*), (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.

Lazarou, Foni, “*Í Xeirafetisi ton Yinaikon stin Avtistasi*” (*Direnışte Kadınların Özgürlüđe Kavuşması*), (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.

Mauroeidis, Lefteris, “*Oi Stalinikes Dikes kai o Zahariadis*” (*Stalin Hakları ve Zahariadis*), (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.

Nefoudis, Vasilis, “*An Eprokeito, Na Ksanarhiza Pali Ta Ídia Tha Ekana*” (*Tekrar Başladım Aynıı Yaptım*), (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.

Tenta-Latifi, Katina, “*Pos Mas Esproksan ston Emfilio Polemo (Nasıl Bizi İç Savaş Sürüklediler)*”, (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.

Tzefronis, Leonidas, “*H Diaspasi tou KKE*” (*KKE'nin Bölünmesi*), (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

Iatridis, O.Yannis, “*Eisagogi (Giriş)*”, **H Ellada Sth Dekatetia 1940-1950: Ena Ethnos Se Krii**), Themelio, Athina, 2006.

Iatrides, O.John, Rizopoulos, X.Nicholas, “*The International Dimension of the Greek Civil War*”, **World Policy Journal**, Spring 2000.

Esmer, Ahmet, Şükrü, “*İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası*”, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996.

Fakialas, Rosetos, “*Oikonomikes Ekselikseis Stis Dekatetis '30 kai '40*” (30 ve 40’li Yillarda Ekonomik Gelişmeler), (Editör: Hagen Fleischer), **İ Ellada 36-49 Apo Tin Diktotiria ston Emfilio Tomes kai Sineheis**, Ekdoseis Kastanioti, Atina, 2003.

Gönlübol, Mehmet- Ülman, Haluk, “*İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası 1945-1965*”, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996.

Makinen, Gail E., “*The Greek Hyperinflation and Stabilization of 1943-1946*”, **The Journal of Economic History**, Vol.46, No.3, Sep 1986.

Nachmani, Amikam, “*Civil War and Foreign Intervention in Greece:1946-49*”, **Journal of Contemporary History**, Vol.25, No.4, Oct.1990.

Papadimitriou, Despoina, “*To Akrodeksio Kinima stin Ellada, 1936-1939 Katavoles, Sineheis kai Asineheis*” (Yunanistan’da Aşırı Sağ-1936-139 Güçten Düşme, Devamlı Olanlar ve Devamlı Olmayanlar), (Editör: Hagen Fleischer), **İ Ellada 36-49 Apo Tin Diktotiria ston Emfilio Tomes kai Sineheis**, Ekdoseis Kastanioti, Atina, 2003.

Pelt, Mogens, “*The Establishment and the Development of the Mexican Regime in the Context of Nazi Fascism 1936-1941*”, **Totalitarian Movements and Political Religions**, 2002.

Petropoulos, Yorgos, “*Ta Tagmata Asfalias stin Peloponniso İdeologikes Diastaseis Kai Mvimonikos Logos*” (*Mora’daki Güvenlik Taburları’nın İdeolojik Boyutları ve Hatırlatıcı Söz*), **Panteio Panepistimiou Koinonikon kai Politikon Epistimon**, Atina, 2007.

Sfikas, Thanasis D., “*The People at the Top Can Do These Things, Which Others Can’t Do: Winston Churchill and the Greeks 1940-45*”, **Journal of Contemporary History**, Vol.26, No:2, Apr. 1991.

Stavrianos, L.S., “*The Greek National Liberation Front EAM: A Study in Resistance Organization and Administration*”, **The Journal of Modern History**, Vol.24, No:1, Mar. 1952.

İNTERNET SİTELERİ

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.51a099fad585e5.92199200.

<http://tdkterim.gov.tr/bts>.

www.kke.gr, *Sta Hronia Apo Tin idrisi EAM*.

www.kke.gr, *Yia Tin Apokatastasi Tou Nikou Zahariadi*.

www.kke.gr, *Vathia Alitheia yia ton Dimokratiko Strato Elladas 1946-1949*.

SÜRELİ YAYINLAR

Tan

Ulus

Cumhuriyet

Akşam

EKLER LİSTESİ

EK – 1 Vasilis Apostolopoulos, *Epi Ksirou Akmis- Enas Kommenos Antartis tou DSE sta Bouna tis Roumelis (Kuru Zirvede- Rumeli Dağlarında DSE Anarşistinden Bir Kesit)*

EK – 2 Nur Batur, *Yürekten Gülerekten Yürüdüm*

EK – 3 Mihri Belli, *Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından (Rigas 'ın Dediği)*

EK – 4 Niyazi Berkes, *Unutulan Yıllar*

EK – 5 Winston S. Churchill, *2.Dünya Savaşı Hatıraları-Savaşın Alacakaranlık Dönemi 1939-1940*

EK – 6 Churchill, *The Second World War- 5 Germany Drives East*

EK – 7 İlias Fertis, *Oı Mnimes tis Katohis (İşgal Anıları)*

EK – 8 Eleni Fourtouni, *Yunan İç Savaşında Direnen Kadınlar*

EK – 9 Kostas Gkritzonas, *Ta Paidia Tou Emfiliou Polemou (İç Savaşın Çocukları)*

EK – 10 Erdal İnönü, *Anılar ve Düşünceler 1*

EK – 11 Yannis Kakoulidis, *Ta Paidia Tis Brohis (Yağmurun Çocukları)*

EK – 12 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Zoraki Diplomat*

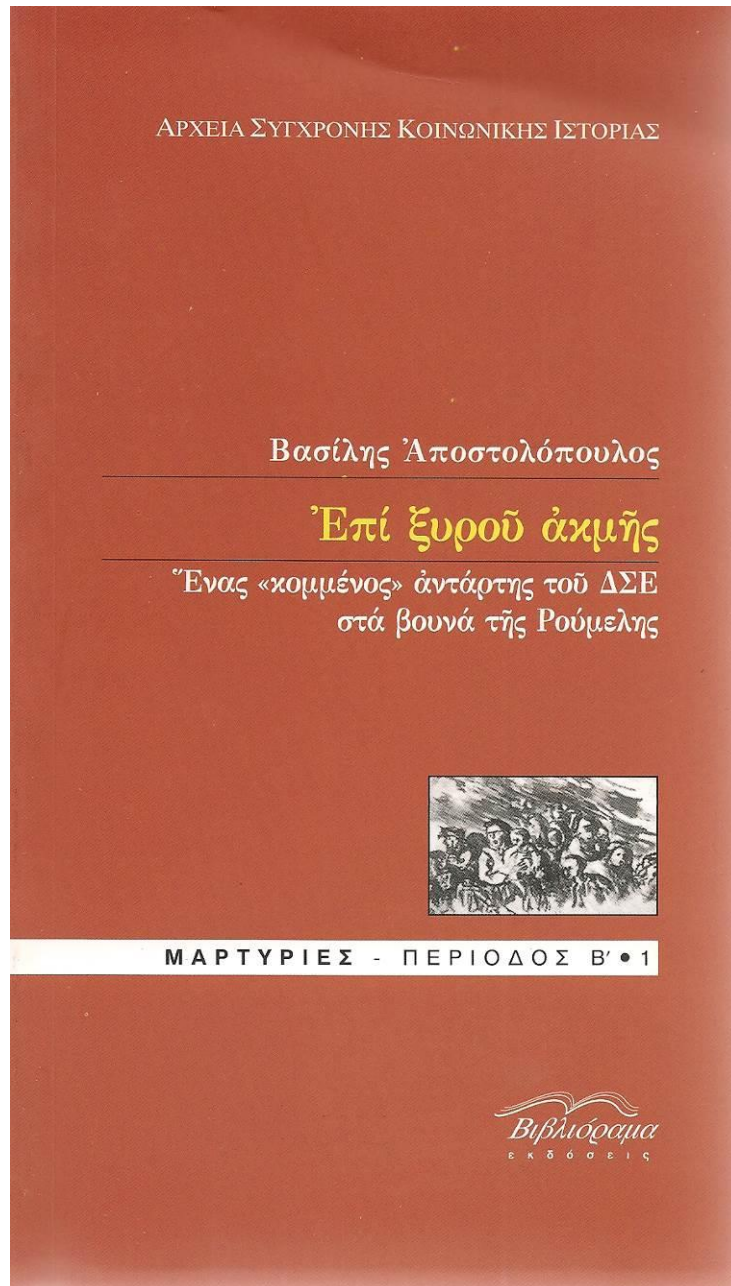
EK – 13 K.Nikos Karkanis, *İtan o Dekemvris Anapofengktos? İstoriki Analisi Tou Dekemvri tou 1944 (Aralık Kaçınılmaz Mıydı? 1944 Aralığının Tarihi Analizi)*

EK – 14 F.Kertemelidi, *Sti Dini tou Polemou (Savaşın Girdabında)*

EK – 15 Konstantinos Evst. Konstantinidis, *Statis Theodorou Konstantinidis Hasilas 'Evas Allitikos Kapetanios (Statis Theodorou Konstantinidis Hasilas BirBaşka Kaptan)*

- EK – 16 Takis Lazaridis, *Eftihos İttithikame Sintrofi (İyiki Kazandık Yoldaş)*
- EK – 17 Altan Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*
- EK – 18 Altan Öymen, *Değişim Yılları*
- EK – 19 G. Andreas Papandreou, *Namlunun Ucundaki Demokrasi*
- EK – 20 Franz Von Papen, *Memoirs*
- EK – 21 Adolf Hitler, *My New Order*
- EK – 22 Dimitris Tzouvaras, *Psifides Mias Zois İ Agratotiki Zoi Propolemika İ Katohi (Bir Hayatın Mozaik Taşları –Savaş Öncesi Vahşi Yaşam İşgal)*
- EK – 23 Harry S Truman, *Memoirs- Years of Trial and Hope*
- EK – 24 Tasos Vournas, *İstoria tis Neoteris kai Singhronis Elladas O Emfilios (Yeni ve Çağdaş Yunanistan Tarihi İç Savaş)*
- EK – 25 Stelios Kouloglou, *Martiries yia ton Emfilio kai tin Aristera (İç Savaş ve Sol Hakkında Tanıklıklar)*
- EK – 26 Riki Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftuhia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada, *Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou (Yunan İç Savaşının Anıları ve Unutulanları)*

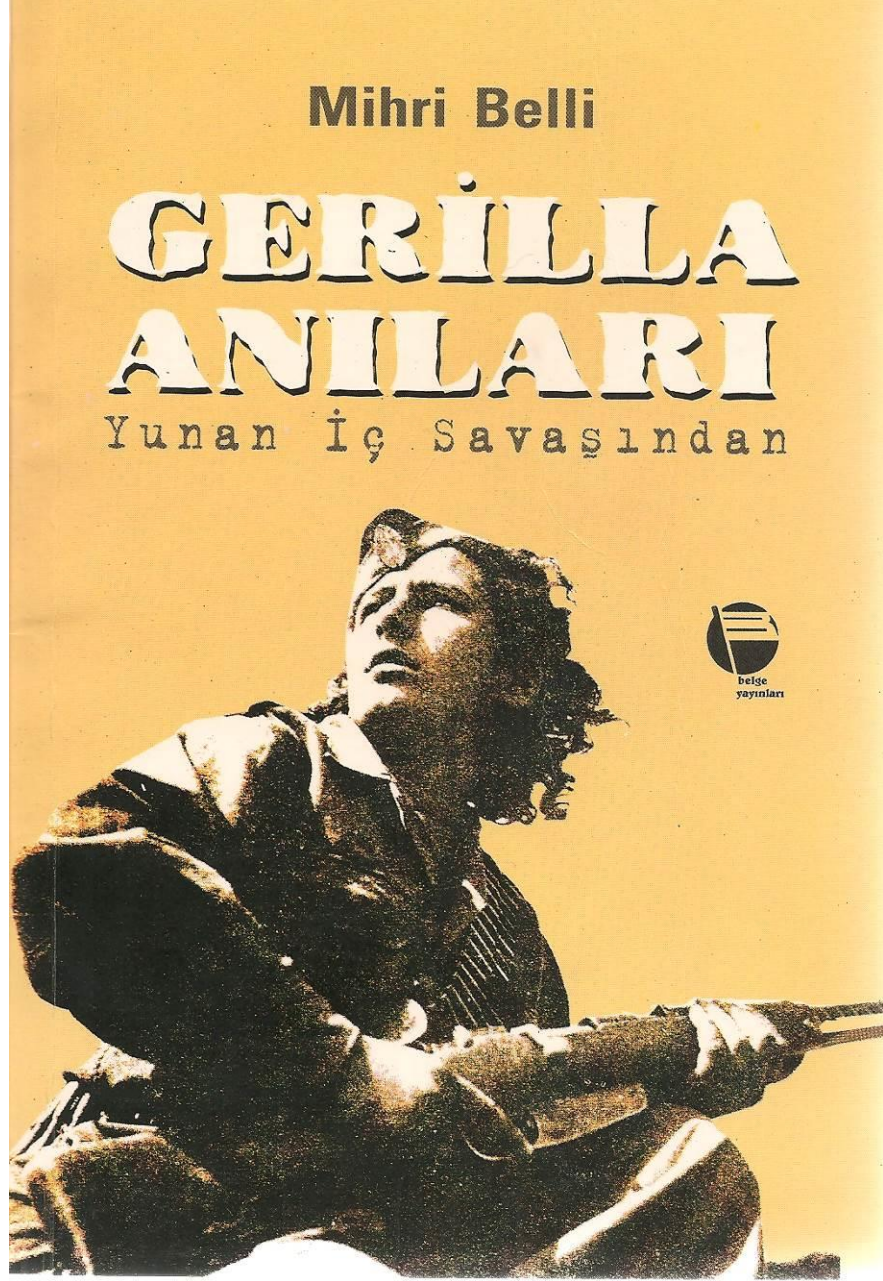
EKLER

Vasilis Apostolopoulos, *Epi Ksirou Akmis- Enas Kommenos Antartis tou DSE sta Bouna tis Roumelis,*

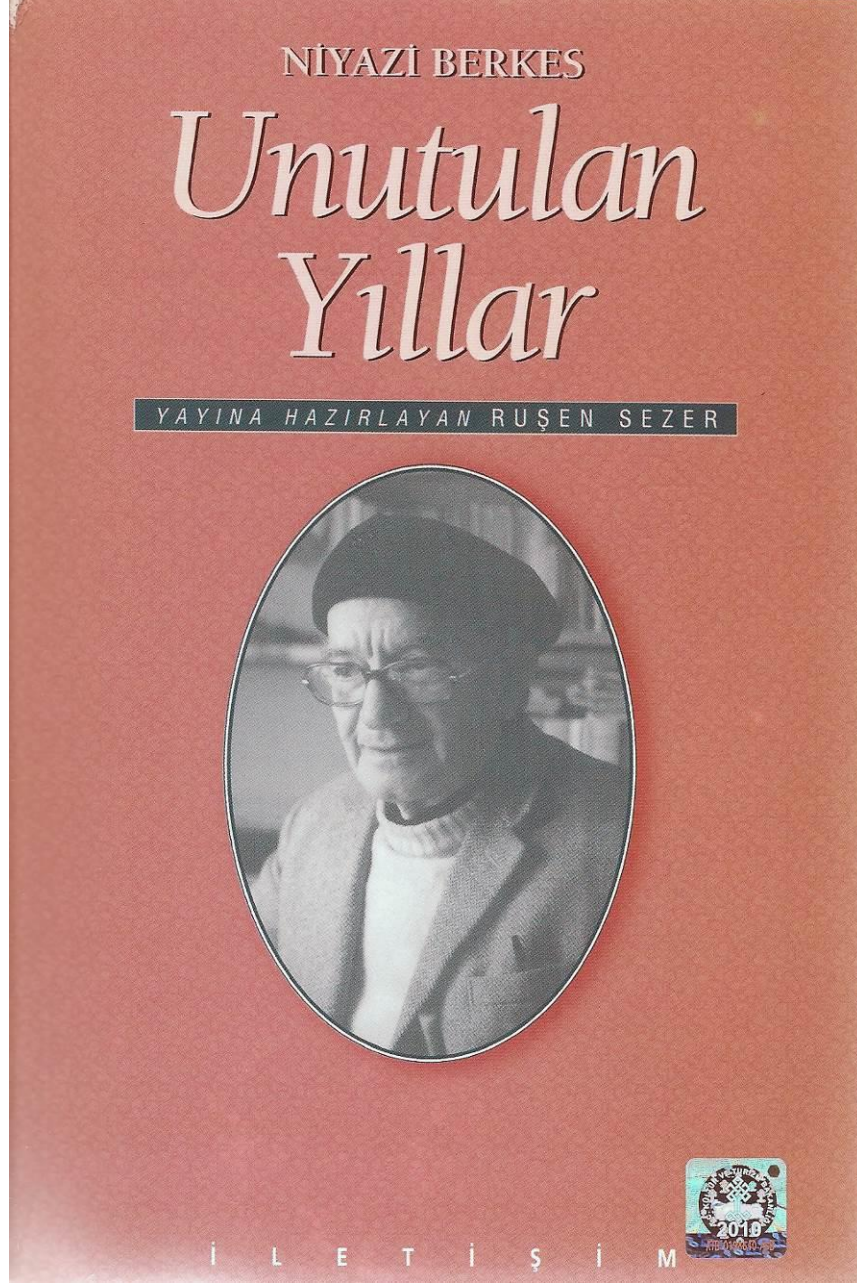

Nur Batur, *Yürekten Gülerekten Yürüdüm*

Mihri Belli, *Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından (Rigas'ın Dediği)*

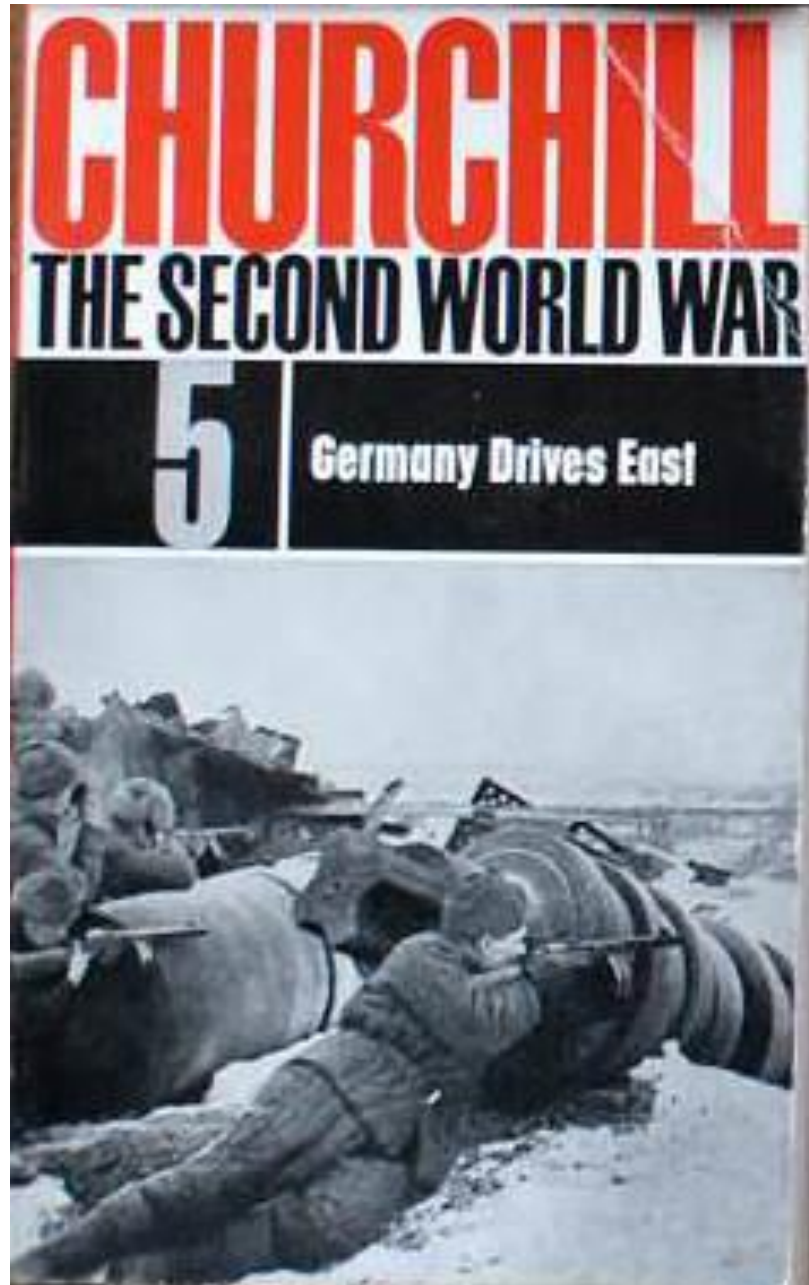
EK - 4

Niyazi Berkes, *Unutulan Yıllar*

Winston S. Churchill, *2. Dünya Savaşı Hatıraları – Savaşın Alacakaranlık Dönemi*
1939 - 1940

Churchill, *The Second World War – 5 Germany Drives East*

ΕΚ - 7

ΣΕΙΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ 9

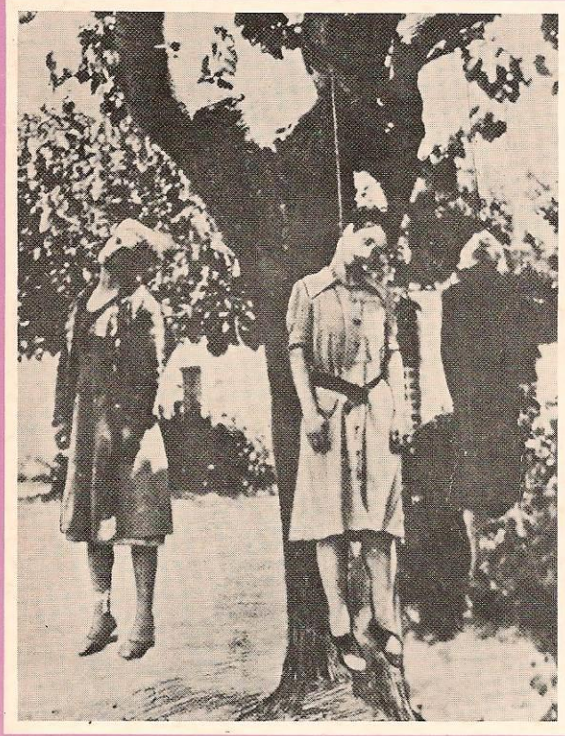
ΗΛΙΑΣ Ν. ΦΕΡΤΗΣ

ΜΝΗΜΕΣ
ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

ΙΡΑΚΟΣ

Ilias Fertis, *Oi Mnimes tis Katohis*

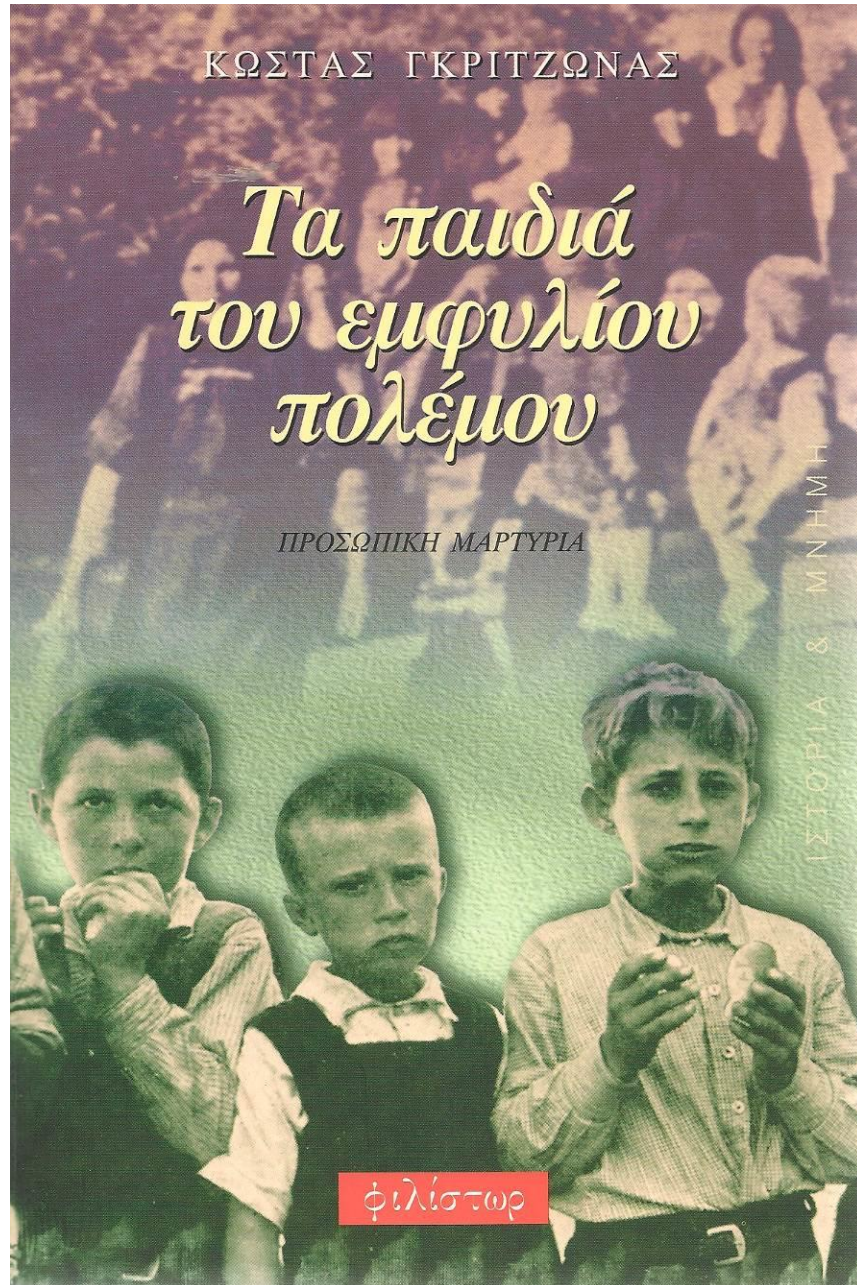
YUNAN İÇ SAVAŞINDA DİRENEN KADINLAR

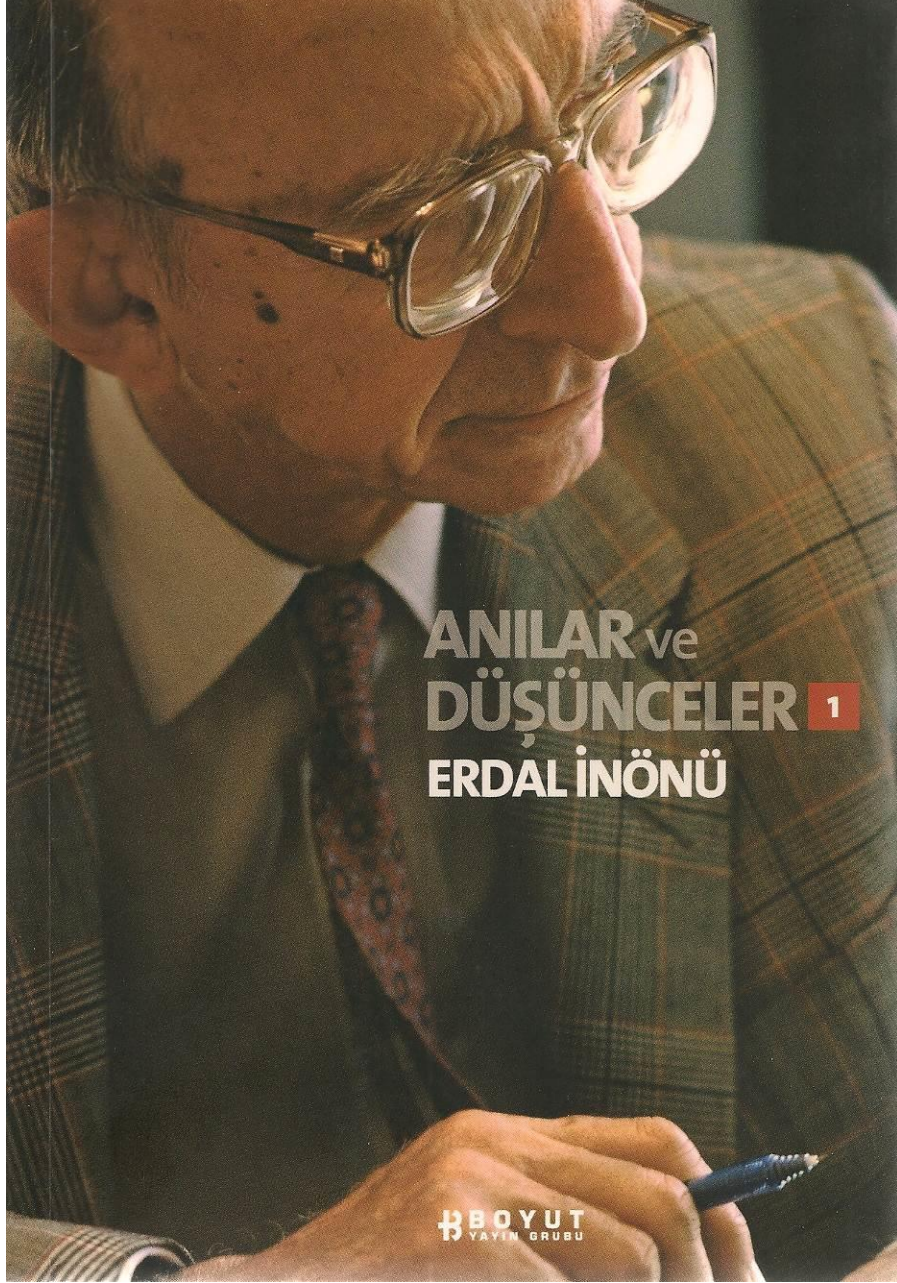
Eleni Fourtouni

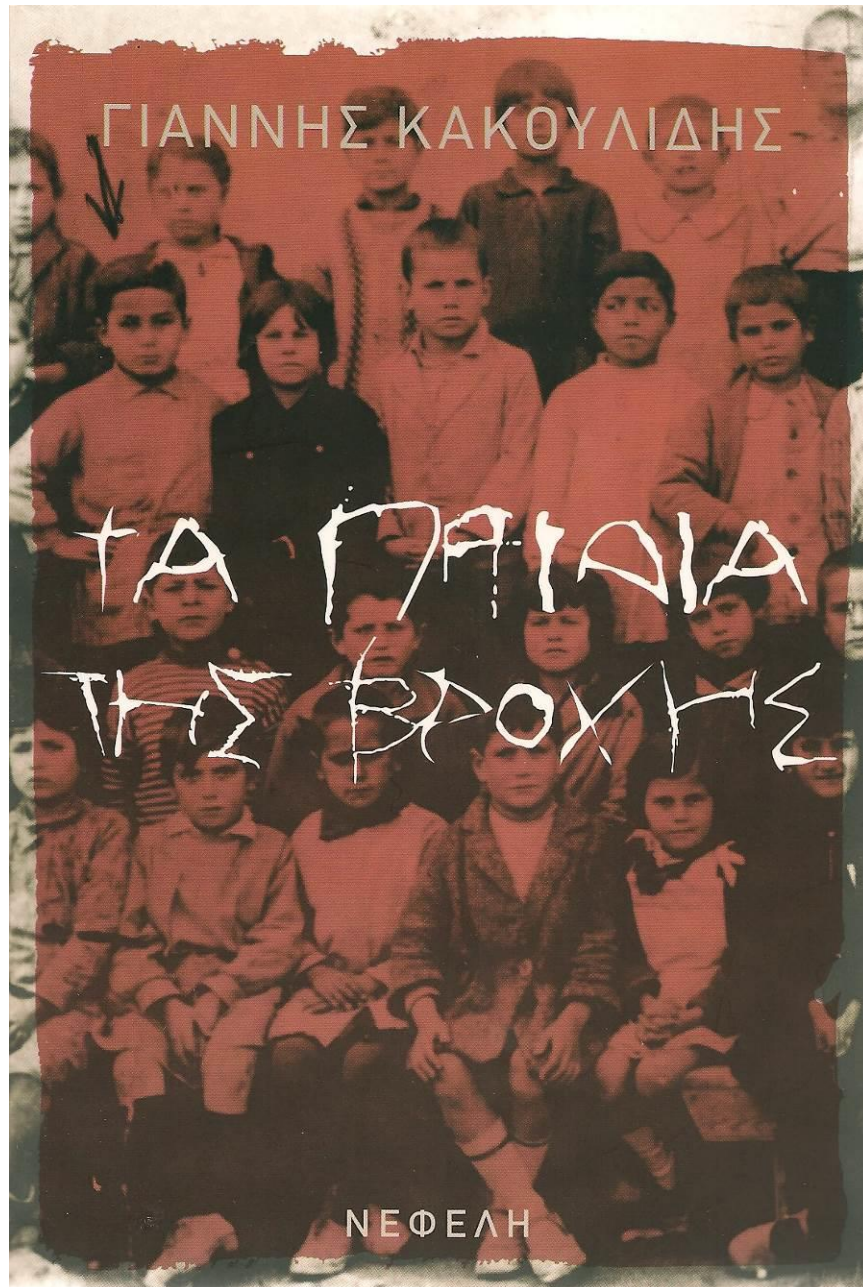
Eleni Fourtouni, *Yunan İç Savaşında Direnen Kadınlar*

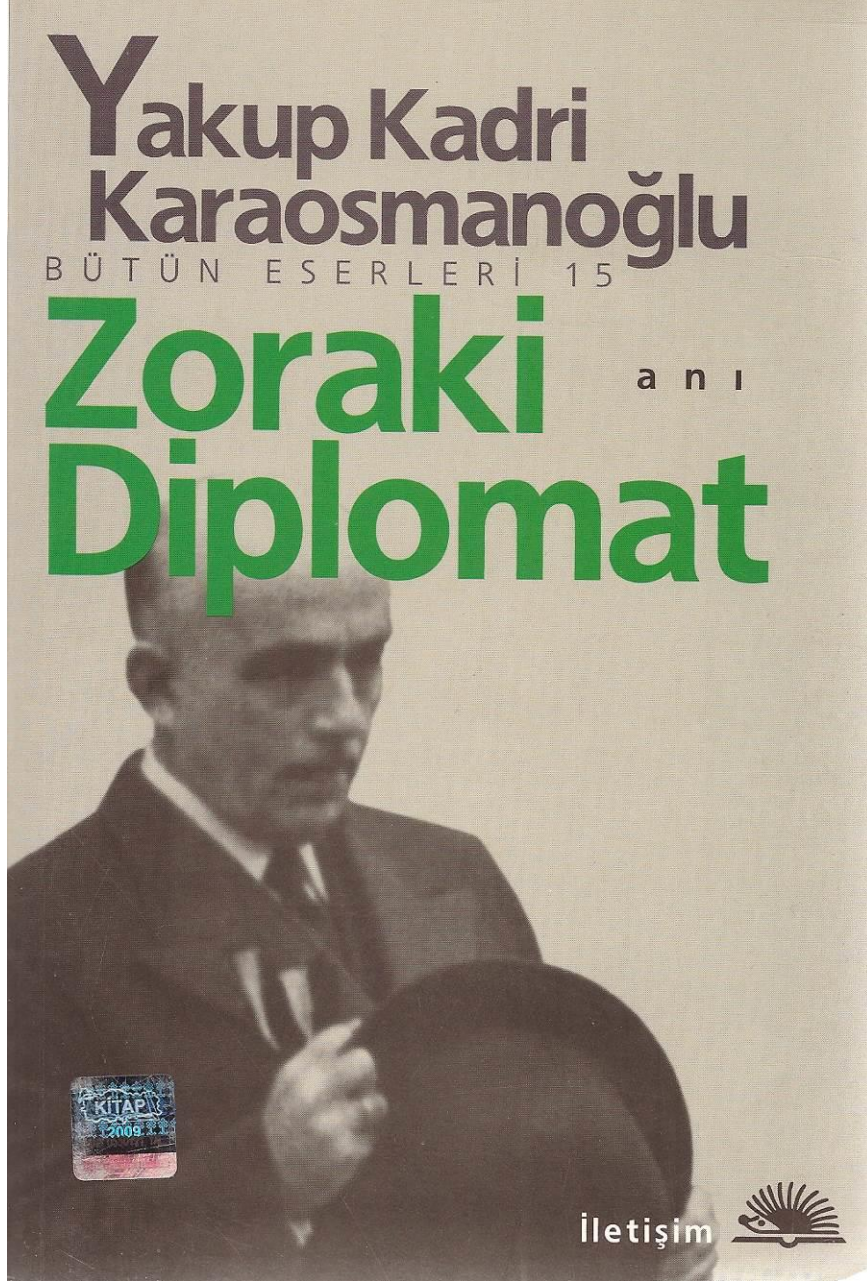
Kostas Gkritzonas, *Ta Paidia Tou Emfiliou Poleμου*

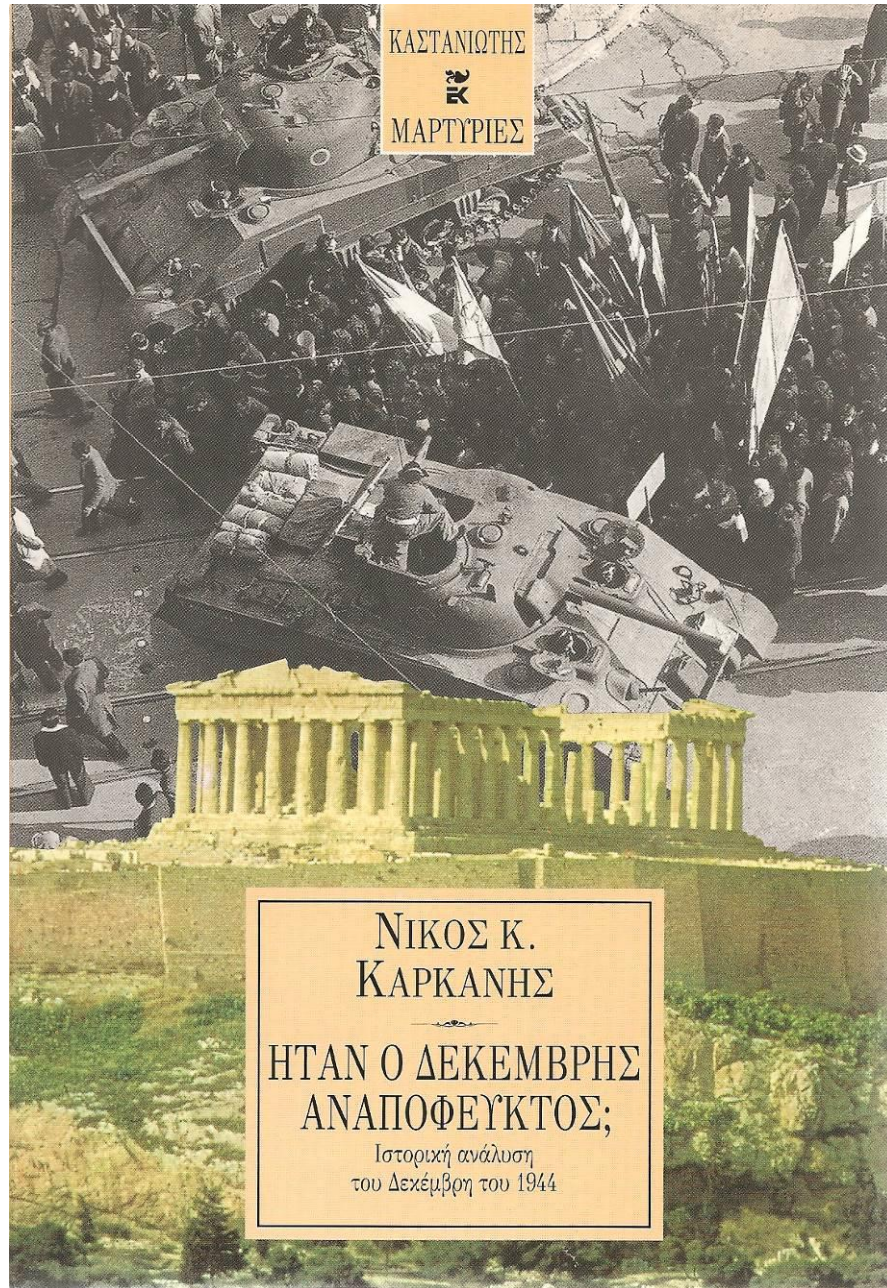
Erdal İnönü, *Anılar ve Düşünceler 1*

Yannis Kakoulidis, *Ta Paidis tis Vrohis*

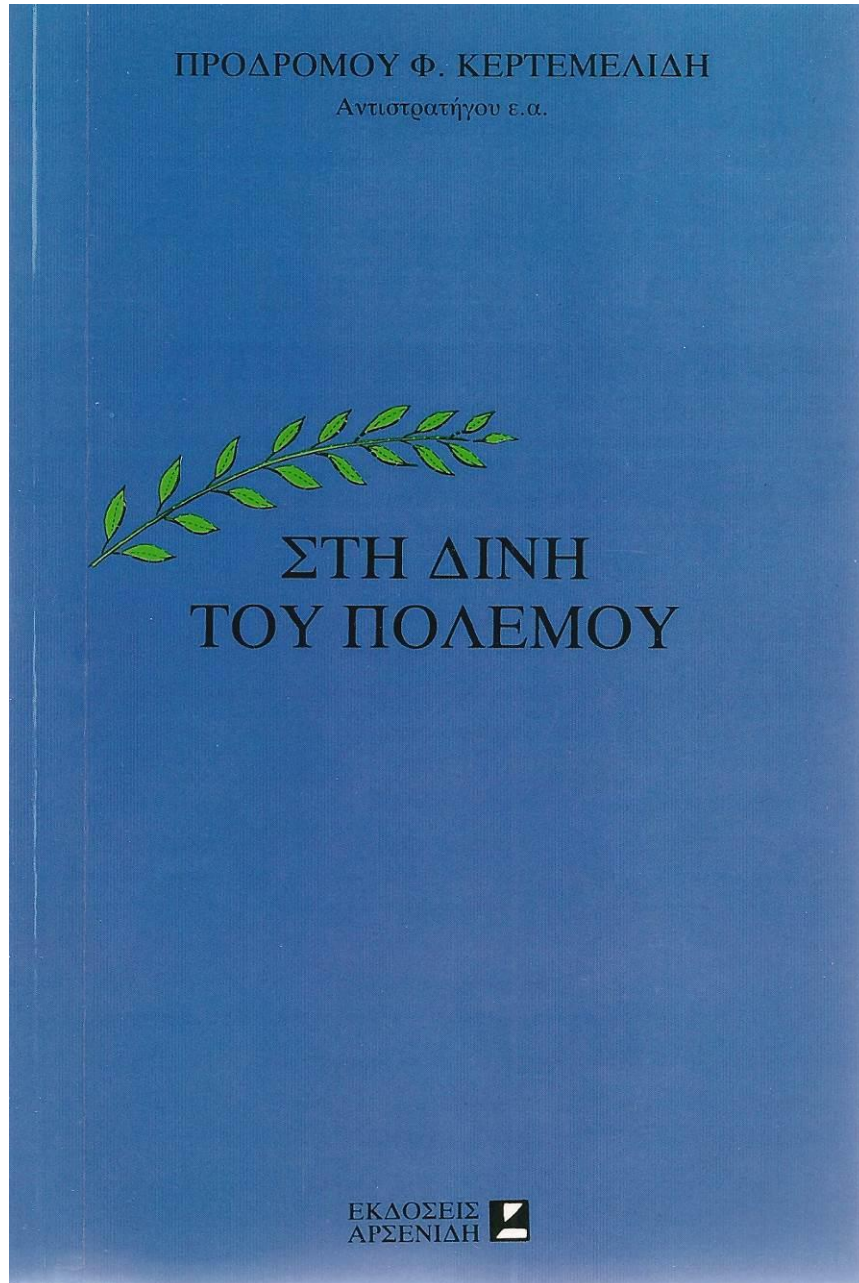

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Zoraki Diplomat*

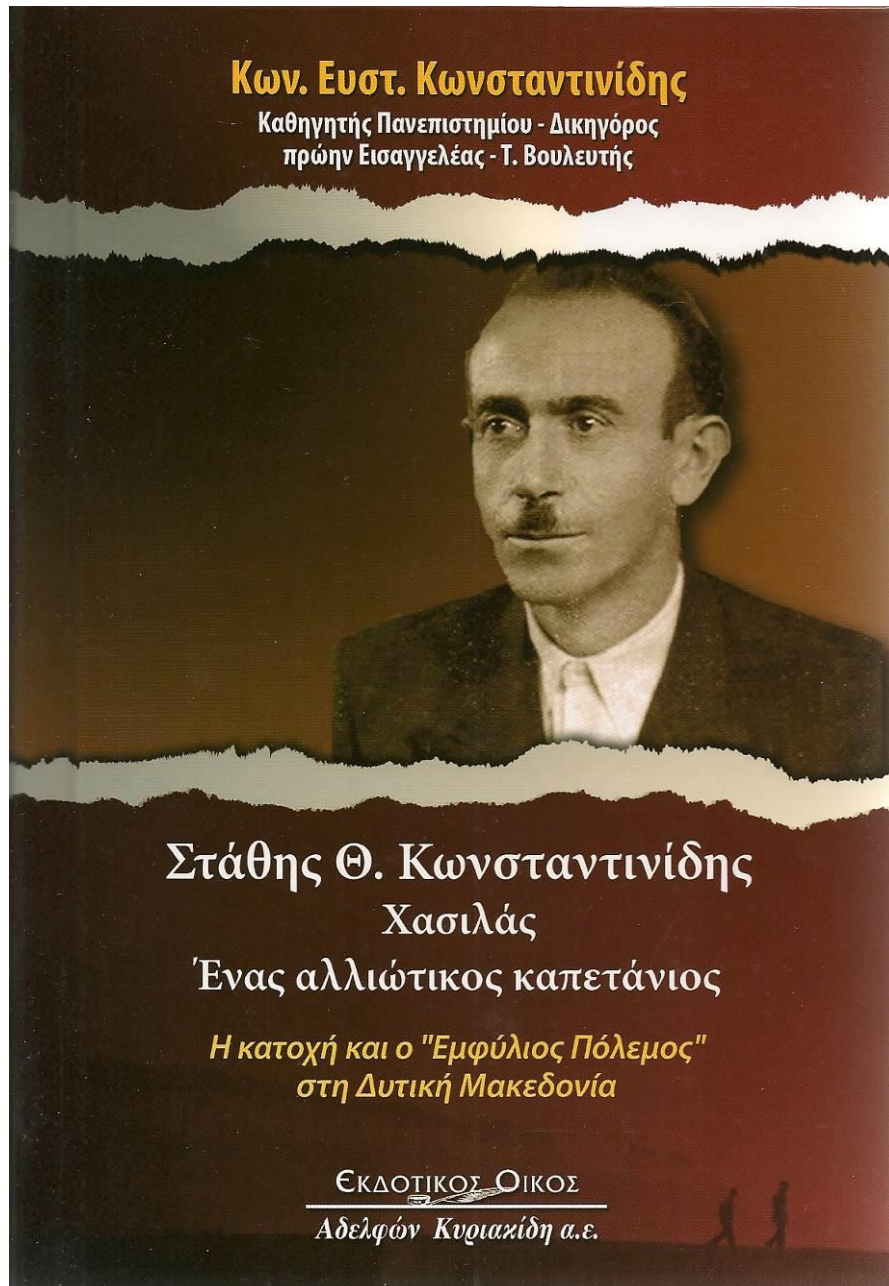

K.Nikos Karkanis, *Ήταν ο Δεκεμβρης Αναποφengktos? Ϊstoriki Analisi Tou Dekemvri
του 1944*

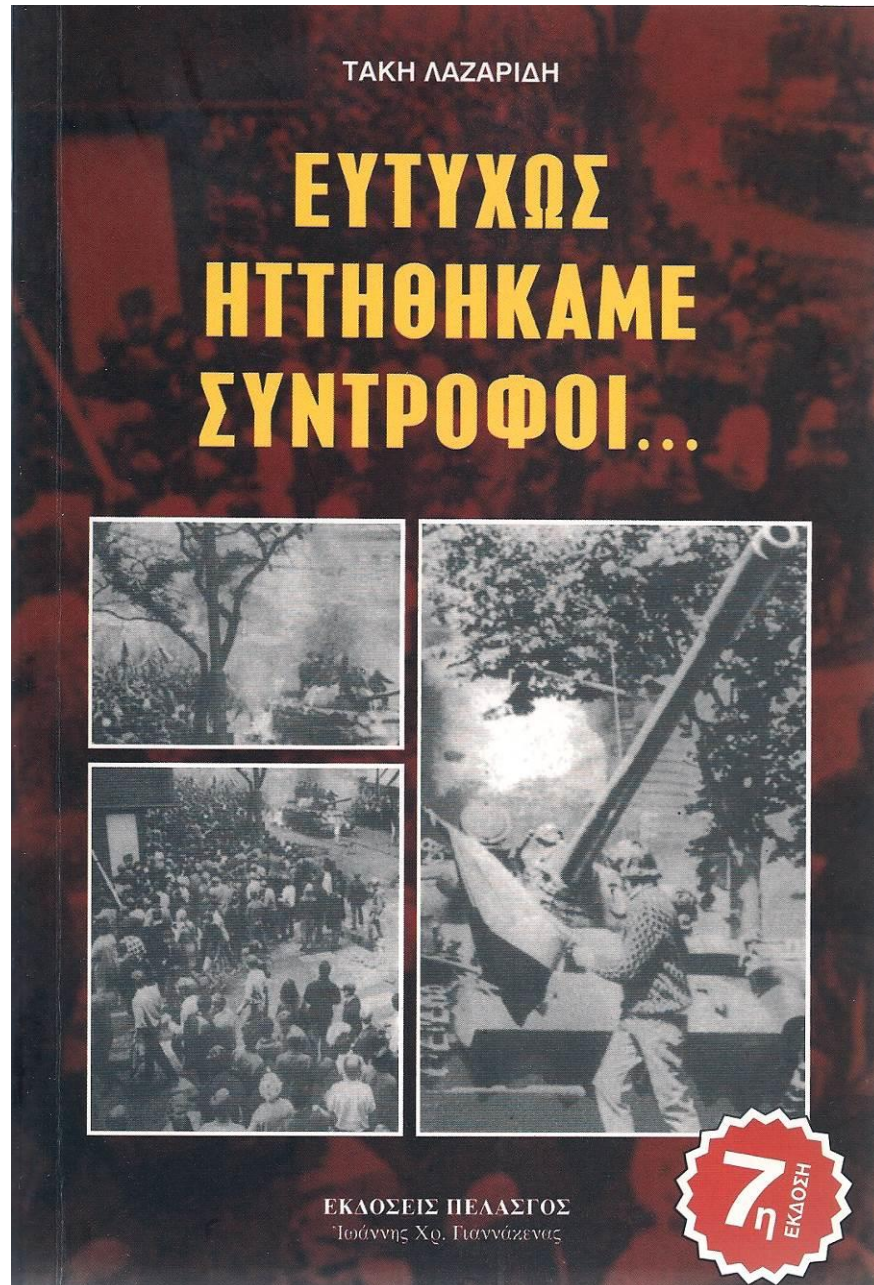
ΕΚ - 14

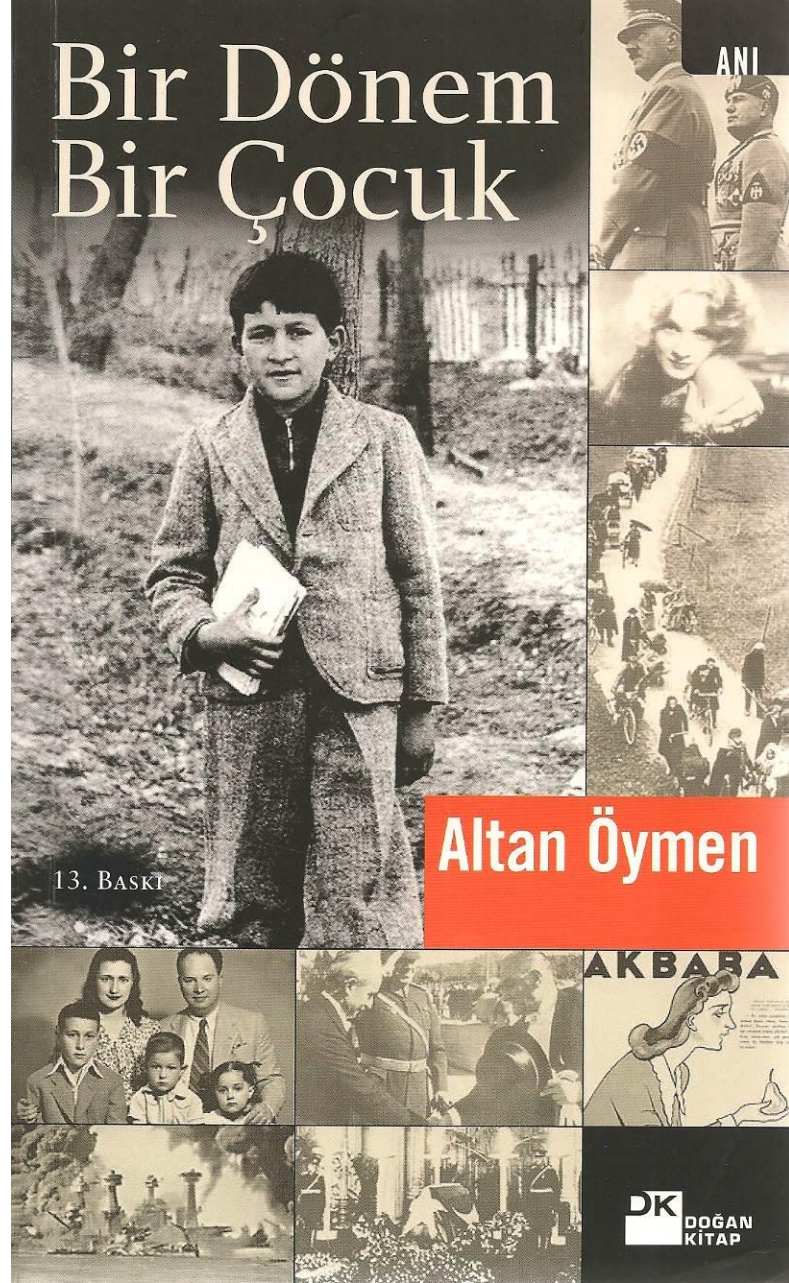
F.Kertemelidi, *Sti Dini tou Polemou*

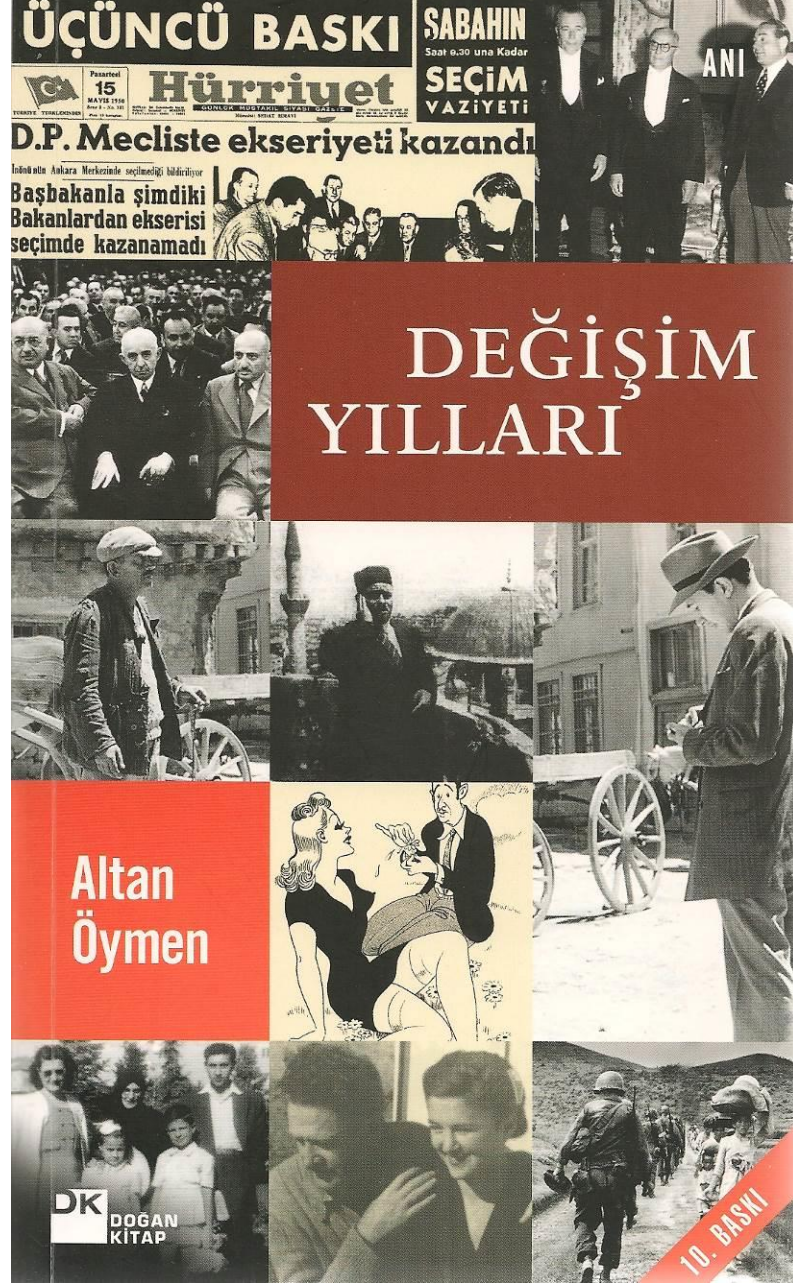
Konstantinos Evst. Konstantinidis, *Statis Theodorou Konstantinidis Hasilas 'Evas Allitikos Kapetanios*

Takis Lazaridis, *Eftihos Ittithikame Sintrofi*

Altan Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*

Altan Öymen, *Değişim Yılları*

NAMLUNUN UCUNDAKI DEMOKRASİ

BİLGİ YAYINEVİ

Andreas G. PAPANDREU

Andreas G. Papandreu, *Namlunun Ucundaki Demokrasi*

FRANZ VON PAPIEN
MEMOIRS

TRANSLATED BY
BRIAN CONNELL

E. P. DUTTON & COMPANY, INC.
NEW YORK, 1953

Heil

ADOLF HITLER

MY

NEW ORDER

Edited with Commentary

by Raoul de Roussy de Sales

With an Introduction

by Raymond Gram Swing

OCTAGON BOOKS

A DIVISION OF FARRAR, STRAUS AND GIROUX

New York 1973

Adolf Hitler, *My New Order*

Dimitris Tzouvaras, *Psifides Mias Zois I Agratotiki Zoi Propolemika I Katohi*

Memoirs by Harry S. Truman

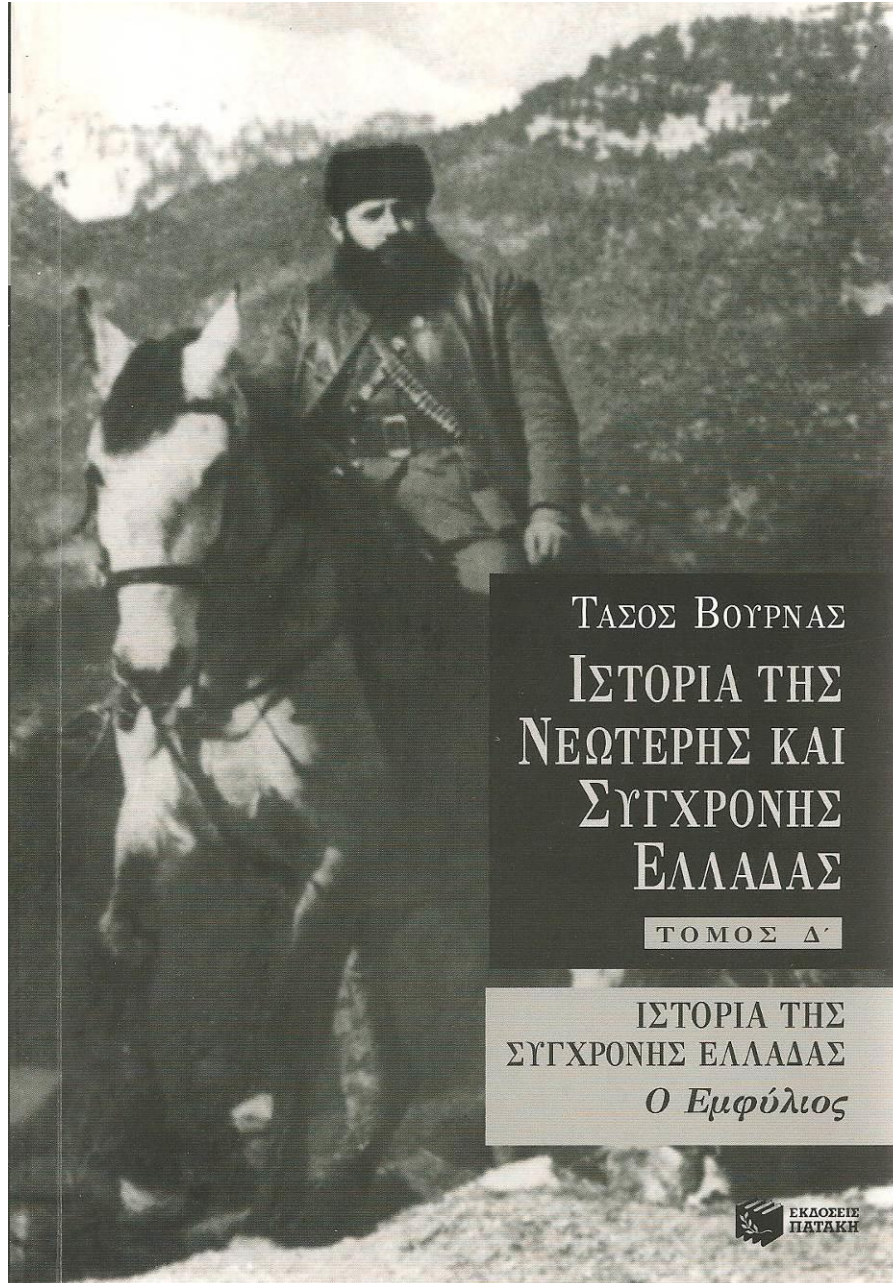
VOLUME

TWO YEARS OF TRIAL
AND HOPE

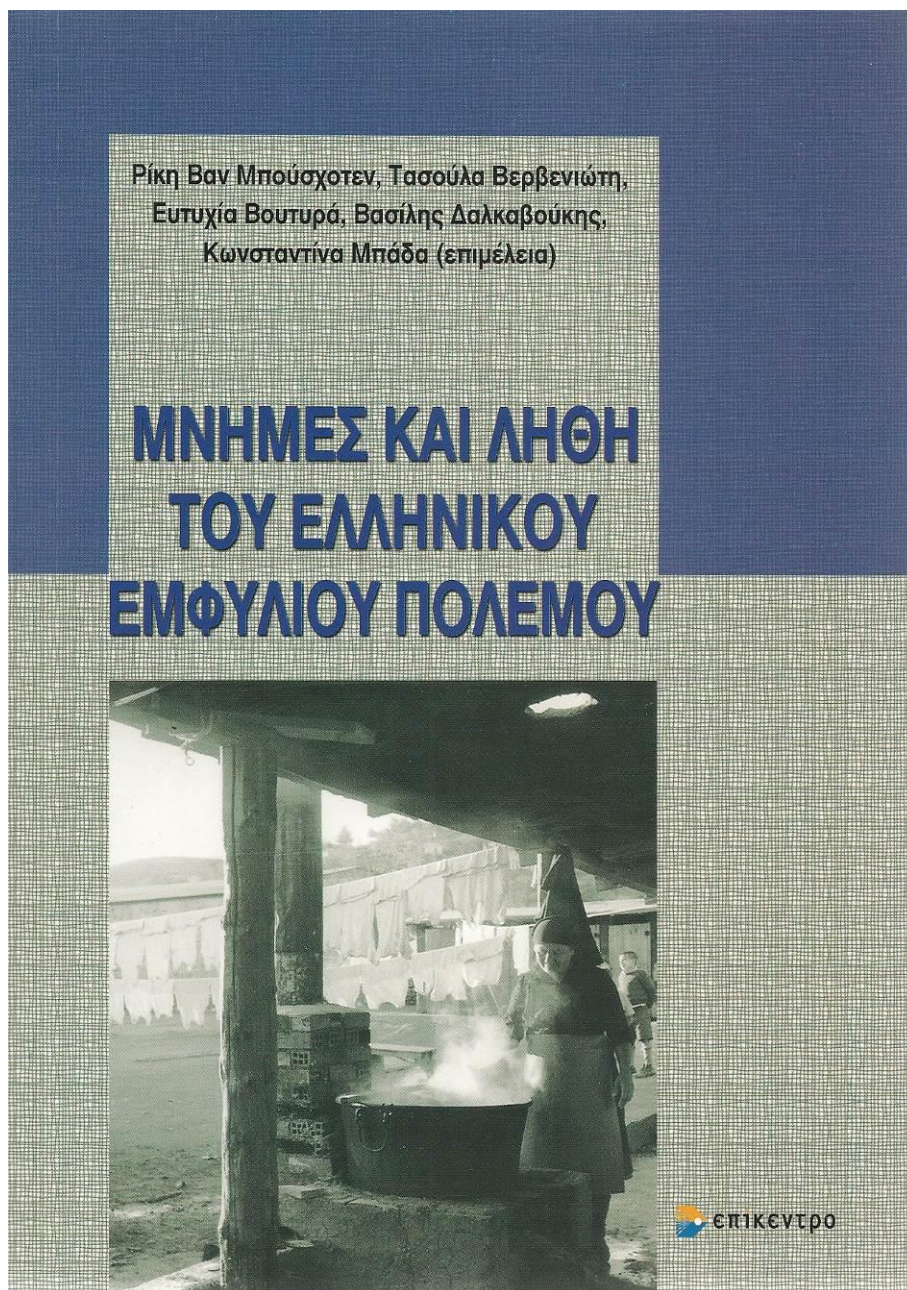
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi
Middle East Technical University Library

DOUBLEDAY & COMPANY, INC., GARDEN CITY, N.Y., 1956

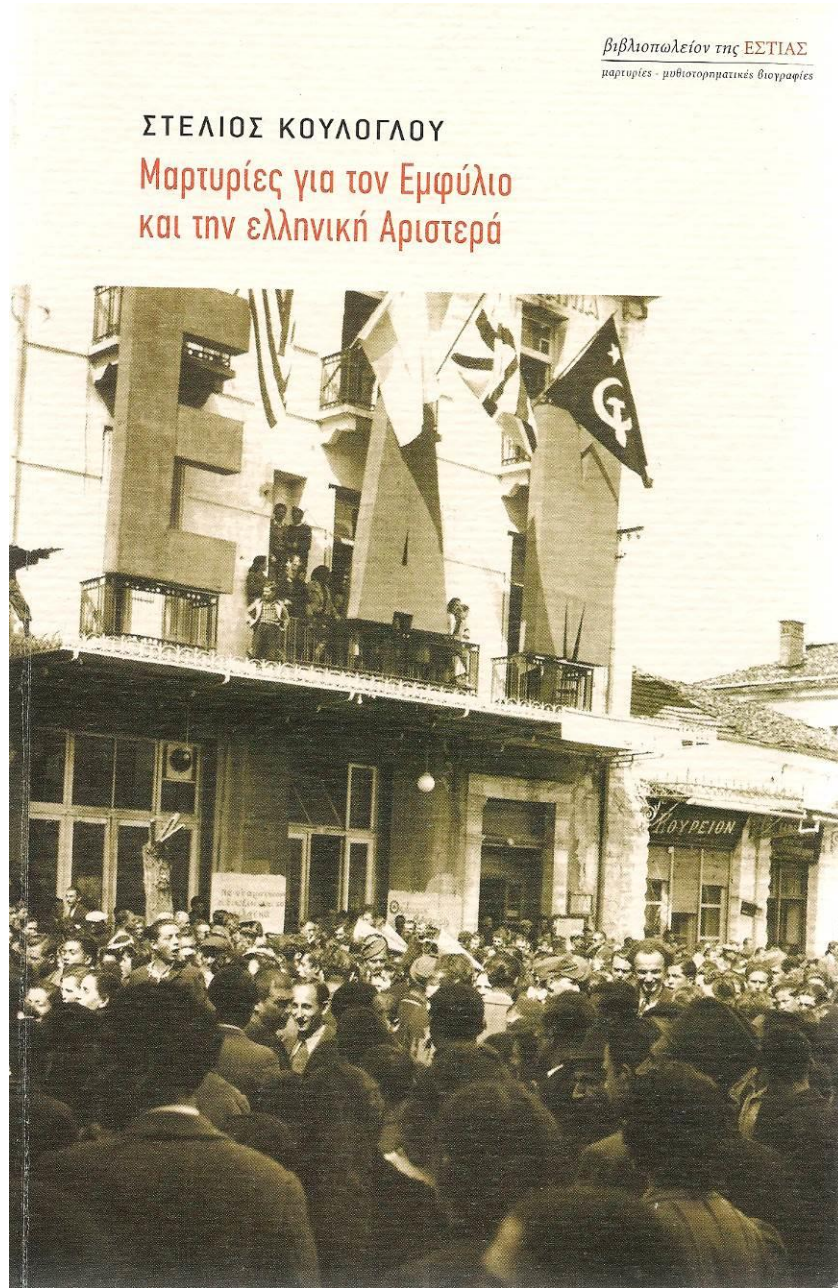
Harry S. Truman, *Memoirs – Volume Two: Years of Trial and Hope*

Tasos Vournas, *Ístoria tis Neoteris kai Singxronis Elladas O Emfilios*

Riki Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftuhia Voutira, Vasilis Dalkavoukis,
Konstantina Bada, *Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou (Yunan İç
Savaşının Anıları ve Unutulanları)*

Stelios Kouloglou, *Martiries gia ton Emfilio kai tin Aristera (İç Savaş ve Sol Hakkında Tanıklıklar)*